

Salla Vadén

**NUORTEN ILMASTONMUUTOSHUOLTA JA
ILMASTONMUUTOKSEN HILLITSEMISEEN
TÄHTÄÄVÄÄ TOIMINTAHALUKKUUTTA
SELITTÄVÄT TEKIJÄT**

Johtamisen ja talouden tiedekunta
Pro Gradu -tutkielma
Maaliskuu 2022
Ohjaajat: Tapio Raunio, Elina Kestilä-Kekkonen

TIIVISTELMÄ

Salla Vadén: Nuorten ilmastonmuutosshuolta ja ilmastonmuutoksen hillintään tähtäävää toimintahalukkuutta selittävät tekijät
Pro Gradu -tutkielma
Tampereen yliopisto
Politiikan tutkimuksen tutkinto-ohjelma, Valtio-oppi
Maaliskuu 2022

Nuorten rooli ja aktiivisuus ilmastonmuutoksen vastaisessa taistelussa ovat nousseet viime vuosina voimakkaasti julkiseen keskusteluun. Huomiota on herättäneet mm. nuorten järjestämät maailmanlaajuiset koululakot, joilla on pyritty kiinnittämään huomiota hallitusten liian kunnianhimmottomana pidettyyn ilmastopolitiikkaan. Nuorten ilmastoaktiivisuuden saamista huomiosta huolimatta nuorten ilmastonmuutosasenteisiin vaikuttavien taustamuuttujien tutkimus on etenkin Suomessa ollut vähäistä. Tässä työssä nuorten ilmastonmuutosasennetutkimukseen liittyvää tutkimusaukkoa pyritään täydentämään tarkastelemalla, mitkä tekijät vaikuttavat nuorten ilmastonmuutoksesta koettuun huoleen ja halukkuuteen toimia ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi.

Tutkimuksen aineistona käytetään suomalaisten nuorten (14–15-vuotiaat) parissa kerättyä laajaa (5272 vastaajaa) kvantitatiivista poikkileikkausaineistoa. Tutkimusmetodeina toimivat pääkomponenttianalyysi sekä multinomiaalinen regressioanalyysi, jonka avulla tarkastellaan ilmastonmuutoksesta koettuun huoleen ja ilmastonmuutoksen hillintään tähtäävään toimintahalukkuuteen vaikuttavia tekijöitä.

Analyysin perusteella suomalaisten nuorten ilmastonmuutosshuolen tasoon ja halukkuuteen toimia ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi vaikuttavat sukupuoli, poliittinen orientaatio, ymmärrys ilmastonmuutokseen liittyvistä kysymyksistä, kiinnostus ilmastonmuutosta kohtaan, vanhempien ilmasto- ja ympäristöasenteet ja vastatoimiskeptisismi. Tämän lisäksi ilmastonmuutoksesta koetun huolen tasoon vaikuttavat asuinpaikka, asennoituminen poliittisia eliittejä kohtaan, sisäinen kansalaispätevyys sekä syy- ja muutoskeptisismi. Nuorten halukkuuteen toimia ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi vaikuttavat lisäksi vastaajan taloudellinen tilanne, minäpystyvyys ja ilmastonmuutosshuolen taso.

Suomalaisten nuorten ilmastonmuutosasenteisiin vaikuttavat tekijät ja niiden vaikutussuunnat ovat tämän tutkimuksen perusteella hyvin samankaltaisia kuin muun länsimaissa tehdyn tutkimuksen parissa. Suurimman poikkeuksen tekevät nuorten poliittista orientaatiota sekä kansalaispätevyyttä ja minäpystyvyyttä kuvaavat muuttajat, joilla on suhteellisen vähän vaikutusta nuorten ilmastonmuutosasenteille. Saattaa olla, että esimerkiksi kansalaispätevyyttä ja poliittista orientaatiota mittaavat muuttajat liittyvät sellaisiin poliittisiin toimintamuotoihin ja instituutioihin, joissa nuorten toimijuus ei ole vahvasti läsnä, jolloin suhtautumisella näitä tekijöitä kohtaan ei ole vaikutusta ilmastonmuutosasenteisiin. Sen sijaan analyysin perusteella ei ole syytä olettaa, että sosiodemografisten muuttujien vaikutus ilmastonmuutosasenteille olisi heikkenemässä. Jatkotutkimusta tarvitaan etenkin nuorten pystyvyyttä kuvaavien muuttujien vaikutuksesta ilmastonmuutosasenteisiin. Lisäksi olisi tärkeää käsitellä laajemmin eri sosialisaatioagenttien vaikutusta nuorten ilmastonmuutosasenteisiin.

Avainsanat: ilmastonmuutosasenteet, nuoret, nuorten ilmastonmuutosasenteet, ilmastonmuutosshuoli, halu hillitä ilmastonmuutosta, kyselytutkimus

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

Sisällysluettelo

1. JOHDANTO	1
1.1. Ilmastonmuutos yhteiskunnallisena ongelmana	4
1.2. Nuoret poliittisina toimijoina	6
2. ILMASTONMUUTOSASENTEET: ILMASTONMUUTOSHUOLI JA HALUKKUUS TOIMIA ILMASTONMUUTOKSEN HILLITSEMISEKSI	12
3. ILMASTONMUUTOSASENTEITA SELITTÄVÄT TEKIJÄT	16
3.1. Antireflektiivisyyden teoria	20
3.2. Sosiodemografiset taustamuuttajat	23
3.2.1. Sukupuoli.....	24
3.2.2. Asuinpaikka.....	27
3.2.3. Taloudellinen tilanne	30
3.3. Ideologia ja arvot	33
3.3.1. Poliittinen orientaatio	33
3.3.2. Oikeistopopulismi	36
3.4. Muut muuttajat.....	38
3.4.1. Koettu ymmärrys ilmastonmuutokseen liittyvistä kysymyksistä.....	39
3.4.2. Kiinnostus ilmastonmuutos- ja ympäristöasioita kohtaan	41
3.4.3. Minäpystyvyyys	42
3.4.4. Kansalaispätevyys.....	44
3.4.5. Vanhempien asenteet	46
3.5. Ilmastonmuutosskeptisismi	48
3.5.1. Muutos- ja syyskeptisismi	50
3.5.2. Vastatoimiskeptisismi.....	51
3.6. Vain toimintahalukkuuteen vaikuttavat muuttajat.....	52
3.6.1. Ilmastonmuutoshuoli.....	52
4. AINEISTO JA MENETELMÄT	56
4.1. Aineiston kuvaus.....	56
4.2. Menetelmät	62
5. ANALYYSI	65
5.1. Multinomiaalinen regressio ja regressiodiagnostiikka.....	67
5.2. Sosiodemografisten muuttujien vaikutuksen analyysi.....	79
5.3. Poliittiseen ideologiaan perustuvien muuttujien analyysi.....	84
5.4. Pystyvyyttä, ymmärrystä, kiinnostusta ja vanhempien asenteiden vaikutusta kuvaavien muuttujien analyysi	88
5.5. Skeptisismimuuttujien analyysi	97
5.6. Ilmastonmuutoshuolen vaikutus toimintahalukkuudelle	99

6. JOHTOPÄÄTÖKSET	103
LÄHTEET	110

Taulukkoluetelo

Taulukko 1. Yleisimmin tutkittujen ilmastonmuutoshuoleen vaikuttavien taustamuuttujien vaikutussuunnat ja tutkimushavaintojen alkuperä.	17
Taulukko 2. Yleisimmin tutkittujen ilmastomyönteiseen toimintahalukkuuteen vaikuttavien taustamuuttujien vaikutussuunnat ja tutkimushavaintojen alkuperä.....	18
Taulukko 3. Ilmastonmuutoshuolta ja toimintahalukkuutta selittävät tekijät.....	19
Taulukko 4. Selittävien muuttujien oletetut vaikutukset ilmastonmuutoshuolelle ja halukkuudelle toimia ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi.	55
Taulukko 5. Muuttujien operationalisointi ja vastausvaihtoehdot kyselytutkimuslomakkeella.	58
Taulukko 6. Ilmastonmuutoshuolta mittaavan väitteen vastauksien jakautuminen. Väite: ”Olen huolissani ilmastonmuutoksen seurauksista”.....	63
Taulukko 7. Toimintahalukkuutta mittaavan väitteen vastauksien jakautuminen. Väite: ”Haluan omalla toiminnallani hillitä ilmastonmuutoksen seurauksia.”.....	63
Taulukko 8. Poliittisia jakolinjoja mittaavien asenneväittämien jakautuminen pääkomponenteille. Pääkomponentit kuvaavat vastaajan asennoitumista poliittisia eliittejä kohtaan sekä sijoittumista sosiokulttuurisella ulottuvuudella ja vasemmisto–oikeisto-ulottuvuudella.	66
Taulukko 9. Multinomiaalinen regressio ilmastonmuutoshuoleen vaikuttavista selittävästä muuttujista. Ristitulosuhteet (Odds Ratio = OR), luottamusvälit hakasulkeissa.	71
Taulukko 10. Multinomiaalinen regressio toimintahalukkuuteen vaikuttavista muuttujista. Ristitulosuhteet (Odds Ratio = OR), luottamusvälit hakasulkeissa.	75
Taulukko 11. Tutkimushypoteesien saama tuki aineistosta.....	100

1. JOHDANTO

Ilmastonmuutos on yksi aikamme merkittävimpiä poliittisia ongelmia. Ilmaston lämpenemisen rajoittaminen vaatii kansainvälisen ilmastopaneelin IPCC:n mukaan sekä valtioilta että kansainväliseltä yhteisöltä merkittäviä poliittisia toimia (IPCC 2014: 17). Jotta näitä päätöksiä onnistutaan tekemään ja niiden tavoitteista pystytään pitämään kiinni, on tärkeää, että kansalaiset ovat valmiita tukemaan valtioita, kansainvälistä yhteisöä ja toisiaan ilmastotavoitteiden saavuttamiseksi. Vaikka ilmastonmuutoksen vaikutuksia on nähtävissä jo tällä hetkellä, on se myös vahvasti tulevaisuuteen suuntautuva ongelma. Sen vuoksi on keskeistä tutkia tulevaisuuden täysivaltaisten kansalaisten näkemyksiä koskien ilmastonmuutosta ja niitä tekijöitä, jotka vaikuttavat näiden asenteiden muodostumiseen.

Nimenomaan nuorten rooli ja aktiivisuus ilmastonmuutoksen vastaisessa taistelussa ovat nousseet viime vuosina voimakkaasti julkiseen keskusteluun. Erityisesti huomiota on kiinnittänyt Greta Thunbergin vuonna 2018 aloittama koululakko ilmaston puolesta, joka myöhemmin levisi maailmanlaajuisesti Fridays for Future -liikkeeksi. Liikkeen innoittamana miljoonat nuoret protestoivat hallitusten riittämättömiä toimia ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi käyttäen vaikuttamisen keinona mm. koululakkoa. (Fridays for Future 2021, Wahlström ym. 2019: 6) Nuorten järjestämät globaalit ilmastolakot, samoin kuin liikkeen perustajan Greta Thunbergin YK:n vuoden 2019 ilmastokokouksessa pitämä puhe, ovat saavuttaneet laajaa kansainvälistä huomiota (ks. esim. Singh ym. 2019, Weise 2019).

Ilmastonmuutoksen tulevaisuusvaikutusten vuoksi juuri nuorten oletetaan olevan huolissaan ilmastonmuutoksesta ja halukkaita hillitsemään sen etenemistä. Kansainvälisten tutkimusten perusteella on havaittu nuoremman iän ennustavan esimerkiksi korkeampaa ilmastonmuutoshuolta (ks. esim. McCright ym. 2016: 183). Myös Suomessa on tehty jonkin verran kansalaisten ilmastonmuutosasenteita kartoittavaa tutkimusta, mutta suurin osa siitä on perustunut aikuisväestöön. Suomalaisten asenteita koskeva tutkimus on ollut myös pääosin kuvailevaa, eikä asenteiden taustalla vaikuttaviin tekijöihin ole toistaiseksi juurikaan syvennytty. Erityisesti tutkimusaukko koskee nuorten ilmastonmuutosasenteisiin vaikuttavien taustamuuttujien tutkimusta.

Ilmastonmuutosasenteiden muotoutumiseen vaikuttavien tekijöiden tutkiminen on tärkeää monesta syystä. Ensinnäkin, jotta siirtymä ekologisesti kestäväan yhteiskuntaan on

mahdollinen ja yleisesti hyväksytty, täytyy sen olla sosiaalisesti oikeudenmukainen. Tämän vuoksi on tärkeää tietää esimerkiksi minkä väestöryhmien välillä jakolinjoja muodostuu ilmastonmuutoskysymyksissä. Tutkimalla ilmastonmuutosasenteiden taustamuuttujia, saadaan lisätietoa siitä, millaiset tekijät jakavat kansalaisia ilmastonmuutosasenteiden suhteen, keille ilmastonmuutoksen tai sen hillintätoimien seuraukset aiheuttavat eniten todellista tai koettua huolta ja miten tämä tulee ottaa huomioon ilmastonmuutoksen torjuntaan liittyvien yhteiskunnallisten toimien suunnittelussa ja toteutuksessa.

Toiseksi ilmastonmuutosasenteisiin vaikuttavien tekijöiden ymmärtäminen etenkin nuorten kohdalla auttaa hahmottamaan ilmastonmuutosasenteiden kehittymistä ja sitä kautta mahdollisesti syitä myös ilmastoasenteiden eriytymiselle. Tieto asenteiden eriytymisen syistä on tärkeää, kun pyritään lisäämään ymmärrystä ja keskustelua eri osapuolien välillä ja kehittämään sosiaalisesti oikeudenmukaisia ratkaisuja ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi. Tämän lisäksi tieto ilmastonmuutosasenteista ja niihin vaikuttavista taustatekijöistä on tärkeää myös esimerkiksi paremman ympäristökasvatuksen kannalta, jotta voitaisiin taata kaikille yhdenvertaiset lähtökohdat toimia ilmastoon liittyvissä kysymyksissä.

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan mitkä tekijät vaikuttavat nuorten ilmastonmuutoksesta koettuun huoleen ja halukkuuteen toimia ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi.¹ Tutkimuskysymykset ovat: 1) *mitkä tekijät selittävät nuorten ilmastonmuutoksesta koettua huolta ja halua toimia ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi* ja 2) *miten nämä tekijät vaikuttavat nuorten ilmastonmuutoksesta kokemaan huoleen ja haluun toimia ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi*. Työssä pyritään siis sekä tunnistamaan ilmastonmuutoshuoleen ja toimintahalukkuuteen vaikuttavat tekijät että niiden vaikutussuunnat ja mahdollisuuksien mukaan vaikutusmekanismit. Ilmastonmuutoshuoleen ja toimintahalukkuuteen vaikuttaviksi tekijöiksi on aikaisemman tutkimuskirjallisuuden pohjalta valittu sukupuoli, asuinpaikka, taloudellinen tilanne, kansalaispätevyyden kokemus, poliittinen orientaatio, vanhempien ilmastoasenteet, koettu ymmärrys ilmastonmuutoksesta, kiinnostus ympäristöasioihin, syy- ja seurausskeptisismi sekä vastatoimiskeptisismi², joiden määrittelyyn ja vaikutusta selittäviin

¹ Tästä eteenpäin työssä viitataan tilan säästämiseksi ilmastonmuutoksesta koettuun huoleen *ilmastohuolena* ja halukkuuteen toimia ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi *toimintahalukkuutena*.

² Skeptisismi-termi (synonyyminä käytetään skeptisyys-termiä) on työtä varten käännetty englannin kielen sanasta ”scepticism”. Ilmastonmuutosskeptisismillä tarkoitetaan tässä työssä aiemman tutkimuskirjallisuuden kanssa yhtenevästi epäilevää suhtautumista ilmastonmuutosta kohtaan (ks. Capstick & Pidgeon 2014). Työn alaluvussa 3.5. esitellään tarkemmin ilmastonmuutosskeptisismien eri ilmenemismuotoja.

teoreettisiin malleihin palataan luvussa 3. Tutkimuskysymyksiin vastataan n. 15–16-vuotiaiden nuorten³ parista kerätyllä kvantitatiivisella poikkileikkausaineistolla, joka on valtakunnallisesti edustava.

Työn rakenne

Johdannon alaluvuissa asemoidaan työ osaksi laajempaa yhteiskunnallista keskustelua ilmastonmuutoksesta ja nuorten ilmastonmuutosasenteista ja ilmastonmuutokseen liittyvästä poliittisesta toimijuudesta. Näissä alaluvuissa kuvataan lyhyesti ilmastonmuutoksen yhteiskunnalle asettamaa monimutkaista ongelmaa sekä nuorten asemaa toisaalta poikkeuksellisen innokkaina ilmastonmuutosaktivisteina ja toisaalta ryhmänä, jonka poliittisen osallistumisen tasosta ollaan huolissaan.

Johdannon jälkeen luvussa 2 esitellään työn selitettävien muuttujien, ilmastonmuutoshuolen ja toimintahalukkuuden, käsitteitä ja operationalisointia. Luku tarkastelee myös, kuinka selittävien muuttujien operationalisointi on otettu huomioon tutkimuskirjallisuuden rajauksessa. Sen jälkeen siirrytään lukuun 3, jossa käsitellään tarkemmin aiempaa ilmastonmuutosasennetutkimusta, ilmastonmuutosasenteisiin vaikuttavia tekijöitä ja niiden teoreettisia selitysmalleja. Luvun tarkoituksena on luoda mahdollisimman selkeä kuva aikaisemmasta ilmastohuoleen ja toimintahalukkuuteen vaikuttavien tekijöiden tutkimuksesta ja kuvailla aiemman tutkimuksen puutteita ja vahvuuksia. Tämän lisäksi luvussa käsitellään yksityiskohtaisesti jokaisen tähän työhön valitun ilmastohuolta ja toimintahalukkuutta selittävän tekijän vaikutusmekanismia selittävä teoreettinen malli tai mallit, joiden pohjalta muodostetaan tutkimushypoteesit. Hypoteesit on koottu taulukkomuodossa kolmannen luvun loppuun.

Luvussa 4 esitellään tutkimuksen aineisto sekä käytetyt menetelmät ja perustellaan niiden käyttö. Luku 5 on analyysiluku, jossa tutkimuskysymyksiin vastataan multinomiaalisen regressioanalyysin perusteella. Luvussa käsitellään analyysin tuloksia vasten tutkimuksen teoreettisia viitekehyksiä ja analysoidaan tutkimushypoteesien toteutumista aineiston perusteella. Viimeisessä luvussa vastataan vielä uudelleen tiivistetysti tutkimuskysymyksiin ja pohditaan tutkimuksen merkitystä ja mahdollisia jatkotutkimuskysymyksiä.

³ Tästä eteenpäin, ellei toisin mainita, työssä tarkoitetaan sanalla nuoret nimenomaan murrosikäisiä ja alaikäisiä nuoria (adolescent), jotka ovat tutkimuksen kohteena.

1.1. Ilmastonmuutos yhteiskunnallisena ongelmana

Ilmastonmuutoksella tarkoitetaan ihmisten tuottamien kasvihuonekaasujen kasvihuoneilmiötä voimistavaa vaikutusta ja siitä seuraavia globaaleja muutoksia sääilmiöissä. Kasvihuonekaasuja ovat mm. hiilidioksidi, metaani, CFC-yhdisteet ja dityppioksidi. Nämä kasvihuonekaasut estävät lämpöä karkaamasta ilmakehästä, mikä johtaa maapallon keskilämpötilan nousuun. Ihmisen toiminta, kuten fossiilisten polttoaineiden polttaminen, lannoitteiden ja erilaisten kemiallisten yhdisteiden käyttäminen sekä maanviljely, lisäävät merkittävästi kasvihuonekaasujen osuutta ilmakehässä. (Nasa 2021)

Hallitustenvälinen ilmastonmuutospaneeli (IPCC) on arvioinut, että ihmisten toiminta on nostanut maapallon pinnan keskilämpötilaa noin yhden celsiusasteen verran (tarkka arvo sijoittuu todennäköisesti 0,8 asteen – 1,2 asteen välille) verrattuna esiteolliseen aikaan. Arvion mukaan 1,5 celsiusasteen keskimääräinen nousu lämpötilassa saavutetaan vuosien 2030-2052 välillä, jos lämpötila jatkaa nousuaan nykyiseen tahtiin. (IPCC 2018: 6)

Ilmastonmuutoksen seuraukset ovat laajoja ja kauaskantoisia. Esimerkiksi maanpinnan ja merten lämpötilat nousevat, merten pinta nousee ja happitaso laskee, mikä uhkaa hävittää kokonaisia ekosysteemejä ja eliölajeja. Mitä korkeammaksi maapallon keskilämpötila nousee, sitä suuremmiksi kasvavat myös ilmastonmuutoksen seuraukset. Keskilämpötilan nousun rajoittaminen 1,5 asteeseen esimerkiksi 2 celsiusasteen sijaan olisikin IPCC:n mukaan tärkeää, sillä se antaisi ihmisille ja ekosysteemeille enemmän aikaa sopeuta muuttuvaan tilanteeseen ja aiheuttaisi vähemmän vakavia seurauksia ekosysteemeille ja yhteiskunnille. (IPCC 2018: 9–11) Ilmaston lämpenemisen rajoittaminen 1,5 asteeseen vaatii hyvin nopeita ja kauaskantoisia muutoksia energiantuotannossa ja teollisuudessa, infrastruktuurissa, maankäytössä ja kaupunkijärjestelmissä. Näiden ennennäkemättömän laajojen ja hyvin nopeiden järjestelmätason muutosten tulee saada aikaan huomattavia päästövähennyksiä kaikilla sektoreilla teollisuudesta maankäyttöön, kehittää laajasti sopeutumiskeinoja ja ohjata merkittävästi enemmän investointeja näihin toimiin. (IPCC 2018: 17)

Ilmastonmuutosta tutkivat yhteiskuntatieteilijät ovat olleet huolissaan ilmastonmuutoksen käsittelystä lähinnä luonnontieteiden näkökulmasta (ks. esim. Corry & Jørgensen 2015, Grundmann 2016, Hulme 2015). Ilmastonmuutos ei ole ainoastaan luonnontieteellinen ilmiö,

vaan myös enenevässä määrin prosessi, jota täytyy yrittää hallita yhteiskunnallisilla toimin. Ilmastonmuutoksen luonnontieteellisen pohjan ymmärtäminen on korvaamattoman tärkeää, mutta sen kehystäminen yksinomaan ympäristöön liittyvänä ongelmana epäpoliittisoi siihen liittyvän keskustelun ja piilottaa tarpeen tehdä monimutkaisia yhteiskunnallisia päätöksiä. Yhteiskuntatieteilijöiden mukaan tieteellinen tieto ei sinällään ilmastonmuutoksen kontekstissa anna yksiselitteistä vastausta siihen, millaisiin toimiin tulisi ryhtyä, vaan tieto vaatii tulkintaa ennen kuin se voidaan muuttaa poliittiseksi toiminnaksi. (Corry & Jørgensen 2015: 165, Hulme 2015: 897)

Ilmastonmuutoksen yhteiskunnallista merkitystä tutkineen Mike Hulmen mukaan ilmastonmuutos on yhteiskunnallisesti hankala ilmiö ilmastonmuutosnarratiivien erilaisten merkityksenantoprosessien vuoksi. Yksilöiden ja yhteiskuntien ilmastonmuutosasenteet sekä ilmastonmuutokseen liittyvät toimintatavoitteet alkavat erkanemaan heti, kun ilmastonmuutoksesta kerättyä faktuaalista tietoa aletaan arvioimaan. Tässä merkityksenantoprosessissa yksilöt arvioivat tiedon merkitystä peilaten sitä omiin ideologioihinsa, arvoihinsa, kokemuksiinsa ja kulttuuriinsa. Prosessin seurauksena syntyy suuri määrä erilaisia tulkintoja ilmastonmuutoksen merkityksestä sekä yksilön ja yhteiskunnan roolista ja moraalista vastuusta sen hillitsemiseksi. Erilaiset tulkinnat ilmastonmuutoksen merkityksestä ohjaavat yksilöitä priorisoimaan keskenään erilaisia ja usein ristiriitaisia tavoitteita ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi. Vaikeus sovittaa yhteen ristiriitaisia tavoitteita ja prioriteetteja hidastaa kollektiivisten ja sosiaalisesti oikeudenmukaiseksi koettujen päätösten tekemistä. (Hulme 2015: 897–900, Corry & Jørgensen 2015: 168)

Ilmastonmuutoksen yhteiskunnallista käsittelyä vaikeuttaa myös aiheen politiisoituminen ja ilmastonmuutosasenteiden siirtyminen kauemmaksi toisistaan kansalaisten ja poliitikkojen keskuudessa. Kansainvälisistä tutkimuksista tiedetään, että esimerkiksi Yhdysvalloissa ja Euroopassa poliittinen orientaatio on vahvasti yhteydessä ilmastonmuutosasenteisiin, kuten siihen, kuinka vakavana ilmastonmuutoksen aiheuttamaa uhkaa pitää. (ks. esim. Gregersen ym. 2020, McCright ym. 2016) Myös esimerkiksi Euroopassa ja muualla maailmalla nosteessa olleiden oikeistopopulististen puolueiden negatiivinen suhtautuminen ilmastopolitiikkaan saattaa lisätä aiheen polarisaatiota (Lockwood 2018: 712–13).

Myös suomalaisessa yhteiskunnassa ilmastonmuutos poliittisena asiakysymyksenä polarisoi yhä enemmän kansalaisia, vaikka Suomessa ei ole esimerkiksi Yhdysvaltoihin verrattuna yhtä

voimakasta ilmastodenialismiliikettä. Esimerkiksi vuoden 2019 Eduskuntavaalitutkimuksen mukaan yksi suuri puolueiden äänestäjien välille eroja tekevä kysymys on ympäristön ja talouskasvun välinen ristiriita. Vihreiden äänestäjistä lähes 90 prosenttia ja vasemmistoliiton äänestäjistä lähes 80 prosenttia ovat tutkimuksen mukaan sitoutuneita ympäristöystävällisyyteen myös silloin, kun se tarkoittaisi talouskasvun laskua. Perussuomalaisten äänestäjissä vastaava prosentti on 30. (Suuronen ym. 2020: 279) Myös eduskuntavaalikonevastauksia tutkittaessa on havaittu, että puolueiden edustajien poliittisten kantojen välinen etäisyys on lisääntynyt ilmastonmuutosta koskevien kysymysten yhteydessä. (Fornaro 2021: 2). Aiheen lisääntyneen polarisaation vuoksi on erityisen tärkeää tutkia miten ja mitkä taustamuuttajat vaikuttavat ilmastoasenteisiin. Tutkimalla taustamuuttajien vaikutusta voidaan mahdollisesti saada lisätietoa siitä, miksi asenteet ovat liikkuneet kauemmaksi toisistaan ja mitkä tekijät lisäävät jakolinjoja ilmastonmuutosasenteissa.

1.2. Nuoret poliittisina toimijoina

Prosessia, jonka kautta henkilöt oppivat ja omaksuvat poliittisen järjestelmän normit, arvot ja käyttäytymismallit kutsutaan poliittiseksi sosialisatioksi (McAvoy & Reyes 2014: 787–788). Poliittisen sosialisatian katsotaan tapahtuvan sosialisatian agenttien kautta, joita ovat perhe, vertaiset/kaverit (peers), koulu, vapaa-ajan yhdistykset ja media (Quintelier 2015: 47). Varhaisessa poliittisen sosialisatian teoriassa huomiota kiinnitettiin erityisesti siihen, kuinka sosialisatian agentit, ja etenkin perhe siirtävät poliittisia arvoja seuraavalle sukupolvelle. Teoria painotti erityisesti poliittisen stabiliteetin säilymistä, arvojen siirtyessä luontevasti sukupolvelta toiselle prosessissa, jossa lapset ja nuoret nähtiin ensisijaisesti arvojen, tiedon ja normien passiivisina vastaanottajina. Ensimmäisen aallon tutkimuksessa keskityttiin nimenomaan lapsuuden tarkastelemiseen, sillä sosialisatian uskottiin tapahtuvan jo lapsuudessa ja varhain opittujen poliittisten näkökulmien katsottiin olevan pohja poliittisille näkemyksille ja toiminnalle myös aikuisuudessa. (McAvoy & Reyes 2014: 788, Flanagan & Sherrod 1998: 477)

Uudemmassa poliittisen sosialisatian tutkimuksessa kritiikkiä on saanut osakseen niin poliittisen stabiliteetin normatiivinen vaatimus, käsitys sosialisatian kohteiden passiivisuudesta kuin poliittisten näkökulmien iskostuminen jo lapsuudessa. Poliittisen sosialisatian tutkijat ovat sittemmin kiinnittäneet enenevässä määrin huomiota poliittisen sosialisatian jatkumiseen lapsuuden jälkeen sekä historiallisen ja sosiopoliittisen kontekstin

vaikutukseen yksilöiden asenteiden kehitykselle. Lapsuuden merkityksen painottamisen tilalle on noussut elinkaarinäkemykset, jonka mukaan poliittinen sosialisointi ei pääty lapsuuteen, vaan jatkuu läpi koko elämän. (McAvoy & Reyes 2014: 789, Flanagan & Sherrod 1998: 448)

Etenkin nuoruuden ja murrosiän on ajateltu olevan ainutlaatuisen sopiva ajankohta yhteiskunnallisten aiheiden tarkastelulle. On osoitettu, että ikävuodet 14–25 ovat avoimuuden ja joustavuuden aikaa yksilöille. Murrosiässä nuori irrottautuu huoltajistaan ja alkaa vahvistamaan autonomista toimijuuttaan ja omia arvojaan. Velvollisuudet ja läheisyys omaa synnyinperhettä kohtaan saattavat vähentyä, jättäen nuorelle tilaa tutkia omaa identiteettiään, ideologioitaan ja omaa suhdettaan yhteiskuntaan. Identiteetin kehittymiseen on katsottu perustavanlaatuisesti liittyvän myös maailmankuvan tai ideologian vakiintuminen. Vahvistunut ideologia antaa nuorelle johdonmukaisen tavan asennoitua maailmaan ja tutkimusten mukaan nuoret pitävät omien arvojensa löytymistä olennaisena aikuistumisen prosessina. (Arnett ym. 2001: 69–70, Ojala 2007: 22) Persoonallisuuden kehittymiseen vaikuttavat myös ne tavat, joilla nuori käsittelee ja ratkaisee keskeisiä sosiaalisia ongelmia. Koska nuoret eivät ole vielä täysin integroituneet sosiaalisiin rooleihinsa ja vastuisiinsa, ovat he myös vapaampia kokeilemaan ja etsimään oman elämänsä suuntaa ja sitä kautta kyseenalaistamaan myös sosiaalista järjestelmää. Nuoruus on yleensä myös ajanjakso, jolloin yhteiskunta kiinnittää huomiota nuorten kansalaistaitojen kehittymiseen (McAvoy & Reyes 2014: 789, Flanagan & Sherrod 1998: 448–449)

Nykyisessä poliittisen sosialisoinnin tutkimuksessa kyseenalaistetaan aiempaan tutkimukseen usein implisiittisesti sisällytynyt ajatus poliittisesta sosialisoinnista keinona säilyttää poliittinen stabiilitetti ja siirtää olemassa olevat arvot ja normit nuoriin. Stabiilitetin säilyttämisen vaatimuksen katsotaan sivuuttavan ne mahdollisuudet, joita poliittisen järjestelmän kyseenalaistaminen tarjoaa. Sukupolvien välisen arvojen siirtymän sijaan kiinnitetään huomiota sukupolvien vaihtumiseen ja uuden sukupolven potentiaaliin uudistaa yhteiskuntaa ja sen normeja. Stabiilitettia painottaneen vanhemman teorian purkamisen myötä uudet ja kenties olemassa olevia instituutioita kyseenalaistavat näkökulmat nähdään myönteisessä, jopa toivottavassa valossa. Tämä uusi näkökulma painottaa nuorten aktiivista ja arvioivaa roolia, kun neuvotellaan sosiaalisen järjestelmän poliittisista realiteeteista ja heidän mahdollisuudestaan tuottaa muutosta tämän prosessin yhteydessä. (Flanagan & Sherrod 1998: 449) Yksi tapa tulkita nuorten voimakasta ilmastoliikehdintää on nähdä se tällaisena

transformatiivisena voimana, jossa nuoret lähtevät aktiivisesti kyseenalaistamaan vallitsevaa järjestelmää ja etsimään uusia suuntaviivoja ilmastopoliitikalle.

Suomessa on oltu 2000-luvulla huolestuneita nuorten poliittisesta passiivisuudesta, jonka on pelätty uhkaavan jopa demokratian tulevaisuutta. Näkemys nuorten passiivisuudesta on perustunut mm. nuorten alhaiseen äänestysaktiivisuuteen ja haluttomuuteen liittyä puolueisiin sekä raportoituun vähäiseen kiinnostukseen muita perinteisiä aktiivisen kansalaisuuden muotoja kohtaan (ks. esim. Harrinvirta 2019, Suni ym. 2018, Suoninen ym. 2010). Myös kansainvälisessä vertailussa suomalaisten nuorten on raportoitu olevan muiden valtioiden nuoriin verrattuna vähemmän kiinnostuneita politiikasta (Suoninen ym. 2010: 48).

Näkemyksiä nuorten poliittisesta passiivisuudesta on myös haastettu. Esimerkiksi juuri nuorten aktiivinen rooli ja toimijuus ilmastonmuutoskeskustelussa mm. ilmastolakon keinoin on auttanut ymmärtämään nuorten poliittista toimijuutta laajemmin. Nuorten poliittista toimijuutta mittaavia tutkimuksia on myös kritisoitu tavasta, jolla ne määrittelevät osallistumisen. Kriitikoiden mukaan nuoriin keskittyvissä tarkasteluissa painotetaan liian usein erilaisiin poliittisiin instituutioihin perustuvia vaikuttamisen tapoja. Koska alaikäisinä nuorilla ei usein ole täysivaltaista mahdollisuutta osallistua poliittisten instituutioiden toimintaan, jää nuorten poliittinen aktiivisuus tarkasteluissa havaitsematta. (Rytioja & Kallio 2018, Suni ym. 2018)

Nuorille tyypillisiä poliittisen toimijuuden tapoja ovat esimerkiksi erilaiset ns. jälkimodernit osallistumisen tavat kuten mielenosoitukset, poliittinen ostokäyttäytyminen ja adressien kirjoittaminen (Harrinvirta 2019). Myös aktiivinen toiminta erilaisissa arkielämän verkostoissa, kuten ystävien ja perheen piirissä, joissa nuoret pyrkivät kehittämään ja ylläpitämään toimintaympäristönsä hyvinvointia, ovat nuorille luontevia poliittisen toimijuuden muotoja. Sosialisatioteorian mukaan nuorille on tyypillistä pyrkiä vaikuttamaan yhteiskunnan kehitykseen myös kyseenalaistamalla vallitsevien toimintatapojen ja esittämällä vaihtoehtoisia toimintamalleja arkielämässä. Rytiojan ja Kallion mukaan nuoret eivät näyttäisi olevan aikuisiin verrattuna vähemmän aktiivisia vaikuttajia, vaan heidän vaikuttamisen keinonsa ovat vain erilaisia. Heidän mukaansa nuorten arkinen toimijuus on demokraattisen yhteiskunnan kannalta yhtä olennaista kuin erilaisten instituutioiden kautta tapahtuva poliittinen aktiivisuus. (Rytioja & Kallio 2018)

Nuoret ilmastonmuutostoimijoina

Erityisen voimakkaasti 2010-luvulla myyttiä nuorten poliittisesta passivisuudesta on murtanut nimenomaan nuorten aktiivisuus ilmastonmuutosta koskevassa yhteiskunnallisessa keskustelussa ja toiminnassa. Nuorten aktiivisuus ympäristötoimijoina on ollut esillä etenkin ennen Covid-19-pandemian puhkeamista. Esimerkiksi nuorten järjestämät koululakot saavuttivat suurta kansainvälistä huomiota. (ks. esim. Singh ym. 2019, Weise 2019). Etenkin nuorten oletetaan olevan huolissaan ilmastonmuutoksesta, suhtautuvan ilmastonmuutokseen ja sen seurauksiin vakavissaan ja olevan halukkaita toimimaan sen ehkäisemiseksi. Suomalaisista nuorista valtaosa kokeekin huolta ilmastonmuutokseen liittyen. Esimerkiksi vuoden 2016 nuorisobarometrin mukaan nuorista 68 prosenttia kokee paljon tai melko paljon epävarmuutta ja turvattomuutta ilmastonmuutoksen vuoksi. (Piispa & Myllyniemi 2019: 64) Kansainvälisen tutkimuksen perusteella tiedetään myös, että useimmiten nuorempi ikä ennustaa korkeampaa ilmastonmuutoshuolen tasoa (ks. esim. McCright ym. 2016: 183).

Nuorten erityisen voimakkaat ilmastohuoli ja -ahdistus vaikuttavat luonnollisilta, kun huomioidaan ilmastonmuutoksen valtavat vaikutukset nuorten tulevaisuuden näkymille. Kun tähän lisätään nuorten aikuisia rajallisemmat vaikutusmahdollisuudet, on selvää, että nuoret ovat erityisen alttiita ilmastonmuutoksesta koetulle huolelle. Voimakasta ilmastonmuutoshuolta tai peräti ahdistusta pidetään normaaleina reaktioina voimakkaaseen eksistentiaaliseen uhkaan, jonka hallitseminen on omien voimien ulottumattomissa, minkä vuoksi ilmastohuolta on varottava käsittelemästä kliinisenä mielenterveyteen liittyvänä ongelmana (Hickman 2021: 863).

Ilmastonmuutoksesta koetun huolen ja ahdistuksen on havaittu olevan nuorissa yhteydessä heikkoon tulevaisuususkoon ja petetyksi tulemisen tunteeseen, sillä hallitusten tai aikuisten ylipäätään katsotaan toimineen liian vähän ilmastonmuutoksen torjumiseksi. Nuorten ilmastonmuutosahdistusta ja käsitystä hallitusten toimien riittävydestä tutkineet Hickman ja kumppanit (2021) ovat saaneet huolestuttavia tuloksia nuorten tulevaisuudenuskon tasosta. Tutkimuksen mukaan peräti 75 prosenttia nuorista koki tulevaisuuden kauhistuttavana (frightening) ja lähes puolet vastaajista raportoi ilmastonmuutokseen liittyvien tunteiden vaikuttavan heikentävästi heidän päivittäisen elämänsä laatuun ja toimintakykyynsä. (Hickman ym. 2021: 863) Myös tutkimuksessa mukana olleista suomalaisista nuorista n. 75 prosenttia katsoi, että ihmiskunta on epäonnistunut huolehtimaan planeetasta ja n. 46 prosenttia uskoi, että hallitus on pettänyt heidät ja/tai tulevat sukupolvet. Globaalisti prosenttiluvut olivat vielä suuremmat. Koko aineistosta 58 prosenttia nuorista arvioi hallitusten pettäneen heidät ja/tai

tulevat sukupolvet ja yli neljä viidesosaa katsoi ihmiskunnan epäonnistuneen planeetasta huolehtimisessa. (emt. 869) Nuorten kokemukset petetyksi tulemisesta ovat ongelmallisia yhteiskunnallisen koheesion ja oikeudenmukaisuuden kannalta.

Vaikka esimerkiksi Hickmanin ja kumppaneiden kansainvälinen tutkimus osoittaa vahvasti valtaosan nuorista olevan huolissaan ilmastonmuutoksesta, on olemassa myös tutkimuksia, joiden mukaan nuoret eivät ole sen homogeenisempi ryhmä asenteiltaan tai arvoiltaan liittyen ilmastonmuutokseen kuin aikuisväestökään. Esimerkiksi Lehtonen ja kumppanit (2020: 100) havaitsivat tutkimuksessaan, että suomalaiset nuoret eivät muihin ikäryhmiin verrattuna näytä suhtautuvan ilmastonmuutokseen tai sen hillintätoimiin mitenkään erityisen yhtenäisesti tai myönteisesti. Tutkimuksessa löytyy eroja lähinnä eri ikäpolvien ilmastonmuutoshuolen kohdentumisesta eri tekijöihin ja tavoista, joilla ilmastonmuutosta pyritään hillitsemään. Nuoria esimerkiksi huolestutti muita ikäluokkia enemmän luonnon monimuotoisuuden köyhtyminen. Aikaisemman tutkimuksen perusteella tiedetään myös, että myös nuorten keskuudessa on ryhmiä, jotka torjuvat ilmastonmuutoksen olemassaolon kokonaan tai eivät ole huolissaan siitä (ks. esim. Ojala 2015), joten narratiiveihin nuorista yksinomaan aktiivisina ja huolestuneina ilmastotoimijoina on suhtauduttava varauksella.

Näkemykset nuorista ilmastotoimijoina ovat siis osittain ristiriitaisia. Toisaalta nuoria pidetään ilmastonmuutosasenteiltaan hyvin yhtenäisenä ryhmänä, mutta toisaalta nuorten ei katsota suhtautuvan ilmastonmuutoksen torjumiseen sen yhteneväisemmin kuin muidenkaan ikäluokkien. Havainnot viittaavat mahdollisesti tekijään, joka oli esillä jo nuorten poliittista toimijuutta käsitellessä. On mahdollista, että erisuuntaiset havainnot nuorten ilmastotoimijuudesta ja -asenteista ovat pitkälti sidoksissa siihen, kuinka kyselytutkimukset on suunniteltu ja mitä niissä tarkalleen ottaen kysytään. Koko väestölle suunnatut kyselyt saattavat mahdollisesti painottaa esimerkiksi institutionaaliseen osallistumiseen perustuvia toimintatapoja, jolloin nuorten aktiivinen ilmastotoimijuuskaan ei tule näkyviin.

Tiivistettynä voidaan todeta, että nuoriin suhtaudutaan hyvin ristiriitaisesti ja monipuolisesti poliittisina ja yhteiskunnallisina ilmastotoimijoina. Toisaalta nuorten passiivisuudesta ollaan huolissaan ja heidän liian vähäiseksi koettu osallistuminensa esimerkiksi poliittisten instituutioiden toimintaan katsotaan ongelmalliseksi demokratian kannalta. Toisaalta taas nuoria pidetään aktiivisina ilmastotoimijoina, joiden aktiivisuus muokkaa poliittista agenda ja näkyy jopa puolueiden vaalikannatuksessa (Harrinvirta 2019). Näiden

monipuolisten ja keskenään ristiriitaisten näkökulmien taustaa vasten onkin tärkeää tarkastella, mitkä tekijät vaikuttavat nuorten ilmastoasenteiden muotoutumiseen ja miten nämä tekijät ovat yhteydessä erilaisiin ilmastonmuutosasenteisiin. Tutkimalla mitkä tekijät vaikuttavat nuorten ilmastoasenteiden kehitykseen, saadaan mahdollisesti myös lisätietoa tekijöistä, jotka todennäköisimmin johtavat ilmastonmuutosasenteiden eriytymiseen.

2. ILMASTONMUUTOSASENTEET: ILMASTONMUUTOSHUOLI JA HALUKKUUS TOIMIA ILMASTONMUUTOKSEN HILLITSEMISEKSI

Viimeisimpien 25 vuoden aikana ilmastonmuutokseen liittyviä mielipiteitä ja niihin vaikuttavia taustamuuttujia on tutkittu maailmanlaajuisesti paljon. Ilmastonmuutokseen liittyviksi mielipiteiksi voidaan katsoa kuuluvan ainakin ilmastonmuutokseen liittyvät uskomukset, asenteet, politiikkapreferenssit ja käyttäytymisaikeet. Vuoden 2016 alussa ensisijaisesti ilmastonmuutosnäkömyksiä käsitteleviä empiirisiä tutkimusartikkeleita oli julkaistu yhteensä yli 140, suuri osa sosiologian ja psykologian alalta, mutta myös politiikan tutkimuksen, antropologian, taloustieteen ja viestinnän aloilta. Suurin osa tutkimuksesta keskittyy yhden valtion tarkasteluun ja valitettavasti valtioiden välinen vertaileva tutkimus on harvinaista. (McCright ym. 2016: 180–181)

Ilmastonmuutosnäkömyksistä tehdyn tutkimuksen heikkoutena voidaan pitää sen keskittymistä: suurin osa ilmastonmuutosnäkömyksistä tehdystä tutkimuksesta perustuu Yhdysvaltojen väestöön. Esimerkiksi McCright ja kumppanit (2016) arvioivat, että noin kolme neljäsosaa kaikesta ilmastonmuutosnäkömyksiä koskevasta tutkimuksesta on Yhdysvalloista. Tutkimuskirjallisuuden pohjautuminen Yhdysvaltojen väestöön on ongelmallista, koska se heikentää tutkimustulosten yleistettävyyttä. Yhdysvaltojen voidaan globaalissa vertailussa katsoa edustavan pitkälle teollistuneiden, vauraiden länsimaisten demokratioiden valtioryhmää. Yhdysvaltojen kansalaisten elämä eroaa huomattavasti esimerkiksi eteläisen pallonpuoliskon vähemmän teollistuneiden valtioiden kansalaisten elämästä, mikä saattaa vaikuttaa ilmastonmuutosasenteisiin ja niiden taustamuuttujiin. Lisäksi aikaisemman tutkimuksen perusteella vaikuttaa, että Yhdysvallat on eräänlainen poikkeus myös läntisten demokratioiden joukossa. Yhdysvalloissa esiintyy mm. huomattavasti enemmän skeptisismiä ilmastonmuutokseen liittyen kuin useissa muissa läntisissä demokratioissa. (McCright ym. 2016: 184)

Yhdysvaltojen poikkeavaa luonnetta on selitetty muun muassa ilmastonmuutoskysymyksen politisoituneella luonteella USA:ssa ja yhdysvaltalaisen konservatiivisen liikkeen halulla puolustaa teollista kapitalistista järjestelmää (industrial capitalist system), joka on synnyttänyt liikkeen sisällä ympäristönsuojeluvastaisuutta. Tämä asenne on sittemmin sulautunut osaksi republikaanista puoluetta. Ehkä merkittävin esimerkki Yhdysvaltojen erityisluonteesta on siellä esiintyvä ilmastonmuutosliikkeille vastakkainen ilmastonmuutosdenialismiliike, joka kyseenalaistaa ilmastonmuutoksen olemassaolon, vakavuuden ja antropogeenisen luonteen.

Vaikka organisoitua ilmastonmuutosdenialismiliikettä esiintyy myös muissa anglosaksisissa valtioissa, kuten Australiassa, Kanadassa ja Englannissa, ei se missään muussa valtiossa ole yhtä vaikutusvaltainen tai vahva kuin Yhdysvalloissa. (McCright ym. 2016: 184–86)

Aiemman tutkimuksen keskittyminen Yhdysvaltoihin korostaa muiden valtioiden sisäisen ja kansainvälisen vertailevan ilmastonmuutosasennetutkimuksen tärkeyttä. Kuten muissakin ilmastoasennetutkimuksissa, myös tässä tutkimuksessa hyödynnetään yhdysvaltalaista kirjallisuutta, mutta samalla mahdollisimman laajasti etenkin muissa länsimaissa tehtyä tutkimusta. Myös Suomessa on tehty jonkin verran aikaisempaa tutkimusta paitsi aikuisten ilmastoasenteista, myös nuorten ilmastonmuutosta koskevista käsityksistä. (ks. esim. Piispa & Myllyniemi 2019, Hermans & Korhonen 2017, Lehtonen ym. 2020) Suomalainen tutkimus on tuloksiltaan suhteellisen yhtenevää muissa länsimaissa tehtyyn ilmastonmuutosasennetutkimukseen, joka toimii tämän tutkimuksen teoreettisena viitekehystenä.

Selitettävät muuttujat: ilmastonmuutoshuoli ja toimintahalukkuus

Ilmastonmuutosasenteiden operationalisointi ei ole yhdenmukaista alan tutkimuskirjallisuudessa (ks. esim. van der Linden 2017: 392). Yksi syy operationalisointien monimuotoisuudelle on aiemmin mainittu tutkimuksen monialaisuus. Seuraavaksi esitellään yleisimpiä tapoja, joilla ilmastonmuutoshuolta ja toimintahalukkuutta on pyritty mittaamaan ja millaiseen operationalisointiin tässä tutkimuksessa on päädytty. Tämän lisäksi kuvaillaan, miten tämän tutkimuksen ilmastoasenteita mittaavat väittämät suhteutuvat tutkimuskirjallisuuden muihin läheisiin käsitteisiin ja miten tämä näkyy teoreettisen tutkimuskirjallisuuden valinnassa.

Halukkuus toimia ilmastonmuutoksen ehkäisemiseksi on operationalisoitu tässä tutkimuksessa väitteellä ”Haluan omalla toiminnallani hillitä ilmastonmuutoksen seurauksia”.⁴ Muita tapoja tutkia toimintahalukkuutta on eritellä yksityiskohtaisia toimintoja (esim. voisin ottaa lyhyempiä suihkuja, voisin ostaa vähemmän hyödykkeitä) ja kysyä kuinka halukas vastaaja on tekemään juuri kyseisen teon (ks. esim. Hermans & Korhonen 2017, Ambusaidi ym. 2012, Fortner ym. 2000, Brody ym. 2012). Toimintojen kautta operationalisoinnin etuna on yksityiskohtaisemman tiedon saaminen niistä tavoista, joilla yksilöt ovat halukkaita

⁴ Katso taulukko 5.

toimimaan, mutta toisaalta se rajaa ulkopuolelle kaikki ne toimintatavat, joita ei ole pystytty ottamaan kyselyyn mukaan. Ilmastonmuutosasenteita koskevien kyselyiden kannalta ongelmallisena voidaan pitää esimerkiksi toimijuuden rajautumista perinteisiin kansalaisvaikuttamismuotoihin, jotka eivät esimerkiksi nuorille kenties ole luontevimpia toimintatapoja (Suni ym. 2018). Myös ilmastonmuutostoimijuuden näkeminen vain esimerkiksi ”ilmastomyönteisenä” konsumerismina saattaa rajata toimijuuden käsitteen ulkopuolelle ilmastonmuutoksen torjumiseksi tarvittavan laajemman yhteiskunnallisen toiminnan (ks. esim. Webb 2012: 109). Tämän työn operationalisoinnin etuna voidaan pitää nimenomaan sen laajuutta, joka tukee tutkimustavoitetta, jossa tarkoitus on saada yleinen käsitys nuorten ilmastoasenteista ja niihin vaikuttavista taustamuuttujista.

Aiemman tutkimuskirjallisuuden kanssa yhteneväisesti (ks. esim. Hermans & Korhonen 2017) myös tässä työssä oletetaan, että ilmasto- ja ympäristöystävällistä toimintaa selittäviä muuttujia voi hyödyntää myös ilmasto- ja ympäristöystävällisen toimintahalukkuuden selittämiseen, vaikka toinen kuvaa itse toimintaa ja toinen asennetta. Voidaan katsoa, että halu toimia ilmastoystävällisesti edeltää ilmastoystävällistä käyttäytymistä ja niitä selittävät yhdenmukaisella tavalla samat muuttujat. Sen sijaan ei voida olettaa, että toimintahalukkuus sinällään muuttuisi toiminnaksi, sillä toimintaan liittyy esteitä (barrier) ja sivukustannuksia, kun intentio muutetaan toiminnaksi. Esimerkiksi henkilökohtaiset toiveet, voimattomuuden tunne sekä sosiaaliset ja institutionaaliset rajoitteet (kuten rahan tai ajan puute) saattavat ”estää” toimintaintention muuttumisen itse toiminnaksi. Hieman yllättäen ympäristöasenteiden onkin havaittu vaikuttavan vaihtelevasti, mutta yleensä suhteellisen rajoitetusti yksilöiden ympäristöystävälliseen käyttäytymiseen (Hornsey ym. 2016: 625, Kollmuss & Agyeman 2002: 247, 252). Hornsey ja kumppanit (2016: 625), havaitsivat tutkimuksessaan, että esimerkiksi usko ilmastonmuutokseen lisää ilmastoystävällistä toimintahalukkuutta, mutta on suhteellisen vähän yhteydessä itse ilmastoystävälliseen toimintaan. Tässä tutkimuksessa keskitytäänkin nimenomaan ilmastonmuutosasenteisiin ja toimintahalukkuuteen, eikä pyritä selittämään toimintaa.

Ilmastonmuutoshuoli on operationalisoitu tutkimuksessa väitteellä ”Olen huolissani ilmastonmuutoksen seurauksista”.⁵ Samantapaisia operationalisointeja on löydettävissä aikaisemmasta tutkimuksesta (ks. esim. Stevenson ym. 2019, Ojala 2012). Vastaavia,

⁵ Katso taulukko 5.

ilmastonmuutoksen aiheuttamaa huolta mittaavia väitteitä on aiemmassa tutkimuksessa käytetty myös kartoittamaan yksilöiden käsitystä ilmastonmuutoksen aiheuttamasta riskistä. Ilmastonmuutosasenteiden tutkimuksessa erilaiset ihmisten riskikäsitteisiin liittyvät teoreettiset mallit ovat yleisiä, mutta yksimielisyyttä siitä, miten käsitystä ilmastonmuutoksen aiheuttamasta riskistä tulisi mitata tai operationalisoida ei ole löytynyt.⁶ (van der Linden 2017: 392)

Ilmastonmuutoshuoli ja kokemus ilmastonmuutoksesta riskinä ovat lähekkäisiä, mutta eivät yhteneväisiä käsitteitä. Huolen ja riskikäsitteiden suhdetta tutkinut Lennart Sjöberg (1998) on osoittanut, että huolissaan oleminen ei ole sama asia kuin jonkin asian käsittäminen riskinä, vaikka arkikielessä jonkin asian pitäminen riskinä liittyy yleensä myös huoleen. Huolen ja jonkin asian riskinä pitämistä voidaan erotella seuraavalla tavalla: huolella viitataan epämukavaan mielentilaan, joka liittyy epävarmoihin tai epämiellyttäviin ilmiöihin. Jonkin asian pitäminen riskinä taas tarkoittaa arvioita siitä, että jokin asia muodostaa mahdollisen uhan. Jonkin asian pitäminen riskinä ei välttämättä johda huoleen, jolloin näiden kahden käsitteen pitäminen erillään olisi mielekästä. Sjöberg myös havaitsi empiirisesti, että huolen ja riskin kokemukset eroavat. (Sjöberg 1998: 85)

Toisaalta aikeisemmassa ilmastonmuutosasennetutkimuksessa kokemusta ilmastonmuutoksen aiheuttamasta riskistä on käsitelty samassa yhteydessä ilmastonmuutoshuolen kanssa, kun molemmat käsitteet on operationalisoitu mittaamaan huolta jollain tavalla (ks. esim. Stevenson ym. 2019: 833). Myös esimerkiksi ilmastonmuutosasennetutkimuksesta koonnin tehneet McCright ja kumppanit (2016) ovat käsitelleet ilmastonmuutokseen liittyvää riskikäsitteistä selittäviä taustamuuttujia myös ilmastonmuutoshuolta selittävinä tekijöinä. Termien läheisyyden ja limittäisten operationalisointien vuoksi myös tässä työssä tullaan käsittelemään aiempaa kirjallisuutta ilmastonmuutokseen liittyvistä riskikäsitteistä, vaikka pääpaino onkin ilmastonmuutoshuolta käsittelevässä tutkimuksessa. Käsitteiden läheisyyden vuoksi on tarpeetonta sulkea ulos mahdollisuus käyttää riskikäsitteeseen liittyvää kirjallisuutta täydentävänä viitekehyksenä.

⁶ Riskikäsitteiden indikaattoreina on käytetty esimerkiksi kysymyksiä siitä, kuinka huolissaan (concerned) yksilö on tai kuinka usein hän on huolissaan ilmastonmuutoksesta (worry). Suomen kielen käsite ”olla huolissaan” on hyvin vastaava englannin kielen käsitteille ”worry” ja ”concern”.

3. ILMASTONMUUTOSASENTEITA SELITTÄVÄT TEKIJÄT

Ilmastonmuutosasenteisiin vaikuttavia taustamuuttujia on aiemmassa tutkimuskirjallisuudessa tunnistettu useita. Esimerkiksi sukupuolen, iän, etnisen taustan, poliittisen orientaation, asuinpaikan, koulutustason, minäpystyvyyden kokemuksen, poliittisen luottamuksen, sitoutuneisuuden demokraattisiin periaatteisiin, uskonnollisuuden ja tulotason on havaittu vaikuttavan ilmastonmuutosasenteisiin, kuten esimerkiksi ilmastonmuutosta koskevaan huoleen (ks. esim. Lewis ym. 2018, McCright & Dunlap 2011, Kvaløy ym. 2012, Driscoll 2019). Tämän lisäksi nuorten ikäryhmää tutkittaessa on tunnistettu myös perheen, vanhempien, ystävien ja koulun merkitys asenteiden kehittämisessä (ks. esim. Mead ym. 2015, Bartos 2015, Hermans & Korhonen 2017). Tutkimustulokset taustamuuttujien vaikutuksesta ilmastonmuutosasenteisiin eivät ole yhteneväisiä, vaan vaihtelevat valtioittain, vaikkakin esimerkiksi läntisissä demokratioissa tulokset ovat jokseenkin samankaltaisia (Lewis ym. 2018: 806). Myöskään taustamuuttujien vaikutusmekanismeja ei täysin tunneta ja myös ne saattavat vaihdella alueittain. Tämän lisäksi on havaittu, että joidenkin muuttujien vaikutusta moderoivat toiset muuttujat, esimerkiksi positiiviset ilmastonmuutosasenteet vaikuttavat enemmän ympäristöystävälliseen käytökseen niillä naisilla, joilla oli myös korkea minäpystyvyyden kokemus (Meinhold & Malkus 2005: 527).

Kattavimman synteesin useimmin tutkituista ilmastonmuutosasenteita selittävästä taustamuuttujista ovat tehneet McCright ja kumppanit (2016). He ovat koonneet yhteen kansainvälisestä kirjallisuudesta yleisimmin aikuisväestön parissa ilmastonmuutosasenteita selittävät taustamuuttujat ja luokitelleet ne vaikutussuunnan ja tutkitun valtion perusteella. Heidän koonnistaan löytyy yhteenveto myös ilmastonmuutoshuoleen ja ilmastomyönteiseen toimintahalukkuuteen (pro-climate behavioral intentions) vaikuttavista asenteista. Alla on McCrightin ja kumppaneiden yhteenvetoon perustuvat taulukot ilmastonmuutoshuoleen ja ilmastomyönteiseen toimintahalukkuuteen vaikuttavista useimmiten tutkituista taustamuuttujista ja niiden vaikutussuunnista. Taulukkoon on kerätty havainnot tässä tutkimuksessa mukana olevien tekijöiden vaikutussuunnista ja tutkimushavaintojen alkuperästä. Havaintojen alkuperä on luokiteltu kolmeen luokkaan: Yhdysvallat, Yhdysvaltojen ulkopuolinen tutkimus ja kansainvälisesti vertaileva tutkimus. Myös luokittelussa korostuu ilmastonmuutosasennetutkimuksen keskittyminen Yhdysvaltoihin.

Taulukko 1. Yleisimmin tutkittujen ilmastonmuutoshuoleen vaikuttavien taustamuuttujien vaikutussuunnat ja tutkimushavaintojen alkuperä.

Ilmastonmuutoshuoleen vaikuttavat taustamuuttajat	Havaintojen lukumäärä yhdysvaltalaisessa tutkimuksessa	Havaintojen lukumäärä muita valtioita käsittelevässä tutkimuksessa	Havaintojen lukumäärä kansainvälisessä vertailevassa tutkimuksessa
Ympäristöystävällisillä arvoilla, uskomuksilla ja identiteetillä on ilmastonmuutoshuolta lisäävää vaikutusta	6	6	1
Vasemmisto-oikeisto-ulottuvuudella ei ole vaikutusta	1	1	0
Vasemmistoon sijoittuvat ovat enemmän huolissaan verrattuna oikeistoon sijoittuviin	12	2	5
Sukupuolella ei ole merkitystä	3	5	0
Naiset ovat huolestuneempia kuin miehet	18	4	4
Enemmän tienaavat ovat vähemmän huolissaan	6	0	1
Tulotasolla ei ole vaikutusta	8	6	0
Enemmän tienaavat ovat enemmän huolissaan	2	0	0
Korkeaa minäpystyvyyttä ⁷ kokevat ovat enemmän huolissaan	1	1	0

Lähde: McCright ym. 2016, liite A: 8–9.

Taulukosta jätetty pois iän ja koulutuksen vaikutus, sillä ne ovat tutkimusaineistossa vakioita sekä tutkimusaineistosta puuttuvat muuttajat uskonnollisuus, luottamus tieteilijöihin, tieteellinen lukutaito, individualistiset ja postmateriaaliset arvot sekä muuttuja, jota yhdysvaltalaisessa tutkimuksessa kutsutaan nimellä ”rotu” (race).

⁷ McCright ja kumppanit (2016) viittaavat artikkeleihin, joissa minäpystyvyys on operationalisoitu tarkoittamaan pystyvyyden kokemusta nimenomaan ilmastonmuutoksen hillitsemisen alueella. Operationalisoinnista johtuen sitä kuvaisi paremmin nimitys ”minäpystyvyys ilmastonmuutoksen suhteen” pelkän minäpystyvyyden sijasta. Minäpystyvyyden käsitteeseen palataan tarkemmin alaluvussa 3.4.3.

Taulukko 2. Yleisimmin tutkittujen ilmastomyönteiseen toimintahalukkuuteen vaikuttavien taustamuuttujien vaikutussuunnat ja tutkimushavaintojen alkuperä.

Toimintahalukkuuteen vaikuttavat taustamuuttujat	Havaintojen lukumäärä yhdysvaltalaisessa tutkimuksessa	Havaintojen lukumäärä muita valtioita käsittelevässä tutkimuksessa	Havaintojen lukumäärä kansainvälisessä vertailevassa tutkimuksessa
Ympäristöystävällisillä arvoilla, uskomuksilla ja identiteetillä on toimintahalukkuutta lisäävä vaikutus	3	1	1
Vasemmisto-oikeisto-ulottuvuudella ei ole vaikutusta	0	0	1
Vasemmistoon sijoittuvat ovat enemmän toimintahalukkaita verrattuna oikeistoon sijoittuviin	1	0	0
Sukupuolella ei ole merkitystä	3	1	1
Naiset ovat toimintahalukkaampia kuin miehet	1	0	1
Tulotasolla ei ole vaikutusta	2	0	0
Korkea minäpystyvyys on yhteydessä suurempaan toimintahalukkuuteen	1	1	1

Lähde: McCright ym. 2016, liite A: 12.

Taulukosta jätetty pois iän ja koulutuksen vaikutus, sillä ne ovat tutkimusaineistossa vakioita sekä muuttuja, mitä yhdysvaltalaisessa tutkimuksessa kutsutaan ”roduksi” (race), jota kuvaavaa muuttujaa ei löydy tutkimusaineistosta.

Taulukoista 1 ja 2 käy ilmi, että ilmastonmuutoshuolta selittäviä taustamuuttujia on tutkittu huomattavasti enemmän ja laajemmin kuin toimintahalukkuutta selittäviä. Tämän lisäksi huomaamme, että niillä taustamuuttujilla, jotka ovat valikoituneet molempia selitettäviä muuttujia selittäviksi, on samansuuntainen vaikutus sekä ilmastonmuutoshuoleen että toimintahalukkuuteen. Esimerkiksi ympäristöystävälliset arvot ja minäpystyvyys lisäävät sekä toimintahalukkuutta että ilmastonmuutoshuolta. Poikkeuksen tekee ainoastaan tulotaso, jolla ei ole havaittu yhteyttä toimintahalukkuuteen, mutta jolla on sekä positiivista että negatiivista vaikutusta ilmastonmuutoshuoleen.

Tässä tutkimuksessa selittävät muuttujat on valittu aiemman ilmastonmuutosasennetutkimuksen perusteella. Erityistä huomiota on kiinnitetty nuorten

parissa tehtyyn ilmastonmuutosasennetutkimukseen ja sieltä kumpuaviin taustamuuttujiin. Koska tutkimusta nuorten asenteista on kuitenkin huomattavasti vähemmän, nojaututaan tutkimuksessa myös aikuisväestön parissa tehtyyn tutkimukseen, mutta tällöin pyritään ottamaan huomioon nuorten viiteryhmän erityispiirteet ja niiden mahdollinen vaikutus tutkimustuloksiin. Rajoitteita taustamuuttujien valintaan asettaa myös kyselytutkimuslomake, johon kaikkia edellä esitettyjä muuttujia ei tilanpuutteen vuoksi ollut mahdollista sisällyttää. Tämän vuoksi taustamuuttujiksi on valikoitunut molemmille selitettäville muuttujille sosiodemografisista muuttujista sukupuoli, asuinpaikka ja perheen taloudellinen tilanne ja muista muuttujista kansalaispätevyyden kokemus, poliittinen orientaatio, vanhempien ilmastoasenteet, koettu ymmärrys ilmastonmuutoksesta, kiinnostus ilmasto- ja ympäristöasioita kohtaan, syy- ja seurauskeptisismi ja vastatoimiskeptisismi. Tämän lisäksi tutkimuksessa tarkastellaan ilmastonmuutoshuolen vaikutusta toimintahalukkuuteen.

Taulukko 3. Ilmastonmuutoshuolta ja toimintahalukkuutta selittävät tekijät

Selitettävät muuttujat		
Selittävä muuttuja	Ilmastohuoli	Toimintahalukkuus
Sukupuoli	x	x
Asuinpaikka	x	x
Taloudellinen tilanne	x	x
Poliittinen orientaatio	x	x
Ymmärrys ilmastonmuutoksesta	x	x
Kiinnostus ilmastonmuutosta kohtaan	x	x
Minäpystyvyys	x	x
Kansalaispätevyys	x	x
Vanhempien vaikutus	x	x
Syy- ja seurauskeptisismi	x	x
Vastatoimiskeptisismi	x	x
Ilmastonmuutoshuoli		x

Tutkimuksen alueellisen keskittyneisyyden ja operationalisointien epäjohdonmukaisuuden lisäksi ilmastonmuutosasenteiden tutkimusta hankaloittaa myös eheidän teoreettisen viitekehysten puuttuminen. Todennäköisesti johtuen ilmastonmuutosasenteiden tutkimuksen suhteellisen uudesta esiinnoususta ja tutkimuksen monitieteellisestä luonteesta, tutkimusalalle ei ole muodostunut yhtä teoriaa, joka kattavasti käsittelee taustamuuttujien vaikutuksia ilmastonmuutosasenteisiin. Sen sijaan tutkijat ovat ammentaneet laajasti yhteiskuntatieteiden alueelta löytyvistä malleista ja teorioista pyrkiessään selittämään taustamuuttujien vaikutusta

ilmastoasenteisiin. Yleisiä taustamuuttujien ja ilmastonmuutosasenteiden yhteyttä selittäviä teorioita tai malleja ovat esimerkiksi (sukupuoleen perustuvan) sosialisaaion teoria, postmaterialististen arvojen teesi ja antirefleksiivisyyden teoria (McCright ym. 2016: 182), jota siirrytään käsittelemään seuraavaksi. Muihin teoreettisiin selitysmalleihin palataan alaluvuissa 3.2.–3.6.

3.1. Antireflektiivisyyden teoria

Kenties kattavin ilmastonmuutosasenteita selittävä teoreettinen viitekehys on rakentunut ns. antireflektiivisyyden teesille, joka on kehittynyt modernin refleksiivisyyden teorian innoittamana. Refleksiivisellä modernisaatiolla tarkoitetaan selvästi erotettavaa yhteiskunnallista vaihetta, jota kuvaa epävarmuus ja ennustamattomuus sekä instituutioiden legitimititeettiongelmat niiden ollessa kyvyttömiä ratkaisemaan modernisaation aiheuttamia ekologisia ja teknologisia ongelmia. Refleksiivisen modernisaation teoreetikot viittaavat reflektiolla kriittiseen itsetarkasteluun, jonka kautta yhteiskunta kohtaa nämä modernin teollisen kapitalismin (industrial capitalism) aiheuttamat tahattomat ja odottamattomat seuraukset. Modernin refleksiivisyyden teoreetikoiden mukaan nimenomaan kohonnut kriittisen itsetarkastelun tila on ehto nykyisistä modernisaation aiheuttamista ekologisista ongelmista (kuten ilmastonmuutoksesta) selviämiseksi. Tämän itsetarkastelun innoittamana refleksiivinen modernisaatio pyrkii uudistamaan vallitsevaa yhteiskunnallista ja taloudellista järjestelmää, kun taas sen vastavoimana pidetty antirefleksiivisyys pyrkii tukemaan ja vahvistamaan teollisen kapitalismin määrittämää modernisaatiota. (McCright & Dunlap 2010: 103)

Ilmastonmuutos uhkaa perustavanlaatuisesti jatkuvalla taloudellisella kasvulla pohjautuvaa teollista kapitalistista järjestelmää, joka on rakentunut fossiilisten polttoaineiden käytölle vuosikymmenien ajan. Tarve torjua ilmastonmuutosta lisää painetta reformoida tai uudelleen organisoida taloudellinen järjestelmä (osa refleksiivistä modernisaatiota). Kaikki yhteiskunnan jäsenet eivät kuitenkaan ole yhtä innostuneita poliittisen ja taloudellisen järjestelmän uudistamisesta. Yleisesti voidaan olettaa, että henkilöt, joilla on enemmän menetettävää järjestelmän uusiutumiseksi, puolustavat vallitsevaa tilaa hanakammin ja vastustavat mahdollisia muutoksia siihen (antirefleksiivisyys). Teollista kapitalistista järjestelmää puolustavat henkilöt ovatkin usein niitä, jotka jollain tavoin hyötyvät vallitsevasta järjestelmästä esimerkiksi taloudellisesti tai olemalla yhteiskunnallisissa valta-asemissa.

Antirefleksiivisyyden viitekehyksessä ilmastonmuutosasenteita selittäviä muuttujia tulkitaankin suhteessa siihen, kuinka ne kuvaavat yksilön yhteiskunnallista ja sosiaalista asemaa teollisessa kapitalistisessa järjestelmässä. (McCright ym. 2016: 186) Toisin sanoen ilmastonmuutosta selittäviä taustamuuttujia tulkitaan sen mukaan, kuinka todennäköisesti ne ennustavat reflektiivistä modernisaatiota (ilmastomyönteisiä) kannattavia asenteita ja kuinka todennäköisesti antireflektiivisiä (ilmastonmuutoksen torjuntaan negatiivisemmin suhtautuvia) asenteita. Seuraavaksi siirrytään tarkastelemaan yksityiskohtaisemmin antirefleksiivisyyden teoriaa ilmastonmuutosasennetutkimuksen viitekehyksenä.

Antirefleksiivisyyden teesiä ilmastonmuutosasenteita selittävänä teoriana kehittelleet McCright ja kumppanit (2016) jakavat viitekehyksensä kahteen pääkohtaan. Ensinnäkin ilmastonmuutosasenteita ennustavien muuttujien vaikutus vaihtelee sen mukaan, kuinka läheisesti nämä muuttujat liittyvät teollisen kapitalistisen järjestelmän ideologisiin tai materiaalsiin lähtökohtiin. Edelleen ne muuttujat, jotka kuvaavat ideologista läheisyyttä refleksiivisyyteen verrattuna antirefleksiivisyyteen ovat voimakkaampia ja johdonmukaisempia ilmastonmuutosasenteiden ennustajia kuin ne muuttujat, jotka kuvaavat yksilön materiaalista asemaa taloudellisessa järjestelmässä. Ideologisten tai arvoja kuvaavien muuttujien voidaan katsoa olevan selkeästi yhteydessä refleksiivisyyden ja antirefleksiivisyyden väliseen köydenvetoon, jolloin ne toimivat johdonmukaisina ilmastonmuutosasenteita ennustavina muuttujina. Yksilöt, joiden arvomaailmassa tai identiteetissä ympäristöön liittyvillä arvoilla on suuri merkitys, hyväksyvät todennäköisemmin käsityksen teollisen kapitalismin aiheuttamista ongelmista ja ovat siten avoimempia järjestelmän muutokselle. Vastaavasti yksilöt, jotka arvostavat markkinoiden vapautta ja suhtautuvat kielteisemmin valtion pyrkimykseen säädellä kapitalistista järjestelmää, ovat todennäköisemmin antirefleksiivisyyteen taipuvaisia. Tämän vuoksi esimerkiksi poliittiseen oikeistoon sijoittumisen katsotaan olevan yhteydessä antirefleksiivisyyteen ja vähemmän ilmastoystävällisiin asenteisiin poliittiseen vasemmistoon sijoittumiseen verrattuna. (McCright ym. 2016: 186)

Materiaalisilla lähtökohdilla tarkoitetaan tässä yhteydessä yksilön ammattia, omaisuutta ja muita sosiaalista asemaa määritteleviä ominaisuuksia kuten ikää, sukupuolta sekä muuttujaa, jota yhdysvaltalaisessa tutkimuksessa kutsutaan ”roduksi” (race). Nämä lähtökohdat määrittelevät yksilön mahdollisuuksia saavuttaa esimerkiksi valtaa ja taloudellista menestystä vallitsevassa yhteiskuntajärjestelmässä. Näin ollen yksilön materiaaliset lähtökohdat kertovat

mitä menetettävää yksilöllä on, mikäli yhteiskunnallinen ja taloudellinen järjestelmä muuttuisi radikaalisti. Esimerkiksi ikä ja sukupuoli ovat yhteydessä siihen, kuinka valta jakautuu nykyisessä yhteiskunnassa. Useimmissa teollisissa kapitalistisissa valtioissa miehet hallitsevat suurempaa osaa taloudellisista resursseista ja käyttävät suurempaa taloudellista valtaa kuin naiset. Samoin nuoremmilla yksilöillä on vanhempiin verrattuna todennäköisesti vähemmän valtaa nykyisessä järjestelmässä, minkä vuoksi he ovat vähemmän sitoutuneita puolustamaan sitä. (McCright ym. 2016: 186) Toisin sanoen, mitä enemmän yksilöillä on menetettävää, sitä todennäköisemmin he ovat antireflektiivisiä ja vastustavat nykyisen järjestelmän muuttamista (eli refleksiivisen modernisaation pyrkimyksiä), johon ilmastonmuutoksen torjuminen kuuluu.

Toisen pääkohdan mukaan ideologiaan pohjautuvien ilmastonmuutosasenteita ennustavien muuttujien voimakkuus ja johdonmukaisuus vaihtelee ilmastonmuutoksen torjumista tai olemassaoloa vastustavien liikkeiden vahvuuden mukaisesti. Valtioissa, joissa on voimakasta järjestäytynyttä ilmastonmuutoksen olemassaoloa kyseenalaistavaa liikehdintää, on poliittiseen orientaatioon ja ympäristöön liittyviin arvoihin perustuvien muuttujien vaikutus ilmastonmuutosasenteisiin merkittävä. Sen sijaan valtiot, joissa tällaista liikehdintää ei voimakkaana ole, on ideologiaan pohjautuvien muuttujien vaikutus ilmastonmuutosasenteisiin huomattavasti heikompi. (McCright ym. 2016: 186–187)

Antireflektiivisyyden viitekehyksen etuja on sen kyky selittää suhteellisen suuri määrä tärkeimpien taustamuuttujien vaikutuksia sekä näiden vaikutusten voimakkuuksia (McCright ym. 2016: 186). Juuri tästä syntyy sen kattavuus verrattuna muihin teorioihin, jotka yleensä pystyvät selittämään ainoastaan muutamia muuttujia kerrallaan. Toisaalta viitekehyksellä on myös rajoitteensa. Koska muuttujien ennustusvoimaa mitataan sen perusteella, kuinka vahvasti ne liittyvät nykyisen taloudellisen ja yhteiskunnallisen järjestelmän vastustamiseen tai toisaalta kannattamiseen, ei viitekehys kykene selittämään vaihtelua muuttujissa, jotka eivät ole yhteydessä yhteiskunnallisen järjestelmän puolustamiseen (esimerkiksi minäpystyvyys, kiinnostus ilmastonmuutosasioita kohtaan). Toisekseen, antirefleksiivisyyden teoria ja sen innoittaja refleksiivisen modernisaation teoria ovat ajallisesti ja tilallisesti sidottuja teolliseen kapitalismiin poliittisena ja taloudellisena järjestelmänä. Näin ollen antirefleksiivisyyden teoria ei toimi kovin hyvin valtioissa, jossa on valtiojohtoinen talousjärjestelmä (esim. Kiina) tai jotka eivät ole kovin pitkälle teollistuneita (osa eteläisen pallonpuoliskon valtioista). (McCright ym. 2016: 187)

Antireflesiivisyyden viitekehysten kautta voidaan tulkita tässä tutkimuksessa mukana olevista muuttujista sukupuoli, taloudellinen tilanne ja poliittinen orientaatio. Edellä mainittuja muuttujia käsittelevissä kappaleissa käydään läpi myös muita mahdollisia taustamuuttujien vaikutusta selittäviä teorioita, mutta toiston minimoimisen vuoksi näissä alaluvuissa ei käsitellä uudelleen antireflesiivisyyden teoriaa. Antireflesiivisyyden teoria otetaan mukaan uudelleen tuloksia analysoidessa.

Seuraavaksi siirrytään käsittelemään taustamuuttujia ja niiden selitysvoimaa ja -suuntaa käsitteleviä muita teoreettisia viitekehkyksiä. Teoreettisissa selitysmalleissa taustamuuttujan vaikutus ilmastonmuutoshuoleen ja toimintahalukkuuteen on hyvin usein samansuuntainen ja toimii usein samalla mekanismilla. Tämän vuoksi, sekä tilan että lukijan säästämiseksi, taustamuuttujien vaikutusta molemmille selitettäville muuttujille käsitellään yhdessä. Lopuksi vain toimintahalukkuuteen vaikuttavaa taustamuuttujaa, ilmastonmuutoshuolta, käsitellään erikseen.

3.2. Sosiodemografiset taustamuuttajat

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan sosiodemografisista taustamuuttujista sukupuolen, itsearvioitun taloudellisen tilanteen ja asuinpaikan merkitystä ilmastonmuutoshuolelle ja toimintahalukkuudelle. Näiden muuttujien lisäksi sosiodemografisista muuttujista myös iällä, koulutustasolla ja etnisellä taustalla on havaittu olevan merkitystä ilmastoasenteille (Driscoll 2019: 1701). Ikä ja koulutustaso ovat vakioita aineistossa ja etnistä taustaa ei ole kyselylomakkeen puitteissa mahdollista tarkastella, joten ne jäävät tutkimuksen ulkopuolelle.

On arveltu, että sosiodemografisten muuttujien vaikutus ilmastonmuutosasenteille on vähenemässä johtuen ilmastonmuutoskeskustelun polarisaatiosta. Kun ilmastonmuutoskysymys jakaa poliittista kenttää yhä voimakkaammin, saattaa yksilöiden ilmastoasenteisiin vaikuttaa yhä enemmän poliittinen ideologia ja esimerkiksi puoluesamaistuminen, sosiodemografisten taustamuuttujien sijaan. Aiemmassa yhdysvaltalaisessa tutkimuksessa on saatu viitteitä siitä, että sosiodemografisten taustamuuttujien vaikutus ilmastonmuutosasenteisiin on vähentynyt vuodesta 1994 vuoteen 2016. Vuonna 2016 ilmastoasenteisiin vaikutti ainoastaan vastaajan ikä ja koulutustausta, kun vuonna 1994 vaikutusta oli niiden lisäksi myös sukupuolella ja tulotasolla, kun poliittinen orientaatio oli kontrolloitu. (Driscoll 2019: 1699–1700, 1705)

Sosiodemografisten muuttujien heikentyvästä vaikutuksesta huolimatta on olemassa paljon aiempaa näyttöä näiden muuttujien roolista, minkä vuoksi on tärkeää sisällyttää ne myös tähän tutkimukseen. On syytä myös huomata, että Suomessa ilmastokysymyksen polarisaatio ei ole läheskään yhtä voimakasta kuin Yhdysvalloissa, joten voidaan olettaa, että sosiodemografisten muuttujien vaikutus ei ole täällä myöskään vähentynyt yhtä voimakkaasti kuin Yhdysvalloissa, vaikka tutkimustietoa tästä ei tällä hetkellä ole. Ymmärtämällä sosiodemografisten muuttujien vaikutusta nuorten ikäryhmässä saamme myös mahdollisesti lisäviitteitä siitä, kuinka ilmastomuutosasenteet muodostuvat nuoruuden aikana ja millaiset tekijät ovat osana tätä prosessia.

3.2.1. Sukupuoli

Yksi ilmastomuutosasennetutkimuksessa voimakkaasti esillä olevista taustamuuttujista on sukupuoli. Yhdysvalloissa tehdyn tutkimuksen mukaan sukupuoli on yksi johdonmukaisimmista ilmastomuutosasenteisiin vaikuttavista taustamuuttujista. Itsensä naiseksi luokittelevat henkilöt kokevat esimerkiksi suurempaa huolta ilmastomuutoksesta kuin itsensä miehiksi luokittelevat (Lewis ym. 2018: 796–797). Sukupuolen merkitys ilmastomuutosasenteisiin kuitenkin heikkenee, kun tutkimusta laajennetaan Yhdysvaltojen ulkopuolelle. Useiden valtioiden kansalaisia vertailevan tutkimuksen perusteella naiset pitivät ilmastomuutosta hieman vakavampana uhkana kuin miehet, mutta erot sukupuolten välillä olivat pienempiä kuin yhdysvaltalaisen tutkimuksen perusteella (Lewis ym. 2018: 793). Myös esimerkiksi Hornseyn ja kumppaneiden (2016: 622) tekemän 56 valtiota käsittävän meta-analyysin perusteella sukupuolen merkitys ilmastomuutosta ennustavana tekijänä oli pieni ja sen selitysvaikutus heikohko. Suomalaisessa tutkimuksessa on havaittu, että naiset ovat miehiä huolestuneempia ilmastomuutoksesta ja halukkaampia toimimaan sen hillitsemiseksi (Lehtonen 2020: 99).

Teoreettisia selitysmalleja sukupuolen vaikutusmekanismille on monia, eikä tarkkaa mekanismia täysin tunneta. Yksinkertaisen sukupuolisen sosialisointiteorian mukaan miesten ja naisten erilaiset ilmastoasenteet johtuvat erilaisista sosiaalisista odotuksista ja arvoista, joita pojille ja tytöille annetaan, kun heitä soviaalitetään yhteiskunnan jäseniksi. Esimerkiksi Yhdysvalloissa maskuliinisen identiteetin voidaan katsoa korostavan riippumattomuutta, kontrollia ja hallintaa ja feminiinisen identiteetin korostavan riippuvuutta,

empatiaa ja hoivaamista. Nämä yksilöihin heidän sukupuolensa perusteella sosiaalistetut arvot ja odotukset vaikuttavat tapaan, jolla he tarkastelevat myös ilmastonmuutosta. Teorian mukaan esimerkiksi naisilta odotettu huolenpito ja empatia saattavat tehdä heistä alttiimpia kantamaan huolta myös ilmastonmuutoksesta. (McCright 2010: 69)

Sosialisaatioselitysmallia on mahdollista tarkentaa liittämällä siihen täsmällinen argumentti jostakin tietystä sosialisaatioprosessin myötä omaksutusta arvosta tai uskomuksesta. Näiden selitysmallien mukaan sosiaalistetut maskuliininen ja feminiininen identiteetti poikkeavat toisistaan ilmastonmuutosasenteiden kannalta joidenkin tiettyjen avainasemassa olevien arvojen ja uskomusten suhteen. Toisin sanoen sukupuolten ilmastoasenteiden eron selittää jokin tietty sosialisaatioprosessissa sisäistetty arvo tai uskomus, joka vaikuttaa suoraan ilmastonmuutosasenteisiin. Tällaisia sisäisiä uskomuksia voivat olla esimerkiksi miesten oletettu korkeampi tieteellisen tiedon taso ja naisten oletettu korkeampi uskonnollisuuden taso. Näin ollen, jos tutkimuksessa on mahdollista kontrolloida oletettu sisäistetty arvo tai uskomus, sen tulisi huomattavasti heikentää sukupuolen vaikutusta ilmastonmuutosasenteisiin. (McCright 2010: 70)

Toinen mahdollinen selitysmalli sukupuolen vaikutukselle liittyy sosialisaation sijaan miesten ja naisten erilaisiin sosiaalisiin rooleihin yhteiskunnassa. Tämän selitysmallin mukaan naisten ja miesten erilaiset asenteet ilmastonmuutosta kohtaan selittyvät erilaisilla kokemuksilla, kompetensseilla ja kiinnostuksen kohteilla, joita he ovat omaksuneet suorittaessaan sukupuolille ominaisia rooleja. (McCright 2010: 71) Tämän teorian mukaan asenteet eivät ole suoraan seurausta nuorena tapahtuneesta sosialisaatiosta, vaan erilaisista (sukupuolittuneista) yhteiskunnallisista tehtävistä liittyen esimerkiksi työelämään, vanhemmuuteen ja kodinhoitoon. Esimerkiksi vanhemmuuden oletetaan vaikuttavan erisuuntaisesti miehiin ja naisiin. Yhteiskunnan tarjoamien sosiaalisten roolien vuoksi isäksi tuleminen oletetaan herättävän miehissä huolen perheen taloudellisesta tilanteesta, mikä voi johtaa ns. viidakon laki-ajatteluun työpaikoilla ja talouselämässä ympäristönsuojelun kustannuksella. Naisissa vanhemmuuden taas oletetaan herättävän hoivavietin, joka on helposti laajennettavissa myös ilmastonmuutoshuoleksi. (McCright 2010: 72). Teorian mukaan on myös täysin mahdollista, että sosialisaatioprosessissa poikiin kohdistetaan sellaisia sosiaalisia odotuksia, jotka tekisivät heistä tyttöjä alttiimpia ilmastonmuutoshuolelle. Yksinkertaisen sosialisaation tai sosiaalisten roolien teorian mukaan sukupuolella ei siis essentiaalisesti ole mitään, mikä selittäisi sukupuolten väliset erot ilmastonmuutosasenteissa.

Sukupuolen ja ilmastoasenteiden suhdetta voidaan selittää myös ekofeministisestä teoriasta käsin. Feministisen teorian mukaan naisten korkeampi huoli ja toimintahalukkuus saattaa liittyä naisten asemaan ”toisena sukupuolena” tai ”vähemmistönä” (alisteisena ryhmänä) miehiin verrattuna. Tämän näkemyksen mukaan naisten suhde luontoon ja ympäristöön on erityislaatuinen, koska nainen pystyy tunnistamaan ympäristön riiston osana samaa sortoa, jota häneen itseensä kohdistuu. Tämä samaistumisohja tarjoaa naisille hedelmällisen alustan ympäristönsuojelun edistämiseksi. (Bretherton 1996: 115–116) Asema vähemmistönä saattaa lisätä naisten huolta ja toimintahalukkuutta myös sen vuoksi, että naiset eivät ”vähemmistönä” ole nykyisen yhteiskunnallisen järjestelmän pääasiallisia hyötyjiä, jolloin siitä luopuminen esimerkiksi ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi on heille helpompaa. (Bretherton 2003: 103–104). Vähemmistöaseman vuoksi naiset saattavat myös kokea olevansa haavoittuvaisempia ilmastonmuutoksen seurauksille, mikä luonnollisesti lisää heidän huoltaan ja toimintahalukkuuttaan. On olemassa tutkimusta siitä, että vähemmistöasemissa olevien ryhmien jäsenet (esimerkiksi ei-eurooppalaista taustaa edustavat Yhdysvalloissa) ovat enemmän huolissaan ilmastonmuutoksesta, mikä tukee edellä esitettyä teoriaa (ks. esim. McCright ym. 2016).

Jotta sosialisatio olisi vaikutusmekanismi sukupuolen ja ilmastonmuutosasenteiden välillä myös Suomessa, tulisi myös suomalaisessa yhteiskunnassa olla eroja siinä kuinka eri sukupuolet sosiaalistetaan. Lisäksi näiden erojen täytyisi olla samansuuntaisia kuin aiemman tutkimuskirjallisuuden valtioissa, kuten Yhdysvalloissa, jotta myös vaikutussuunta olisi sama. Koska Suomi kuuluu länsimaihin ja länsimaisen kulttuurin piiriin, voidaan olettaa, että sosiaalistumisen tavat ovat jokseenkin samansuuntaiset kuin muissa länsimaissa. Tämän pohjalta voidaan olettaa, että naiset ovat huolestuneempia ja toimintahalukkaampia kuin miehet. Jos tässä tutkimuksessa näkyy eroja ilmastoasenteissa sukupuolten välillä, se olisi myös viittaus yksinkertaisen sosialisatioargumentin tai ekofeministisen argumentin puolesta, koska nuorilla ei ole vielä voimakkaita yhteiskunnallisiin rooleihin, kuten esimerkiksi vanhemmuuteen, työssäkäyntiin ja perheen elättämiseen liittyviä sukupuolitettuja rooleja.

Hypoteesi 1. Naiset ovat miehiä todennäköisemmin huolissaan ilmastonmuutoksesta ja halukkaita toimimaan sen hillitsemiseksi.

3.2.2. Asuinpaikka

Asuinpaikan vaikutuksia on tarkasteltu aiemmassa ilmastonmuutosasennetutkimuksessa monella eri tasolla. Ensinnäkin globaalilla tasolla on tutkittu, millaisia eroja eri valtioiden asukkaiden välillä on ilmastonmuutosasenteissa. Esimerkiksi valtion alttiuden ilmastonmuutoksen seurauksille, valtion bruttokansantuotteen ja päästöjen tason on arvioitu olevan yhteydessä esimerkiksi ilmastonmuutoshuoleen (ks. esim. Kim & Wolinsky-Nahmias 2014). Asuinpaikan vaikutusta on tutkittu myös valtiotasolla, jolloin asuinpaikka on luokiteltu esimerkiksi asuinpaikan koon tai väkiluvun mukaan (ks. esim. Driscoll 2019) tai tekemällä jako karkeasti maaseutu- ja kaupunkialueisiin (rural - urban) (ks. esim. Hermans & Korhonen 2017, Armstrong & Stedman 2019: 97-98). Tässä tutkimuksessa keskitytään asuinpaikan vaikutukseen nimenomaan valtion tasolla tarkastelemalla jakoa urbaanien ja maaseutualueiden asukkaiden välillä.

Aiemmat tutkimustulokset ilmastonmuutosasenteiden yhteydestä asuinpaikkaan ovat vaihtelevia. Joko asuinpaikalla ei ole tilastollisesti merkittävää vaikutusta tai sitten maaseuduilla tai pienemmillä paikkakunnilla asuvat ovat vähemmän huolissaan ilmastonmuutoksesta (ks. esim. Arbuckle 2016, Driscoll 2019). Suomalaisessa tutkimuksessa on havaittu, että suuremmilla paikkakunnilla asuvat ovat valmiimpia tinkimään omasta elintasostaan ympäristöongelmien vähentämiseksi (Metelinen 2019: 3). Toisaalta ehkä hieman yllättäen suomalaisnuorten ilmastonmuutosasenteita tarkastelleet Hermans ja Korhonen (2017: 231) havaitsivat, että asuinpaikalla ei ollut vaikutusta nuorten ilmastonmuutoksen torjuntaan tähtäävään toimintahalukkuuteen. Toisaalta on huomioitava, että heidän aineistonsa koostui ainoastaan ruotsin kieltä puhuvista suomalaisnuorista, jotka eivät sijoitu Suomessa alueellisesti tasaisesti. Suomessa tiedetään myös ilmastonmuutoskysymyksen ympärille profiloituneen Vihreän liiton kannatuksen olevan huomattavasti voimakkaampaa kaupungeissa kuin maaseudulla (Borg & Pikkala 2017: 28), minkä vuoksi voisi olettaa, että ilmastonmuutoskysymys jakaa väestöä alueellisesti.

Asuinpaikan yhteydestä nimenomaan ilmastonmuutoshuoleen ja toimintahalukkuuteen ei ole tutkimuksen tekohetkellä kovin laajaa teoreettista yksimielisyyttä. Sen sijaan asuinpaikan ja ympäristöön liittyvän huolen suhdetta on tutkittu enemmän. Tässä alaluvussa ammennetaankin aiemmasta ympäristöön liittyvän huolen ja asuinpaikan välistä suhdetta käsittelevästä kirjallisuudesta. Ilmastonmuutoshuoli ei ole käsitteenä yhteneväinen ympäristöstä koetun

huolen kanssa, mutta tiettyä varovaisuutta noudattaen on ympäristöä kohtaan koetun huolen selittäviä tekijöitä mahdollista hyödyntää ilmastonmuutosasennetutkimuksessa. Tämä on mahdollista tehdä käsittelemällä vain yleistä ympäristöhuolta eikä esimerkiksi tietylle alueelle tyypillistä ympäristöongelmaa (kuivuus, ydinvoimala) käsittelevää tutkimusta.

Asuinpaikan vaikutusta ympäristöhuoleen on selitetty usealla erilaisella mallilla. Ensinnäkin on arvioitu, että maaseutualueilla ja kaupunkialueilla asuvien yksilöiden erot ympäristöstä koetun huolen suhteen johtuisivat kaupunkialueilla asuvien suuremmasta altistuksesta ympäristön tuhoutumiselle tai saastumiselle (ks. esim. Armstrong & Stedman 2019, Tremblay & Dunlap 1978: 478, Huddart-Kennedy ym. 2009). On olemassa jonkin verran näyttöä, että ympäristöstä koettu huoli liittyy suoraan ympäristön tilaan (Trenblay & Dunlap 1978: 476). Argumentti olisi siirrettävissä ilmastonmuutoshuoleen, mikäli olisi syytä olettaa, että ilmastonmuutos ja sen seuraukset ovat voimakkaammin havaittavissa kaupungeissa kuin maaseudulla. Toisaalta ympäristön tuhoutumisen kokeminen ja näkeminen saattaa herkistää yksilöitä kokemaan yleistä huolta ympäristöstä, mikä saattaa laajentua myös ympäristöä uhkaavaa ilmastonmuutosta koskevaksi huoleksi, vaikka ilmastonmuutos ei itsessään olisi enemmän läsnä kaupunkiympäristöissä.

Toinen maaseudulla asuvien alhaisempaa ympäristöön liittyvää huolta selittävä argumentti liittyy maaseudun elinkeinorakenteeseen. Kaupunkialueisiin verrattuna maaseudulla asuvien taloudellinen toimeentulo liittyy useammin elinkeinoihin, jotka perustuvat raaka-aineiden käyttöönottoon luonnosta (esim. metsätalouden, energiantuotannon ja kaivosteollisuuden alat) tai jotka muulla tavalla liittyvät luonnollisen ympäristön hyödyntämiseen (esim. maanviljely). Luonnonvarojen hyödyntävien ammattien vuoksi maaseudulla asuvilla on mahdollisesti utilitaristisemmat asenteet luontoa ja ympäristöä kohtaan kuin kaupunkialueilla asuvilla. Koska kaupungissa asuvien ammatit ovat ”siirretty” kauemmaksi luonnosta ja ympäristöstä ja he ovat vähemmän riippuvaisia luonnonvarojen käytöstä (esim. palvelualoilla), kehittävät näissä ammateissa työskentelevät vähemmän todennäköisesti utilitaristisen asenteen luonnonvarojen kohtaan. (Trenblay & Dunlap 1978: 477, Armstrong & Stedman 2019: 96)

Kolmas mahdollinen eroja selittävä prosessi on maaseutualueilla ja kaupungeissa asuvien erilainen sosialisatioprosessi liittyen ympäristöarvoihin. Sosialisatioteorian mukaan myös ne maaseudun asukkaat, joiden elinkeino ei ole riippuvainen luonnonvaroista tai niiden jalostamisesta ovat vähemmän huolissaan ympäristöstä, sillä he omaksuvat näitä asenteita

sosiaalisesta ympäristöstään. Toisin sanoen yksilön ei tarvitse olla itse riippuvainen luonnonvaroja hyödyntävistä elinkeinoista, vaan riittää, että hänen sosiaalisessa ympäristössään on ihmisiä, jotka ovat. (Trenblay & Dunlap 1978: 477, Armstrong & Stedman 2019: 96, Huddart-Kennedy ym. 2009: 310)

Asuinpaikan merkitystä ilmastoasenteille voi lähestyä myös asuinpaikan tarjoamien resurssien ja käytettävissä olevan infrastruktuurin kannalta (Hubbart-Kennedy 2009: 326). Kuten myös seuraavassa alaluvussa 3.2.3. taloudellista tilannetta käsitellessä nousee esille, on ilmastotoimiin mahdollisesti helpompi ryhtyä, kun toiminta ei vaaranna omia perustarpeita tai kun yksilöllä on riittävästi resursseja huolehtia myös postmateriaalisista arvoista. Asuinpaikka osaltaan määrittelee niitä resursseja ja infrastruktuuria, joita yksilö kykenee hyödyntämään.⁸ Maaseudulla asuvalla ei esimerkiksi ole käytössään yhtä kattavaa julkista liikennettä kuin kaupungissa asuvilla, jolloin yksityisautoilusta luopuminen tarkoittaa todennäköisesti suurempaa henkilökohtaista uhrausta. Suomalaisessa ilmastonmuutosasennetutkimuksessa onkin havaittu, että pienemmissä kunnissa kannetaan enemmän huolta ilmastotoimien kustannusten epätasaisesta jakautumisesta alueellisesti ja eri väestöryhmien välillä (Lehtonen ym. 2020: 106), mikä saattaa selittää maaseudulla asuvien mahdollisen nihkeämmän toimintahalukkuuden.

Yllä esitetyistä teoreettista malleista Suomen kontekstissa käyttökelpoisimmat ovat ehkä maaseudun elinkeinorakenteeseen, sosialisatioon sekä erilaiseen infrastruktuuri- ja resurssikantaan perustuvat selitysmallit. Suomalaisessa keskustelussa on ollut ilmastonmuutoksen torjunnan yhteydessä esillä ristivetoa esimerkiksi metsäteollisuuden ja ilmastonmuutoksen hillitsemisen välillä (hiilinielut) (ks. esim. Muilu 2021) sekä esimerkiksi yksityisautoilun (ks. esim. Koivisto & Koistinen 2019) ja turvepeltojen käytön suhteen (ks. esim. Hukkanen 2021), kaikki aihealueita, jotka kytkeytyvät läheisesti joko alueellisiin eroihin infrastruktuurissa tai elinkeinoihin. Voidaan ajatella, että kaupunkilaisten suurempi altistus (ilmastonmuutoksen aiheuttamalle) ympäristön laadun huonontumiselle ei ole todennäköistä. Suomalaisessa kontekstissa on tutkimusta siitä, että pienemmissä kunnissa ja suuremmissa

⁸ Yhtenä maaseutualueilla ja kaupungeissa asuvien toimintahalukkuuden eroja selittävänä tekijänä on pidetty mahdollisesti myös tiettyihin ympäristöystävällisen toiminnan muotoihin perustuvaa mittaustapaa. Tiedetyt ympäristöystävällisen toiminnan muodot ovat vahvasti riippuvaisia ympäröivästä infrastruktuurista (joukkoliikenne, kierrätysastiat), jolloin eroa toimintahalukkuudessa on saattanut syntyä mittarin suosiessa tiettyjä kaupungeissa asuville tyyppillisempiä ympäristöystävällisiä toimintatapoja. Tässä tutkimuksessa tällaista mittarin puolueellisuudesta syntyvää harhaanjohtavaa tulosta ei pitäisi syntyä, sillä toimintahalukkuutta ei mitata halukkuutena tiettyihin toimiin vain pelkästään intentiona toimia ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi.

kunnissa asuvien välillä on paljon yhtymäkohtia, mitä tulee ilmastonmuutokseen liittyviin huolenaiheisiin. Myös eroja löytyy, esimerkiksi pienten kuntien asukkaita huolestuttaa enemmän sään ääri-ilmiöiden lisääntyminen ja suurempien kuntien asukkaita luonnon monipuolisuuden köyhtyminen (Lehtonen ym. 2020: 105–6), mikä viittaa siihen, että asuinpaikka vaikuttaa enemmän ilmastonmuutoshuolen eriytymiseen seurausten perusteella, ei niinkään itse huolen tasoon.

Yhteenvetona voidaan olettaa, että jos asuinalueen ja ilmastoasenteiden väliltä löytyy vuorovaikutusta, niin kaupunkialueilla olevat ovat usein huolestuneempia ja halukkaampia toimimaan ja maaseutualueilla asuvat vähemmän huolissaan ja haluttomampia toimiin.

Hypoteesi 2. Kaupunkialueilla asuvat ovat maaseutualueilla asuviin verrattuna enemmän huolissaan ilmastonmuutoksesta ja halukkaampia toimimaan sen hillitsemiseksi.

3.2.3. Taloudellinen tilanne

Henkilökohtaisen tai perheen taloudellisen tilanteen vaikutuksesta ilmastonmuutosasenteisiin on saatu hyvin vaihtelevia tutkimustuloksia. Esimerkiksi tulotason on havaittu olevan sekä negatiivisesti että positiivisesti yhteydessä ilmastonmuutoshuolen tasoon tai sitten yhteyttä ei ole havaittu lainkaan. (Lewis ym. 2018 797, 804) McCrightin ja kumppaneiden ilmastonmuutosasennetutkimuksesta tehdyn synteesin mukaan korkeampi tulotaso lisää ilmastonmuutoksesta koettua huolta kahden tutkimuksen mukaan, seitsemän tutkimuksen mukaan korkea tulotaso vähentää ilmastonmuutoshuolta ja 13 tutkimuksen mukaan tulotasolla ei ole vaikutusta ilmastohuolen kokemiseen. Samaisen synteesin mukaan tulotasolla ei tarkastelluissa tutkimuksissa ollut vaikutusta toimintahalukkuuteen. (McCright ym. 2016, liite A: 8–9, 12)

Tulotason vaikutusmekanismia ilmastonmuutosasenteisiin ei täysin tunneta, mutta erilaisia teoreettisia selitysmalleja on esitetty. Riittävien resurssien yhteyttä ilmastoasenteisiin on selitetty esimerkiksi postmateriaalisten arvojen teoriasta käsin. Teesi ammentaa Ronald Inglehartin postmateriaalisten arvojen teoriasta, jonka mukaan valtioiden vaurastuessa sen väestö voi siirtää huomionsa omista taloudellisista ja turvallisuuteen liittyvistä oloistaan (materiaaliset arvot) kohti poliittista ja henkilökohtaista vapautta ja ympäristönsuojelua (postmateriaaliset arvot). (Inglehart 1977, 3, 12–13, Inglehart & Welzel 2005: 24, 32–33)

Toisin sanoen huoli ilmastonmuutoksesta (yhdessä muiden postmateriaalisten arvojen kanssa) pääsee nousemaan esille vasta, kun yksilö kokee turvallisuutensa ja taloudellisen tilanteensa turvatuksi (McCright ym. 2016: 183). Postmateriaalisen teesin mukaan korkean sosioekonomisen aseman tulisi siis vaikuttaa ilmastonmuutoshuolta lisäävästi.⁹

Postmateriaalista hypoteesia on myös kritisoitu, sillä empiiriset tulokset ovat, kuten edellä esitetään, epäselviä paitsi valtioiden sisällä, myös kansainvälisessä vertailussa. Ei ole olemassa johdonmukaista näyttöä esimerkiksi siitä, että korkean bruttokansantuotteen omaavien valtioiden väestö olisi enemmän huolissaan ilmastonmuutoksesta kuin köyhempien valtioiden asukkaat, vaan osassa tutkimuksista havainnot ovat peräti päinvastaisia (ks. esim. Kim & Wolinsky-Nahmias 2014, Kvaløy ym. 2012, Dunlap & York 2008). Ei myöskään vaikuttaisi yksiselitteisesti siltä, että varakkaampien valtioiden asukkaat olisivat halukkaampia kustantamaan ympäristönsuojelua kuin köyhempienkään valtioiden asukkaat (ts. toimimaan ympäristöystävällisesti, kun se aiheuttaa kustannuksia) (Dunlap & York 2008: 550).

Toisaalta voidaan argumentoida, että vaikka postmateriaalinen malli ei vaikuttaisi toimivan globaalilla skaalalla, sen selitysvaima läntisissä demokratioissa, kuten Pohjois-Amerikan ja Euroopan valtioissa, on kohtuullinen (Dunlap & York 2008: 551).¹⁰ Postmateriaalisen teesin selitysvaiman rajoittuminen vain Euroopan ja Pohjois-Amerikan alueelle saattaisi johtua esimerkiksi siitä, että ilmastonmuutos uhkaa pohjoisella pallonpuoliskolla asuvia vähemmän kuin eteläisellä pallonpuoliskolla asuvia. Koska esimerkiksi luontoon liittyvien resurssien menettäminen saattaa vaikuttaa konkreettisemmin etenkin kehittyvien valtioiden ihmisten toimeentuloon ja välittömään turvallisuuteen, se ”palautuu” näissä valtioissa takaisin materiaalisten arvojen tasolle, jolloin siihen liittyvä huoli tai toimintahalukkuus eivät ole kiinni ns. postmateriaalisista arvoista, eivätkä lisäänty, vaikka esimerkiksi yksilön tulotaso kasvaisi. (Dunlap & York 2008: 552) Teoreettisesti olisi mahdollista, että tällaisessa tilanteessa ilmastonmuutoshuoli peräti vähenisi, jos korkeampi tulotaso tarjoaisi varmempaa pääsyä esimerkiksi vähenevien tai tuhoutuvien luonnonvarojen ääreen. Onkin teoretisoitu, että korkeampi tulotaso voisi vaikuttaa myös päinvastoin kuin postmateriaalinen teesi olettaa eli

⁹ Postmateriaalisen teesin mukaan myös nuoremman iän tulisi vaikuttaa ilmastonmuutoshuolta lisäävästi, sillä nuoremmat sukupolvet ovat etenkin läntisissä demokratioissa syntyneet parempiin taloudellisiin oloihin kuin vanhemmat sukupolvet. (McCright ym. 2016: 183) Tämän tutkimuksen aineistossa ikä on vakio, joten iän vaikutusta ei ole mahdollista käsitellä.

¹⁰ Tähänkin on syytä suhtautua varauksella, koska jo pelkästään Yhdysvaltojen sisällä tehdystä tutkimuksesta on saatu hyvin vaihtelevia tuloksia tulotason vaikutuksesta (ks. esim. McCright ym. 2016).

ilmastonmuutoshuolestuneisuutta vähentäen. Yksilöt, joilla on korkeat tulot ja hyvät resurssit saattavat kokea voimakkaampaa hallinnan tunnetta, joka vähentää kokemusta ilmastonmuutoksen aiheuttamasta uhasta. (van der Linden 2017: 387)

Tämän lisäksi esimerkiksi ympäristöystävälliseen toimintaan liittyy mahdollisia kustannuksia, jolloin henkilön halu toteuttaa näitä toimia riippuu hänen taloudellisesta tilanteestaan. Ne yksilöt, joilla on riittävät resurssit muuttaa tottumuksiaan ympäristöystävällisempään suuntaan ilman, että se vaarantaa heidän perustarpeidensa täyttymistä, saattavat toimia ympäristöystävällisemmin verrattuna yksilöihin, joille ympäristöystävällisempään toimintaan siirtyminen vaarantaisi perustarpeiden täyttymisen. (Brody ym. 2012: 5)

Suomi eurooppalaisena valtiona periaatteessa voisi kuulua niihin maihin, joihin postmateriaalinen teesi sopii ja jossa ympäristönsuojelu ja ilmastonmuutoksen torjuminen ovat kulkeneet yhdessä taloudellisten olojen parantumisen ja ikäpolvien vaihtumisen (intergenerational replacement) kanssa. Toisaalta, koska tutkimuksen kohderyhmänä ovat nuoret, tilannetta mutkistaa se, että nuorilla ei ole täysi-ikäisen vastuuta omasta taloudestaan tai turvallisuudestaan. Siksi on mahdollista, että nuorille jää joka tapauksessa enemmän tilaa huolehtia postmateriaalisista arvoista, sillä heidän materiaalisen tason tarpeistaan huolehtivat huoltajat, eikä taloudellinen tilanne näin ollen vaikuta nuorten ilmastohuoleen.

Nuoret usein myös alaikäisinä asuvat huoltajiensa kanssa, jolloin heillä ei ole suurta itsenäistä valtaa päättää, millaisiin mahdollisiin ilmastonmuutoksen torjunnasta syntyviin kuluihin he ovat valmiita sitoutumaan. Koska toiminnasta syntyvät kulut eivät kohdistu nuoriin, perheen taloudellinen tilanne tuskin vaikuttaa nuoren toimintahalukkuuteen. Jos vaikutusta kuitenkin havaitaan, oletetaan, että tulotaso vaikuttaa positiivisesti halukkuuteen toimia. Toisin sanoen perheen varakkuus näkyy nuoren käytettävissä olevien varojen suurempana määränä, jolloin nuori pystyy tekemään valintoja omien arvojensa perusteella. Tutkimuksessa siis oletetaan, että tulotaso on joko positiivisesti yhteydessä ilmastonmuutoshuoleen ja toimintahalukkuuteen postmateriaalisen teesin ja ilmastonmuutokseen liittyvän toiminnan mahdollisten kulujen vuoksi tai sitten nuorten viiteryhmän erityispiirteiden vuoksi tilastollisesti merkitsevää yhteyttä ei löydy.

Hypoteesi 3. Hyvä taloudellinen tilanne lisää ilmastonmuutoshuolta ja toimintahalukkuutta.

3.3. Ideologia ja arvot

Yksilön arvojen ja (poliittisen) ideologian on aiemmassa ilmastonmuutosasennetutkimuksessa havaittu olevan ilmastonmuutosasenteita kaikista voimakkaimmin ja johdonmukaisimmin selittäviä muuttujia. Näihin muuttujiin kuuluvat mm. ympäristömyönteiset arvot ja poliittinen ideologia (esimerkiksi puolueidentifikaationa tai poliittisena orientaationa mitattuna) (McCright 2016: 182, 186). Etenkin poliittisen orientaation vaikutus ilmastonmuutosasenteisiin on lisääntynyt ilmastonmuutosaiheen polarisoituessa. Esimerkiksi yhdysvaltalaisessa tutkimuksessa on havaittu, että vuosien 1994–2016 välillä poliittisen orientaation vaikutus yksilöiden ilmastonmuutosasenteille on kasvanut samalla kun sosiodemografisten muuttujien vaikutus on heikentynyt. On arvioitu, että nykyään poliittinen orientaatio selittää ilmastonmuutosasenteita enemmän kuin sosiodemografiset muuttujat (ainakin Yhdysvalloissa). (Driscoll 2019: 1705) Vaikka Suomessa ilmastonmuutoskysymyksen polarisaatio on maltillisempaa, on todennäköistä, että poliittinen suuntaus vaikuttaa selittävänä muuttujana myös suomalaisten keskuudessa, minkä vuoksi myös tässä tutkimuksessa tarkastellaan poliittisen orientaation vaikutusta nuorten ilmastonmuutosasenteisiin.

3.3.1. Poliittinen orientaatio

Aiemmassa ilmastonmuutosasenteita tarkastelevassa tutkimuksessa on huomattu, että poliittinen orientaatio on vahvasti yhteydessä ilmastonmuutosasenteisiin (ks. esim. Kvaløy ym. 2012, McCright ym. 2016: 182). Tutkimuksissa on havaittu, että sijoittuminen oikeisto–vasemmisto- ja liberaali–konservatiivi-ulottuvuudella ennustaa ilmastonmuutoshuolta. Poliittiseen vasemmistoon ja liberaaleihin itsensä identifioivat ovat todennäköisemmin huolissaan ilmastonmuutoksesta kuin oikeistoon ja konservatiiveihin kuuluvat (Lewis ym. 2018). McCrightin ja kumppaneiden tekemän aiemman tutkimuksen synteessin mukaan poliittinen orientaatio (poliittinen ideologia ja puolueidentifikaatio) ovat ympäristö- ja ilmastoystävällisten (pro-environmental) arvojen jälkeen toiseksi johdonmukaisin ilmastonmuutosasenteita selittävä muuttuja (McCright ym. 2016: 182). Suurin vaikutus ilmastonmuutosasenteisiin poliittisella orientaatiolla on Yhdysvalloissa, mutta vastaavia,

joskin hieman heikompia yhteyksiä on löydetty myös esimerkiksi Länsi-Euroopasta ja Australiasta (Lewis ym. 2018: 800, McCright ym. 2015: 350).¹¹

Aiemman ilmastonmuutosasennetutkimuksen painottuminen Yhdysvaltoihin on ongelmallista etenkin poliittisen ideologian vaikutuksen yleistettävyyden suhteen. Kuten aiemmin esitettiin, Yhdysvallat on poikkeus länsimaisten demokratioiden joukossa, mitä tulee esimerkiksi ilmastonmuutoshuolen tasoon väestössä. Yhdysvaltojen väestön muihin läntisiin demokratioihin verrattuna poikkeuksellisen matalaa ilmastonmuutoshuolta saattaa selittää nimenomaan poliittiseen oikeistoon identifioituvat kansalaiset. Kun esimerkiksi seurausskeptisismien¹² tasoa on tarkasteltu Yhdysvaltojen väestön parissa, on havaittu, että poliittiseen vasemmistoon tai keskustaan itsensä identifioituvien yhdysvaltalaisten keskuudessa seurausskeptisismi on yhtä matalaa kuin muuallakin maailmassa. Sen sijaan seurausskeptisismi on poikkeuksellisen yleistä nimenomaan poliittiseen oikeistoon kuuluvien yhdysvaltalaisten keskuudessa, mikä viittaisi siihen, että Yhdysvaltojen muista maista poikkeavan luonteen selittäisi etenkin tämän ryhmän mielipiteet myös muiden ilmastonmuutosasenteiden suhteen. (McCright ym. 2016: 184) Jos Yhdysvaltojen poikkeavuus ilmastonmuutosasenteiden suhteen johtuu nimenomaan väestön keskuudesta löytyvästä poliittisen orientaation ja ilmastonmuutosasenteiden välisestä erityisestä suhteesta, on tätä tutkimustulosta toisiin valtioihin yleistettäessä noudatettava erityistä varovaisuutta. Lisäksi ilmastonmuutosaiheen politisoituminen on Yhdysvalloissa voimakasta ja Yhdysvaltain kaksipuoluejärjestelmä eroaa esimerkiksi Euroopan valtioissa yleisestä monipuoluejärjestelmästä, millä on omat vaikutuksensa poliittisen orientaation ja ilmastonmuutosasenteiden suhteeseen.

Poliittisen orientaation ja ilmastonmuutosasenteiden yhteydelle on olemassa monia teoreettisia selitysmalleja. Ensinnä etenkin yhdysvaltalaisen tutkimuksen mukaan poliittisesti konservatiiviset valkoiset miehet haluavat pitää kiinni nykyisestä yhteiskunnallisesta järjestelmästä, jonka katsotaan hyödyttävän heitä (Ojala 2015: 1137).¹³ Tämän ns. järjestelmän

¹¹ Huomattavaa on, että poliittinen ideologia tai puolueorientaatio ei vaikuttanut tilastollisesti merkitsevästi ilmastoasenteisiin entiseen Neuvostoliittoon kuuluvissa valtioissa. Tämä johtuu mahdollisesti näiden valtioiden vähemmän vakiintuneesta vasemmisto-oikeisto-jakolinjasta ja ilmastonmuutoksen alhaisemmasta politisoituneisuuden tasosta. (McCright ym. 2015: 350)

¹² Seurausskeptisismillä tarkoitetaan epäilyä, joka kohdistuu ilmastonmuutoksen vakavuuteen tai ilmastonmuutoksen seurauksien laajuuteen (ks. alaluku 3.5.).

¹³ Toisin sanoen kyse on myös antirefleksiivisyyden teorian esittämä teesistä, jonka mukaan vallitsevasta yhteiskunnallisesta ja taloudellisesta järjestelmästä hyötyminen vähentää yksilön halua muuttaa vallitsevaa tilannetta esimerkiksi ilmastonmuutoksen torjumisen vuoksi.

oikeutus -teorian mukaan konservatiiviset ja poliittiseen oikeistoon identifioituvat kansalaiset myös hyväksyvät todennäköisemmin olemassa olevat sosiaaliset ja yhteiskunnalliset rakenteet ja vastustavat perinteisten elämäntapojen muutosta. Ilmastonmuutos ja sen torjumiseen käytettävät keinot uhkaavat näitä arvoja, vallitsevaa yhteiskunnallista rakennetta ja elämäntapaa, jolloin kyseenalaistamalla ilmastonmuutos tai torjuntatoimien vaikuttavuus on mahdollista poistaa ristiriita oikeudenmukaiseksi koetun maailman ja seurauksia epäoikeudenmukaisesti aiheuttavan ilmastonmuutoksen välillä. (Krange ym. 2018: 2, Lewis ym. 2018: 794–795)

Tämän lisäksi ilmastonmuutoksen torjuntatoimien on katsottu olevan ongelma muillekin konservatiivisille ja poliittisen oikeiston arvoille, kuten yksityiselle omistusoikeudelle, kansallisen suvereniteetin suojelemiselle ja mahdollisimman vapaille markkinoille. (McCright ym. 2015: 343) Esimerkiksi konservatiivisen oikeiston mukaan markkinataloutta ei tule keinotekoisesti rajoittaa, sillä rajoittaminen ei sovi käsitykseen, jonka mukaan vapaat markkinat ratkaisevat yhteiskunnan taloudelliset ongelmat parhaalla mahdollisella tavalla. Ilmastonmuutoksen torjumiseen mahdollisesti käytettävät instrumentit, kuten verotuksen ja sääntelyn muuttaminen tai lisääminen, nähdään konservatiivisen arvomaailman läpi tarkasteltuna hallinnon turhana ja haitallisena sotkeutumisenä vapaisiin markkinoihin (Lewis ym. 2018: 794).

Toinen mahdollinen selitysmalli on ns. identiteetin suojele -teoria. Teorian mukaan ihmiset ovat taipuvaisia vastaanottamaan tietoa, joka tukee heidän maailmankuvaansa ja identiteettiään ja vastaavasti torjuvat informaation, joka horjuttaisi heidän sosiaalista identiteettiään ja itseluottamustaan, joka saattaa perustua tiettyyn ryhmään kuulumiseen, tässä tapauksessa poliittiseen oikeiston jäsenyyteen. Näin ollen maailmankuva ja arvot toimivat ilmastonmuutokseen liittyvän tiedon portinvartijana. (Ojala 2015: 1136) Tällöin uskosta ilmastonmuutokseen tulee ideologinen kysymys, johon voi olla vaikeaa vaikuttaa tieteellisellä tiedolla ja argumentoinnilla.

Kolmas mahdollinen ilmastonmuutosshuolen ja poliittisen orientaation yhteyttä selittävä mekanismi on ilmastonmuutosskeptisismi. Yhdysvalloissa ja muissa läntisissä demokratioissa ilmastonmuutosskeptisismien on havaittu olevan yhteydessä poliittiseen orientaatioon siten, että oikeistoon sijoittuvat kansalaiset ovat taipuvaisempia suhtautumaan skeptisesti ilmastonmuutokseen ja pitävät sitä vähemmän vakavana ongelmana kuin vasemmistoon

kallella olevat verrokkinsa. (McCright ym. 2015: 351) Etenkin Yhdysvalloissa konservatiivien parissa kasvaneeseen ilmastoskeptisismiin liitetään usein politiikan polarisaatio, joka ajaa yksilöitä etsimään informaatiota ja uutislähteitä, jotka ovat yhteneväisiä heidän oman poliittisen kantansa tai ideologiansa kanssa. Valikoiva informaation etsintä, yhdessä yhdysvaltalaisen konservatiivisen median ilmastonmuutosskeptisyyden kanssa, mahdollisesti vähentävät oikeistoon identifioituvien henkilöiden uskoa ilmastotieteilijöihin ja ilmastonmuutoksen vakavuuteen ja siten myös vähentää heidän ilmastonmuutoksesta kokemaansa huolta. (ks. esim. Feldman ym. 2015, Lewis ym. 2018)

Ilmastonmuutoshuolen ja poliittisen orientaation yhteyden voimakkuuteen vaikuttaa mahdollisesti ilmastonmuutuskysymyksen polarisaation aste. Kuten edellä esitettiin, on Yhdysvalloissa, jossa polarisaatio on voimakkaampaa, myös poliittisen orientaation vaikutus ilmastoasenteisiin hyvin voimakas. Esimerkiksi McCright ja Dunlap (2011: 339) esittävät, että voimakkaan polarisaation vuoksi Yhdysvaltojen kansalaisten ilmastonmuutosasenteet poikkeavat muiden teollistuneiden valtioiden kansalaisten vastaavista asenteista. Siksi on perusteltua odottaa Suomesta hieman heikompia yhteyksiä ilmastonmuutosasenteiden ja poliittisen orientaation välillä. Vaikka Suomessa tai muissa läntisissä demokratioissa polarisaatio ei ole yhtä voimakasta kuin Yhdysvalloissa, on myös täällä jonkinasteista polarisaatiota havaittavissa nimenomaan ilmastokysymysten osalta (Fornaro 2021: 2).

Hypoteesi 4.1. Poliittisesti oikealle sijoittuvat ovat vähemmän huolissaan ilmastonmuutoksesta ja haluttomampia toimimaan sen hillitsemiseksi kuin poliittisesti vasemmalle sijoittuvat.

3.3.2. Oikeistopopulismi

Ilmastonmuutosasenteita selittävinä tekijöinä on perinteisen oikeisto–vasemmisto-jatkumon lisäksi syytä kiinnittää huomiota myös oikeistopopulistisiin asenteisiin. Oikeistopopulistiset puolueet ovat usein länsimaissa ilmastonmuutosta hillitsevän politiikan äänekkäimpiä vastustajia ja oikeistopopulistien kannattajat ovat perinteisen oikeiston tavoin mm. skeptisempiä ilmastonmuutosta ja sen torjuntatoimia kohtaan. (Lockwood 2018: 712)

Oikeistopopulismien ja alhaisen ilmastohuolen yhteyttä selittävässä mekanismeissa korostuu ilmastonmuutosskeptisismien vaikutus välittävänä tekijänä. Mahdolliseksi selityksiksi oikeistopopulismien ja ilmastokeskeisyyden liitelle asiaa tutkinut Matthew Lockwood nostaa

struktuurallisen ja ideologisen selitysmallin. Strukturaalisen selitysmallin mukaan oikeistopopulisteja kannattavat ns. modernisaation ja globalisaation ”häviäjät”. He ovat useimmiten miehiä, vähemmän koulutettuja ja työskentelevät esimerkiksi teollisuuden aloilla. Globalisaatio ja modernisaatio sekä niihin liittyvä automatisaatio uhkaavat näiden henkilöiden työpaikkoja, toimeentuloa ja yleistä taloudellista turvallisuutta. Samaan aikaan perinteiset työväenpuolueet ovat muuttuneet teknokraattisemmiksi ja kosiskelevat enemmän keskiluokkaa, mistä johtuen globalisaation ”häviäjät” ovat kääntyneet oikeistopopulistien puoleen. Näille oikeistopopulisteille ilmastopolitiikka näyttää heitä uhkaavan globalisaation ja modernisaation yhtenä osa-alueena. Strukturalistisen mallin sisällä on erilaisia selitystapoja globalisaation, siitä johtuvan oikeistopopulismien ja ilmastokeptisyyden nousulle, mutta perusargumentin mukaan globalisaatio on synnyttänyt ”häviäjiä”, jotka suhtautuvat torjuvasti ilmastonmuutokseen ja sen vastaisiin toimiin, koska ne uhkaavat heidän työpaikkojaan ja elintasoaan. Strukturaalista mallia voidaan kritisoida esimerkiksi sen perusteella, että oikeistopopulisteja kannattavat muutkin kuin globalisaation ”häviäjät”. Tämän lisäksi strukturaaliselle mallille on vähemmän empiiristä tukea kuin seuraavaksi esiteltävälle ideologiselle selitysmallille. (Lockwood 2018: 718–21)

Ideologinen selitysmalli lähtee liikkeelle nimelleen uskollisesti oikeistopopulististen puolueiden ideologisesta sisällöstä. Myös tämän mallin mukaan globalisaatio ja modernisaatio ovat lisänneet oikeistopopulististen puolueiden kannatusta, mutta erona strukturalistiseen malliin ideologisessa mallissa oikeistopopulistinen maailmankuva johtaa ilmastokeptisyyteen. Oikeistopopulistisissa piireissä ilmastonmuutoksen torjuntaa ajavana voimana nähdään usein kosmopoliittinen ja liberaali eliitti, jonka arvot ovat vieraita oikeistopopulistisille puolueille tyypillisille arvoille, kuten nationalismille ja sosiaaliselle konservatismille. (Lockwood 2018: 722) Toinen mahdollinen keino, jolla ideologia toimii ilmastonmuutoskeptisyyttä välittävänä tekijänä, liittyy oikeistopopulististen puolueiden haluun ”lähentää” poliittista eliittiä ja tavallista kansaa. Koska ilmastonmuutos on globaali monitasoinen ongelma, jonka hillitseminen vaatii monimutkaisia toimia, se on erityisen ongelmallinen, kun halutaan vähentää etäisyyttä päätöksentekijöiden ja äänestäjien välillä. Poliittinen eliitti saatetaan oikeistopopulistisissa piireissä nähdä tietyn intressiryhmän korruptoitena ja esimerkiksi ilmastonmuutoskeskustelun yhteydessä poliittinen eliitti näyttää ilmastonmuutosta tutkivien tieteilijöiden ja ympäristönsuojelijoiden turmelemana. (Lockwood 2018: 722–25)

Aiemman aikuisväestöön kohdistuvan tutkimuksen perusteella olisi siis oletettavissa, että suomalaisten nuorten keskuudessa poliittiseen oikeistoon ja oikeistopopulistisiin asenteisiin kallellaan olevat henkilöt ovat todennäköisemmin vähemmän huolissaan ilmastonmuutoksesta. Toisaalta poliittisen orientaation voidaan olettaa vaikuttavan vähemmän nuorten ilmastonmuutosasenteisiin kuin aikuisten ilmastonmuutosasenteisiin. Nuoruudessa poliittinen sijoittuminen ei välttämättä ole yhtä vakiintunut ja juurtunut kuin aikuisiällä, eikä nuorilla ole sen takia tarvetta tai edellytyksiä identiteetin suojele -teorian mukaisesti pitää kiinni omasta poliittisesta identiteetistään yhtä vahvasti kuin aikuisilla. Nuorilla ei ole vielä mahdollisesti kehittynyt yhtä vahvaa tiettyyn poliittiseen tai ideologiseen ryhmään kuulumisen tunnetta kuin aikuisilla ja näin ollen he saattavat poliittisesta asennoitumisestaan riippumatta suhtautua ilmastonmuutokseen huolestuneesti ja toimia vaatien. Koska nuorilla ei myöskään aikuisiin verrattuna ole samanlaisia jo saavutettuja asemia, heillä ei myöskään mahdollisesti ole samanlaista tarvetta puolustaa vallitsevaa järjestelmää, joka ylläpitää heidän asemaansa. Näin ollen he ovat valmiimpia ottamaan ilmastonmuutoksen hillitsemiseen vaadittavat toimet vakavasti, vaikka ne todennäköisesti muuttaisivat yhteiskunnallista järjestystä. Toisaalta olisi naivia olettaa, etteikö Suomessa olisi voimakasta eriarvoisuutta ja nuorten asemat ovat jo yläasteella hyvin erilaiset (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2019).

Poliittiseen orientaatioon liittyvissä teorioissa on huomionarvoista, että strukturaalinen selitysmalli on hyvin samantapainen kuin alhaisen kansalaispätevyyden malli (käsitellään alaluvussa 3.4.4.), jonka mukaan nimenomaan yhteiskunnassa voimattomuutta kokevat henkilöt vähättelevät ilmastonmuutosta. Sen sijaan järjestelmän oikeutus -teoria, jonka mukaan yhteiskunnassa hyvissä asemissa olevat henkilöt puolustavat omaa asemaansa vähättelemällä ilmastonmuutosta, on jokseenkin päinvastainen strukturaaliselle ja matalan kansalaispätevyyden mallille. On tietysti myös mahdollista, että molemmat teoriat pitävät yhtä aikaa paikkansa. Tämän tutkimuksen puitteissa halutaankin tarkastella, millaista näyttöä eri selitysmallit saavat.

Hypoteesi 4.2. Oikeistopopulistinen asenne on yhteydessä matalampaan ilmastohuoleen ja toimintahalukkuuteen.

3.4. Muut muuttajat

Tässä alaluvussa käsitellään niitä muuttujia, joita on sovellettu aiemmassa ilmastonmuutosasennetutkimuksessa ja jotka ovat kyselytutkimuslomakkeen puitteissa mahdollista ottaa mukaan. Näitä muuttujia ei ole aikaisemmassa tutkimuskirjallisuudessa luokiteltu omiksi ryhmikseen esimerkiksi sosiodemografisten muuttujien tapaan, vaan ne esitetään yleensä yksittäisinä muuttujina (ks. esim. Meinhold & Malkus 2005). Alaluku käy läpi ilmastonmuutosasioista koetun ymmärryksen ja kiinnostuksen, minäpystyvyyden ja kansalaispätevyyden sekä vanhempien ilmasto- ja ympäristöasenteiden vaikutusta, joista viimeisin on tyypillinen nimenomaan nuorten parissa tehdylle asennetutkimukselle.

4.4.1. Koettu ymmärrys ilmastonmuutokseen liittyvistä kysymyksistä

Ilmastonmuutostiedon ja ilmastonmuutoksen ymmärtämisen vaikutusta ilmastonmuutosasenteille on tutkittu paljon. Aiempi tutkimus viittaa siihen, että yksilöt ovat huolissaan ilmastonmuutoksesta ja kokevat voivansa vaikuttaa siihen siinä määrin kuin he tietävät aiheesta (Milfont 2012: 1004). Toisin sanoen ymmärryksen ilmastonmuutokseen liittyvistä kysymyksistä tulisi aikaisemman tutkimuksen perusteella todennäköisesti nostaa sekä koettua huolta että lisätä toimintahalukkuutta (Meinhold & Malkus 2005: 523, Milfont 2012: 1004).

Yksi varhaisimpia ilmastonmuutostietämyksen ja ilmastomyönteisen (pro-environmental) toiminnan yhteyksiä selittävä malli on niin kutsuttu tiedon vajaukseen (knowledge-deficit) liittyvä lähestymistapa, jonka mukaan alhainen tietotaso ja ymmärrys ilmastonmuutoksesta mahdollistavat alhaisemman huolen ja toimintahalukkuuden. Mallin mukaan ympäristöä koskevan tiedon lisääntyminen johtaa yksilössä suurempaan ympäristötietoisuuteen ja sitä kautta suurempaan ympäristöön liittyvään huoleen, joka lopulta purkautuu ympäristöystävällisenä käyttäytymisenä. Tämän hyvin yksinkertaisen mallin mukaan ihmisten ympäristö- ja ilmastokysymyksiin liittyvän ymmärryksen lisääminen johtaisi automaattisesti ympäristöystävällisempään käyttäytymiseen. (Kollmuss & Agyeman 2002: 241, Milfont 2012: 1004)

Tietämyksen vajauteen perustuva malli on osoittautunut kuitenkin empiirisessä tutkimuksessa epäluotettavaksi (Kollmuss & Agyeman 2002: 241). Tieto ei vaikuttaisi automaattisesti lisäävän ihmisten toimintahalukkuutta. Yksi mahdollinen selitys tälle on levitetyn tiedon luonne. Ilmastonmuutos on monimutkainen prosessi, jonka seurauksia on usein vaikea havaita

henkilökohtaisesti. Tieto ja ymmärrys ilmastonmuutoksesta syntyy siis yleensä esimerkiksi median tai tiedeyhteisön julkitulojen kautta, ei henkilökohtaisen kokemuksen avulla. Liian ”tieteellinen” tieto ilmastonmuutoksesta saattaa kuitenkin lisätä yksilöiden ahdistusta ja apatiaa ilmastonmuutokseen liittyen, kun yksilö ymmärtää ilmastonmuutoksen mittasuhteet ja yksilön suhteellisen pienen vaikutuksen. (Jensen 2002: 330) Ilmastonmuutoksen monimutkaisuuden ja epävarmuustekijöiden ymmärtäminen saattaa lamauttaa, ja siten jopa vähentää ainakin toimintahalukkuutta.

Yksi mahdollinen syy ymmärryksen ja toimintahalukkuuden väliselle heikolle yhteydelle voisi olla koulujen ilmastokasvatuksen ilmastonmuutoksen luonnontieteellistä puolta painottava luonne (ks. esim. Jensen 2002). Ymmärryksen ja toimintahalukkuuden yhteyttä pohtinut Jensen toteaa, että koulujen ympäristöopetus tähtää perinteisesti tiedon siirtämiseen oppilaille, mutta ei välttämättä tue oppilaita tiedon sisäistämässä. Tällainen perinteinen opetus ei ole toimintaan orientoitunutta. (Jensen 2002: 329) Jensenin mukaan on syytä kiinnittää huomiota siihen, miten ja millaista ympäristöopetusta oppilaat saavat, jotta tietämys tukisi toimintahalukkuutta. Kuten edellä mainittiin, esimerkiksi pelkkä tieteellinen tieto ilmastonmuutoksen seurauksista saattaa lisätä oppilaiden ahdistusta ja apatiaa ja siten peräti vähentää toimintahalukkuutta. Tästä huolimatta Jensen kuitenkin argumentoi, että vaikka tietämys ei itsessään johda ympäristöystävälliseen käyttäytymiseen, on se yksi ennakoheito sellaisen kompetenssin kehittymiselle, joka myöhemmin voi johtaa toimintaan. (emt. 328–30)

Ongelmiksi Suomen koulujen ilmastokasvatuksen kannalta on havaittu esimerkiksi kasvatuksen laadun opettajakohtaisuus, sillä opettajilla on hyvin eritasoiset tiedot ilmastonmuutoksesta. Tämän lisäksi opettajien kiire ja opetusmateriaalien vähäisyys vaikeuttavat ilmastokasvatusta. Tutkijat ovat olleet huolissaan myös siitä, että ilmastokasvatus ei opettajankoulutuksessa ulotu tavoitteita syvemmälle tasolle. (Lehtonen & Cantell 2015: 15 Ratinen ym. 2019: 22) Toisaalta Suomessa perusopetuksen opetussuunnitelman arvoperustaan on vuonna 2014 lisätty ekososiaalinen sivistys. Perusopetuksen opetussuunnitelman mukaan perusopetuksessa tavoitteena on tunnistaa ekososiaalisen sivistyksen ja kestävän kehityksen välttämättömyys, toimia sen mukaisesti ja ohjata oppilaita kestävän elämäntavan oppimiseen. Kestävän elämäntavan ulottuvuudet ovat paitsi ekologinen myös taloudellinen, sosiaalinen ja kulttuurinen ulottuvuus. (Opetushallitus 2014: 16) Ekososiaalinen sivistys sisällöllisenä tavoitteena yhdistettynä perusopetuksen tavoitteeseen edistää aktiivista toimijuutta kansalaisyhteiskunnassa voisivat onnistuessaan luoda varsin toimivan pohjan ymmärryksen

kautta kehittyvälle toimintahalukkuudelle. Toisaalta uusi opetussuunnitelma on otettu käyttöön vuonna 2016, joten toimintakulttuurien usein hitaan muutoksen vuoksi sen vaikutukset tuskin voimakkaasti vielä näkyvät tässä tutkimuksessa.

Ilmastonmuutoksen ymmärtäminen saattaa lisätä huolta ja toimintahalukkuutta myös muista syistä, kuin tiedonpuutteen aiheuttaman vähäisen ympäristötietoisuuden vuoksi. Lisääntynyt informaatio saattaa esimerkiksi vähentää yksilöiden kokemaa ympäristö- ja ilmastoasioihin liittyvää turtuutta, tai tuoda ilmastonmuutoksen usein hitaat ja yksilötasolla vaikeasti havaittavat riskit yksilöiden tietoisuuteen. On myös argumentoitu, että suurin osa ihmisistä ei (ymmärrettävistä syistä johtuen) ajattele ilmastonmuutosta kovinkaan paljon, vaan he keskittyvät enemmän oman elämänsä välittömiin tekijöihin, kuten työelämään, perheeseen ja ystäviin. (Milfont 2012: 1004) Korkea tietotaso saattaa tuoda ilmastonmuutoksen enemmän aktiiviseksi osaksi elämää, jolloin myös siitä koettu huoli ja toimintahalukkuus lisääntyvät.

Aiemman tutkimuksen ja teoreettisten selitysmallien mukaan on siis oletettavissa, että korkeampi ymmärrys ilmastonmuutokseen liittyvistä kysymyksistä on yhteydessä sekä korkeampaan ilmastonmuutoshuoleen ja toimintahalukkuuteen.

Hypoteesi 5. Suurempi ymmärrys ilmastonmuutokseen liittyvistä kysymyksistä lisää yksilön ilmastonmuutoksesta kokemaa huolta ja halukkuutta toimia ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi.

3.4.2. Kiinnostus ilmastonmuutos- ja ympäristöasioita kohtaan

Ilmastonmuutokseen kohdistuvan kiinnostuksen vaikutusta ilmastonmuutosasenteisiin on tutkittu suhteellisen vähän. Kuitenkin esimerkiksi Hermans & Korhonen (2017: 232) huomasivat suomalaisia yhdeksäsluokkalaisia tutkiessaan, että kiinnostus ympäristöasioihin oli yhteydessä korkeampaan halukkuuteen toimia. Sen sijaan kiinnostuksen ja huolen välistä suhdetta tarkastelevaa tutkimusta ei ole työn tekohetkellä löydettävissä, mutta voidaan olettaa, että kiinnostus lisää kiinnostuksen kohteena olevasta asiasta välittämistä. Siksi olisi loogista odottaa, että kiinnostus ilmastonmuutoksesta lisää myös ilmastonmuutoshuolta. Aiemmassa ilmastonmuutosasennetutkimuksessa on myös havaittu, että asenteita ennustavat taustamuuttajat vaikuttavat samansuuntaisesti huoleen ja toimintahalukkuuteen, minkä vuoksi olisi luonnollista olettaa näin tapahtuvan myös kiinnostuksen suhteen.

Politiikan tutkimuksessa on käsitelty poliittisen kiinnostuksen käsitettä, jota tarkastelemalla voidaan saada lisätietoa myös siitä, miten kiinnostusta ilmastonmuutosta kohtaan tulee arvioida. Englannin kielessä sanalla kiinnostus (interest) on kaksi merkitystä. Sillä voidaan viitata uteliaisuuteen jotain tiettyä ilmiötä kohtaan tai toisaalta osallisuutta johonkin tiettyyn aktiviteettiin. Tätä sanan kiinnostus kaksijakoisuutta on pyritty tarkentamaan politiikan tutkimuksessa esimerkiksi viittaamalla joko kiinnostuksen toimintana ilmenevään muotoon (behavioral manifestations of interest) ja toisaalta subjektiiviseen kiinnostukseen (subjective interest), joilla pyritään tarkentamaan, millaiseen kiinnostukseen tekstissä viitataan. (Van Deth 1990: 277) Suomen kiinnostus-sanassa ei ole vastaavaa kahtiajakoa, vaan sana tarkoittaa enemmän uteliaisuutta jotakin ilmiötä kohtaan kuin varsinaisesti osallisuutta johonkin toimintaan. Tässä tutkimuksessa kiinnostuksen ajatellaankin tarkoittavan enemmän subjektiivista koettua uteliaisuutta ympäristö- ja ilmastonmuutosaihealueita kohtaan.

Toinen tapa käsitteellistää kiinnostus on lähestyä sitä motivaation käsitteen kautta. Tämän psykologian tieteenalalta ammentavan selitysmallin mukaan henkilökohtaisen kiinnostuksen ajatellaan olevan motivaatiota kiinnostuksen kohdetta kohtaan (ks. esim. Robinson 2017). Poliitiikan tutkimukseen sovellettuna tämä malli tarkoittaisi, että poliittisen kiinnostuksen tulisi lisätä motivaatiota poliittiseen osallistumiseen (Van Deth 1990: 277) ja tämän tutkimuksen kontekstissa kiinnostuksen ilmastonmuutosta kohtaan tulisi lisätä halua toimia ilmastonmuutoksen suhteen. Kiinnostuksen määritelmä ei kuitenkaan sinällään anna viitteitä siitä, millaista toimintaa kiinnostus motivoi yksilöissä. Esimerkiksi poliittinen kiinnostus motivoi poliittiseen toimintaan, mutta se ei kerro toimiiko henkilö esimerkiksi vasemmisto- vai oikeistopolitiikan parissa. Teoreettisesti voisi olla mahdollista, että kiinnostus ilmastonmuutokseen voisi motivoida sekä ilmastotoimia vastustavaa että kannattavaa toimintaa. Aikaisempi tutkimus viittaa kuitenkin siihen, että kiinnostus motivoi nimenomaan ympäristömyönteistä toimintaa (Hermans & Korhonen 2017: 232) eli tässä tapauksessa ilmastonmuutoksen vastaista toimintaa, joten hypoteesin mukaan kiinnostus lisää toimintahalukkuutta.

Hypoteesi 6. Kiinnostus ilmastonmuutosta kohtaan lisää ilmastonmuutoshuolta ja toimintahalukkuutta ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi.

3.4.3. Minäpystyvyys

Minäpystyvyydellä tarkoitetaan henkilön kokemusta omasta kyvystään saavuttaa jokin tietty tavoite tai toimia haluamallaan tavalla (Milfont 2012: 1005). Minäpystyvyys ei ole ainoastaan uskomus omasta kyvykkyydestä, vaan se myös vaikuttaa siihen, kuinka tehokkaasti yksilö kykenee suoriutumaan haluamastaan tehtävästä. Kun yksilö uskoo kyvykkyyteensä vaikuttaa ympäröivään maailmaan, hän kehittää tehokkaampia toiminta- ja selviytymisstrategioita ja tämän vuoksi saavuttaa todennäköisemmin tavoitteensa verrattuna yksilöön, jonka kokemus minäpystyvyydestä on heikko. Tämän lisäksi minäpystyvyydellä arvioidaan olevan vaikutusta yksilön motivaatioon, sillä uskomus kyvykkyyteen suorittaa tietty tehtävä lisää motivaatiota suorittaa kyseinen asia. (Bandura 1997: 3, 7–8, Meinhold & Malkus 2005: 514)

Aiemmassa ilmastonmuutostutkimuksessa on havaittu, että korkea minäpystyvyyden kokemus on yhteydessä suurempaan halukkuuteen toimia ilmastonmuutoksen ehkäisemiseksi. (ks. esim Milfont 2012: 1005) Vastaavia tuloksia on saatu myös nuorten parissa tehdyssä tutkimuksessa, jossa korkeaksi minäpystyvyytensä raportoineet nuoret ilmoittivat toimivansa ympäristöystävällisellä tavalla useammin kuin matalan minäpystyvyyden verrokkinsa (Meinhold & Malkus 2005: 527). Koska ilmastonmuutoksen hillitseminen vaatii merkittäviä muutoksia yksilöiden uskomuksissa ja toiminnassa, on toimintaan ryhtymisen kannalta keskeistä, että yksilöt uskovat omaan kykyynsä vaikuttaa haluamallaan tavalla osana ilmastonmuutoksen hillitsemistä. (Milfont 2012: 1005) Minäpystyvyyden havaittu toimintahalukkuutta lisäävä vaikutus saattaaakin perustua korkean minäpystyvyyden ja motivaation yhteyteen.

Minäpystyvyyden merkitystä ilmastonmuutoshuolelle ei ole tutkittu kovinkaan laajasti (ks. McCright ym. 2016), mutta on olemassa joitakin viitteitä siitä, että toimintahalukkuuden lisäksi korkea minäpystyvyys lisää myös ilmastonmuutoksen pitämistä riskinä ja sitä kautta mahdollisesti myös ilmastonmuutoksesta koettua huolta. Esimerkiksi Brody ja kumppanit (2012: 77–78, 87) arvioivat, että minäpystyvyys lisää yksilön kokemusta omasta kyvykkyydestä ja sitä kautta vastuusta torjua ilmastonmuutosta, mikä puolestaan lisää ilmastonmuutoksen aiheuttamia uhkia kohtaan koettua huolta. Koska aiemmat tulokset viittaavat minäpystyvyyden vaikuttavan ilmastonmuutoshuolta lisäävästi, on se myös tämän tutkimuksen hypoteesi. Koska taustamuuttajat vaikuttavat yleensä samansuuntaisesti toimintahalukkuuteen ja ilmastohuoleen, on oletus myös siksi looginen.

Ilmastonmuutosasennetutkimukselle tyypillisesti myös minäpystyvyyden kohdalla tutkimuksissa on eroja käsitteen operationalisoinnissa. Etenkin huolen ja minäpystyvyyden suhdetta tarkastelevissa tutkimuksissa minäpystyvyyden operationalisointi on vaihdellut. Esimerkiksi McCrightin ja kumppaneiden (2016) meta-analyysissä on tulkittu, että edellä viitatuissa Brodyn ja kumppaneiden (2012) ja Milfontin (2012) tutkimuksissa on saatu tuloksia, joiden mukaan minäpystyvyys lisää ilmastonmuutoshuolta. Kyseisissä tutkimuksissa minäpystyvyyttä on kuitenkin mitattu uskomuksena omasta kyvystä vaikuttaa nimenomaan ilmastonmuutokseen, jolloin se ei täysin vastaa yleisen minäpystyvyyden käsitettä. Tässä tutkimuksessa minäpystyvyys on operationalisoitu yleisen minäpystyvyyden kautta, minkä vuoksi Brodyn ja kumppaneiden sekä Milfontin tutkimuksista saatuja tuloksia voi käyttää suuntaa antavina, mutta ei täysin vastaavina tuloksina. Myös esimerkiksi Heath ja Grifford (2006: 53) ovat operationalisoineet minäpystyvyyden yhteistyö-minäpystyvyytenä (self-efficacy of cooperation), jossa minäpystyvyydellä tarkoitetaan henkilön uskoa oman panoksensa vaikuttavuuteen osana yhteistyötä jonkin tavoitteen eteen. Myöskään tämä operationalisointi ei ole täysin vastaava yleisen minäpystyvyyden määritelmän kanssa, mutta kaiken kaikkiaan aiempien tutkimusten perusteella näyttäisi siltä, että minäpystyvyydellä saattaisi olla yhteyttä myös ilmastonmuutoshuoleen.

Hypoteesi 7. Korkea minäpystyvyys lisää ilmastonmuutoshuolta ja toimintahalukkuutta.

3.4.4. Kansalaispätevyys

Siinä missä minäpystyvyydellä tarkoitetaan henkilön kokemusta omasta pystyvyydestään yleisesti, viittaa kansalaispätevyys yksilön kokemukseen omasta kyvykkyydestään politiikan alueella. Kansalaispätevyys voidaan jaotella sisäiseen ja ulkoiseen kansalaispätevyyteen. Ensiksi mainitulla tarkoitetaan henkilön kokemaa poliittista kompetenssia, tarkemmin sanottuna kokemusta omasta kyvystään toimia tehokkaasti politiikan alueella ja vaikuttaa päätöksentekoon. Jälkimmäisellä taas viitataan henkilön käsitykseen poliittisen järjestelmän responsiivisuudesta eli poliittisen järjestelmän kyvystä ottaa vastaan kansalaisten tarpeita ja näkökantoja. (Finkel 1985: 892–93)

Kansalaispätevyyden merkitystä ilmastonmuutosasenteisiin on aiemmin tutkittu etenkin nuorten keskuudessa suhteellisen vähän, vaikka kansalaispätevyyden kokemuksen on huomattu vaikuttavan poliittisen aktiivisuuden tasoon (esim. Finkel, 1985: 97). Vahvaa sisäistä

ja ulkoista kansalaispätevyyttä kokevat henkilöt osallistuvat politiikkaan todennäköisemmin kuin kansalaispätevyytensä heikoksi kokevat henkilöt (Feldman ym. 2015: 1102). Ilmastonmuutos ja sen torjuminen ovat monimutkaisia yhteiskunnallisia ongelmia, joiden ymmärtäminen ja torjuminen vaativat aktiivista poliittista toimintaa sekä kykyä tiedon hankkimiseen. Kansalaispätevyyden kokemuksen voisi siis olettaa olevan yhteydessä aktiivisuuden tasoon myös ilmastonmuutosta koskevassa poliittisessa toiminnassa.

Aiempi tutkimuskirjallisuus tukee edellä esitettyjä oletuksia. Esimerkiksi ympäristöaktiivisuuden tason on havaittu olevan korkea, kun yksilö kokee korkeaa sisäistä ja ulkoista kansalaispätevyyttä. Eniten ympäristöaktiivisia harjoittavat yksilöt, joiden sisäinen kansalaispätevyys on korkea, riippumatta heidän ulkoisen kansalaispätevyyden tasostaan. Kun luottamus omaan poliittiseen kompetenssiin puuttuu, voi ulkoinen kansalaispätevyys kuitenkin myös yksinään nostaa yksilön aktiivisuuden tasoa ilman sisäisen kansalaispätevyyden kokemusta. Usko poliittisen järjestelmän vastaanottavuuteen vaikuttaisi ainakin ympäristöaktiivisuuden tapauksessa kompensoivan heikon sisäisen kansalaispätevyyden aiheuttamaa epävarmuutta. (Feldman ym. 2017: 1115) Toisin sanoen aktiivisuuden tukahduttaa tehokkaimmin kansalaispätevyyden molempien muotojen puute, jolloin voidaan olettaa, että sekä sisäinen että ulkoinen kansalaispätevyys nostavat yksilön toimintahalukkuutta myös tässä tutkimuksessa.¹⁴

Aiempaa tutkimusta kansalaispätevyyden ja ilmastonmuutoshuolen suhteesta ei tutkimuksen tekohetkellä löydy. Aiemmasta tutkimuksesta tosin tiedetään, että yhteiskunnallinen voimattomuuden tunne on yhteydessä korkeampaan ilmastonmuutosskeptisyyden tasoon. Esimerkiksi Maria Ojala havaitsi ruotsalaisnuoria tutkiessaan, että nuoret, jotka eivät olleet kiinnostuneita politiikasta, ja joilla oli matala luottamus instituutioihin ja matala sisäisen kansalaispätevyyden kokemus suhtautuivat ilmastonmuutokseen skeptisemmin kuin muut ikäisensä. (Ojala 2015: 1147) Koska korkeamman skeptisyyden tason tiedetään vähentävän ilmastonmuutoshuolta, antaa tämä havainto mahdollisia viitteitä siitä, että matala kansalaispätevyys olisi yhteydessä myös matalampaan ilmastonmuutoshuoleen.

¹⁴ Tutkimuksen tekohetkellä ei ole olemassa ilmastonmuutoksen torjuntaan tähtäävän toimintahalukkuuden ja kansalaispätevyyden välistä suhdetta tarkastelevaa kirjallisuutta, minkä vuoksi teoreettista viitekehystä rakennettaessa on tukeuduttava ilmastomyönteistä toimintaa ja kansalaispätevyyden suhdetta käsittelevään kirjallisuuteen. Kuten alaluvussa 3.1. esitetään, on tämä varovaisuutta noudattaen mahdollista toteuttaa. Teoreettisen viitekehysten puutteellisuus otetaan myöhemmin huomioon myös tuloksia analysoidessa.

Sekä ulkoisen että sisäisen kansalaispätevyyden voidaan olettaa myös vaikuttavan ilmastonmuutoshuoleen mahdollisesti samalla tavalla kuin toinen omaa kyvykkyyttä kuvaava muuttuja, minäpystyvyys. Kuten minäpystyvyydenkin kohdalla, myös kansalaispätevyys lisää henkilön käsitystä omasta kyvykkyydestään ja mahdollisuuksistaan vaikuttaa ympäröivään maailmaan ja sitä kautta saattaa saada yksilön kokemaan suurempaa vastuuta ja huolta maailman tilasta ja siihen vaikuttavista tekijöistä, kuten ilmastonmuutoksesta. Koska aiemmassa tutkimuskirjallisuudessa on havaittu, että selittävien muuttujien vaikutus ilmastohuolelle ja toimintahalukkuudelle on usein samansuuntainen, on oletus kansalaispätevyyden huolta lisäävästä vaikutuksesta myös siksi looginen.

Hypoteesi 8.1. Korkea sisäinen kansalaispätevyys lisää ilmastonmuutoshuolta ja toimintahalukkuutta.

Hypoteesi 8.2. Korkea ulkoinen kansalaispätevyys lisää ilmastonmuutoshuolta ja toimintahalukkuutta.

3.4.5. Vanhempien asenteet

Nuorten ilmastonmuutosta koskevien asenteiden on havaittu aikaisemmassa tutkimuksessa olevan yhteydessä vanhempiensa vastaaviin asenteisiin. Aiemmissa tutkimuksissa on huomattu esimerkiksi, että nuorten käsitys ilmastonmuutoksen hillitsemistoimien tehokkuudesta ja ilmastonmuutoksen aiheuttaman riskin suuruudesta heijastelee heidän vanhempiensa vastaavia asenteita (Mead ym. 2012: 45). Myös Grønhøj ja Thøgersen (2009: 417) havaitsivat, että vanhempien ja lasten ympäristöön liittyvien arvojen ja asenteiden välillä oli tilastollisesti merkitsevä positiivinen korrelaatio. Samanlainen positiivinen korrelaatio oli havaittavissa myös nuorten ja vanhempien ympäristöystävällisen käyttäytymisen suhteen (emt. 417–418).

Vanhempien ja lasten poliittisten asenteiden, arvojen ja käyttäytymismallien samankaltaisuus liitetään usein poliittisen sosialisoinnin ja sosiaalisen oppimisen prosessiin. Poliittisella sosialisoinnilla tarkoitetaan prosessia, jonka kautta henkilöt oppivat ja omaksuvat poliittisen järjestelmän normit, arvot ja käyttäytymismallit (McAvoy & Gladys 2014: 787–788). Poliittisen sosialisoinnin katsotaan tapahtuvan sosialisoinnin agenttien kautta, joista lapsille ja nuorille tärkeimmät ovat perhe, vertaiset/kaverit, koulu, vapaa-ajan yhdistykset ja media (Quintelier 2015: 53–54). Vaikka sosialisoinnin agentteja on useita, pidetään vanhempien

vaikutusta yleensä erityisen merkittävänä, ja vanhempia jopa poliittisen sosialisoinnin esisijaisina agentteina (Grønhøj & Thøgersen 2009: 415).

Sosiaalisen oppimisen teorian mukaan lähes kaikki suoran kokemuksen avulla koettu oppiminen tapahtuu välillisesti tarkkailemalla toisten ihmisten käyttäytymistä ja erilaisten käyttäytymismallien seurauksia (Bandura 1977: 12). Tätä havainnoimalla tapahtuvaa oppimista kutsutaan mallintamiseksi (modeling). Mallintamisen avulla on mahdollista oppia uusia käyttäytymismalleja ja käyttää näitä opittuja malleja myöhemmin ohjenuorana omalle käytökselle. Oppimisen malleina voivat teorian mukaan toimia esimerkiksi fyysinen demonstraatio (esimerkiksi toiset ihmiset) ja verbaaliset ohjeet (emt. 22, 39).

Politiikan tutkimuksessa sosiaalisen oppimisen teoriaa on sovellettu mm. tarkasteltaessa, kuinka vanhempien poliittiset asenteet siirtyvät lapsille (ks. esim. Jennings ym. 2009). Mallioppimisen teorian mukaan lapset omaksuvat todennäköisemmin vanhempiensa poliittisia asenteita, jos vanhemmat ovat aktiivisia poliittisissa asioissa ja jos vanhempien antamat esimerkit ovat johdonmukaisia ja yhteneväisiä. Kun perhe on poliittisesti aktiivinen, syntyy lapsille useampia ja pidempikestoisia tilaisuuksia tarkkailla vanhempien poliittista käyttäytymistä. Näiden tilaisuuksien oletetaan lisäävän lasten kiinnostusta ja oppimista poliittisiin asioihin liittyen. Vastaavasti vanhempien matala poliittisen aktiivisuuden taso jättää lapsen ilman näitä oppimismahdollisuuksia, jolloin lapsi saattaa olla avoimempi muiden sosialisointiagenttien vaikutteille. (emt. 782, 787)

Vanhempien ja lasten välistä asenteiden, arvojen ja käyttäytymisen siirtymistä löytyy siis yleensä erityisesti sellaisilta elämän osa-alueilta, jotka vaativat voimakasta sitoutumista (esim. uskonnollisuus) ja vähemmän sellaisilta elämän osa-alueilta, jotka ovat vähemmän läsnä jokapäiväisessä elämässä (Grønhøj & Thøgersen 2009: 415). Voidaan siis olettaa, että niissä perheissä, joissa ilmastonmuutoskysymykset ovat osa jokapäiväistä elämää, ovat nuorten asenteet lähempänä vanhempien vastaavia asenteita. Aiempi tutkimuskirjallisuus tukee tätä olettamusta. Esimerkiksi Mead ja kumppanit (2012: 42) havaitsivat, että tehokkaammin asenteet siirtyvät niissä perheissä, joissa ilmastonmuutoksesta keskusteltiin useasti tai silloin tällöin verrattuna niihin perheisiin, joissa ilmastonmuutoksesta keskusteltiin harvoin tai ei ollenkaan. Näin ollen olisi luontevaa olettaa, että perheissä, joissa molemmat vanhemmat ovat kiinnostuneita ympäristö- ja ilmastonmuutoskysymyksistä, on myös ilmastonmuutos

aihealueena useammin esillä, jolloin vanhempien asenteet siirtyvät erityisen tehokkaasti myös nuorille.

Vaikka vanhemmilla on suuri vaikutus lapsiinsa, ei vanhempien arvojen tai käyttäytymismallien voida automaattisesti olettaa siirtyvän lapsille. Kuten johdantoluvussa esitettiin, myös lapset ovat aktiivisia toimijoita sosialisointiprosessissa, ja he voivat sivuuttaa, torjua tai jopa vastustaa vanhempiensa asenteita. Erityisesti tämä on totta murrosiässä olevien lasten kohdalla, jotka etsivät omaa identiteettiään eivätkä välttämättä omaksu vanhempiensa asenteita. Jokainen sukupolvi saattaa myös rakentaa omat hyväksyttävän käytöksen ja normien standardit, jotka saattavat erota huomattavastikin edeltävän sukupolven vastaavista. Tämän lisäksi, vaikka sosialisointisuuntana pidetään yleensä siirtymää vanhemmilta lapsille, on sosialisointi myös kaksisuuntainen prosessi, jossa lasten asenteet ja käyttäytymismallit niin ikään vaikuttavat vanhempien vastaaviin. (Grønhoj & Thøgersen 2009: 415)

Voidaan siis olettaa, että perheissä, joissa vanhemmat ovat kiinnostuneita ilmasto- ja ympäristökysymyksistä, ovat myös nuoret todennäköisemmin huolissaan ilmastonmuutoksesta ja halukkaampia toimimaan ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi. Tutkimuksessa ei ole mahdollista sulkea ulos asenteiden siirtymisen kehämäisyyttä, joten analyysissä on huomioitava myös mahdollisuus nuorten asenteiden siirtymisestä vanhemmille.

Hypoteesi 9. Vanhempien ympäristömyönteiset asenteet lisäävät nuorten ilmastosta koettua huolta ja halukkuutta toimia ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi.

3.5. Ilmastonmuutosskeptisismi

Ilmastonmuutosasennetutkimuksessa merkittävää huomiota on saanut myös ilmastonmuutosskeptismin tutkimus. Esimerkiksi McCrightin ja Kumppaneiden (2016: 181) tekemän synteetin mukaan 59 prosentissa tutkimuksista oli jollain tavalla käsitelty uskoa ilmastonmuutokseen, sen seurauksiin tai antropogeeniseen luonteeseen. Tutkimuksissa ilmastonmuutosskeptisismiä on usein käytetty nimenomaan selitettävänä muuttujana, mutta tässä tutkimuksessa tarkastellaan skeptisten asenteiden vaikutusta ilmastonmuutoshuolelle ja toimintahalukkuudelle.

Skeptisyydellä ilmastonmuutosta kohtaan voidaan laajasti tarkoittaa mitä vain epäilyä liittyen ilmastonmuutokseen. Kuten muunkin ilmastonmuutosasennetutkimuksen kohdalla, myös skeptisyyden tutkimuksen yhtenä kompastuskivenä voidaankin pitää skeptisyys-käsitteen laajuutta ja epämääräisyyttä sekä sen erilaisia operationalisointeja tutkimuksesta riippuen. Skeptisyydellä on tutkimuskirjallisuudessa viitattu esimerkiksi epäilyyn siitä, onko maapallon keskilämpötilan nousua todella tapahtumassa, onko ilmastonmuutos ihmisten aiheuttamaa tai ovatko ilmastonmuutoksen vaikutukset todellisia ja vaarallisia. (Capstick & Pidgeon 2014: 390)

Yksi tunnetuista ilmastonmuutosskeptisismien typologioista on Stefan Rahmstorfin (2004) tekemä kolmiluokkainen jaottelu. Rahmstorf jakaa skeptisyyden muutosskeptisismiin (trend scepticism), syyskeptisismiin (attribute scepticism) ja seurausskeptisismiin (impact scepticism). Muutosskeptinen henkilö suhtautuu epäilevästi siihen, onko ilmasto todella globaalilla skaalalla lämpenemässä ja syyskeptikko epäilee ihmisten toimien vaikutusta tähän prosessiin. Syyskeptinen henkilö saattaa siis uskoa ilmastonmuutoksen todella tapahtuvan, mutta ei usko sen olevan antropogeenista alkuperää. Seurausskeptikko taas saattaa uskoa ilmastonmuutoksen olevan todellinen antropogeeninen ilmiö, mutta epäilee sen vakavuutta ja seurauksien laajuutta. (Rahmstorf 2004: 77–79)

Toinen mahdollinen skeptisyyden typologia perustuu kahteen erilliseen luokkaan. Ensimmäisessä luokassa ilmastonmuutokseen kohdistuvalla skeptisyydellä tarkoitetaan epäilyä, joka kohdistuu erityisesti tieteellisiin ja fyysisiin seikkoihin. Tätä skeptisyyden muotoa kutsutaan episteemiseksi skeptisyydeksi. Episteemisen skeptisyyden muodossa epäily kohdistuu esimerkiksi tieteelliseen konsensukseen ilmastonmuutoksesta tai ilmastonmuutoksen antropogeeniseen alkuperään. Toinen skeptisyyden luokka on nimeltään vastatoimiskeptisismi (response scepticism), joka liittyy epäilyyn ilmastonmuutoksen sosiaalisista ja käyttäytymistä koskevista osa-alueista. Tässä luokassa skeptisyys kohdistuu esimerkiksi ilmastonmuutoksen hillintätoimien mahdollisuuteen ja tehokkuuteen joko kollektiivisella tai yksilöllisellä tasolla tai ilmastonmuutokseen liittyvään viestintään ja sen kuvaamiseen mediassa. (Capstick & Pidgeon 2014: 390, 397) Kaksijakoisessa luokittelutavassa Rahmstorfin kategoriat kuuluvat kaikki episteemisen skeptisismien luokkaan.

Tässä tutkimuksessa käsitellään ilmastonmuutosskeptisismia hyödyntäen sekä Ramstorfin luokittelua että kaksijakoista kategorisointia. Tarkoituksena on tarkastella

vastatoimiskeptisyyden ja muutos- ja syyskeptisismien vaikutusta ilmastonmuutoshuolelle ja toimintahalukkuudelle. Seuraavissa alaluvuissa muodostetaan hypoteesit skeptisismimuuttujien vaikutuksesta.

3.5.1. Muutos- ja syyskeptisismi

Rahmstorfin typologian muutos- ja syyskeptisismi ovat tässä tutkimuksessa yhdistetty tutkimuslomakkeen rajallisen pituuden vuoksi yhdeksi kysymykseksi: ”Ihmisen aiheuttama ilmastonmuutos on tosiasia”.¹⁵ Tällä kysymyksellä mitataan paitsi uskoa ilmastonmuutoksen olemassaoloon, myös sen antropogeeniseen luonteeseen. Valitettavasti kysymyksen muotoilun vuoksi ei muutos- ja syyskeptisismiä ole mahdollista erottaa toisistaan tutkimuksessa. Voidaan kuitenkin olettaa, että henkilö, joka on vastannut olevansa väitteen kanssa samaa mieltä, uskoo väitteen molempien ulottuvuuksien olevan totta. Näin olleen muutos- ja syyskeptisismiä käsitellään rinnakkain koko tutkimuksen ajan.

Muutos- ja syyskeptisismiä on tutkittu aiemmassa ilmastonmuutosasennetutkimuksessa paljon, mutta yleensä niitä on käytetty tutkimuksen selitettävänä muuttujina. Koska aiempaa tutkimusta skeptisyyden vaikutuksesta ilmastonmuutoshuolelle ja toimintahalukkuudella on suhteellisen vähän, käytetään niitä tässä työssä eksploratiivisina muuttujina. Voidaan olettaa, että epäily ilmastonmuutoksen olemassaoloa tai sen antropogeenistä luonnetta kohtaan vähentää yksilöiden toimintahalukkuutta ja ilmastohuolta. Tämä yhteys on havaittu myös empiirisesti aiemmassa ilmastonmuutosasennetutkimuksessa. Esimerkiksi Tranterin ja Boothin (2015: 162) tekemän 14 teollistuneen valtion vertailevan tutkimuksen mukaan alhaisempi huoli ympäristöstä on yhteydessä korkeampaan skeptisismien tasoon. Vastaavasti on luonnollista olettaa, että henkilöt, jotka eivät usko ilmastonmuutoksen olevan todellinen tai antropogeeninen prosessi, ovat todennäköisesti myös vähemmän halukkaita toimimaan sen ehkäisemiseksi. Ensinnäkin usko uhan todellisuuteen saa yksilön todennäköisesti toimimaan uhan vähentämiseksi. Toiseksi voidaan olettaa, että ihmisten toiminnasta alkunsa saanut uhka lisää yksilön kokemusta omista vaikutusmahdollisuuksistaan, mikä edelleen johtaa korkeampaan toimintahalukkuuteen. Näiden argumenttien pohjalta tässä työssä oletetaan, että alhainen muutos- ja syyskeptisismi ovat yhteydessä korkeampaan toimintahalukkuuteen ja ilmastohuoleen.

¹⁵ Katso taulukko 5.

Hypoteesi 10. Syy- ja seurausskeptisismi vähentävät ilmastonmuutoksesta koettua huolta ja toimintahalukkuutta.

3.5.2. Vastatoimiskeptisismi

Vastatoimiskeptisyydellä viitataan epäilykseen, joka kohdistuu ilmastonmuutoksen torjumisen mahdollisuuteen tai torjuntatoimien tehokkuuteen sekä ilmastonmuutokseen liittyvän viestinnän todenperäisyyteen. (Capstick & Pidgeon 2014: 390, 397) Kuten muutos- ja syyskeptisismien kohdalla myös vastatoimiskeptisismi on usein aiemmassa tutkimuksessa selitettävänä muuttujana, joten sen vaikutusta ilmastonmuutoshuoleen ja toimintahalukkuuteen on tutkittu vähemmän. Koska pystyvyyden kokemuksen lisäksi toimintahalukkuuden kannalta on tärkeää, että yksilöt uskovat, että ilmastonmuutoksen hillitseminen on mahdollista, voidaan olettaa, että vastatoimiskeptisismi vähentää henkilön toimintahalukkuutta.

Vastatoimiskeptisyyden vaikutusta ilmastonmuutoshuolelle on vaikeaa arvioida aihetta käsittelevän kirjallisuuden puuttuessa. Aiemmassa tutkimuksessa on havaittu, että taustamuuttujat vaikuttavat usein samansuuntaisesti toimintahalukkuuteen ja ilmastohuoleen, minkä vuoksi voisi olla loogista olettaa, että vastatoimiskeptisismi vähentää myös ilmastonmuutoshuolta. Vastatoimiskeptisismiin voi mahdollisesti liittyä myös laajempaa epäluuloa ilmastonmuutosta ja sen merkityksiä kohtaan, mikä vähentää siitä koettua huolta. On myös mahdollista, että heikko usko ilmastonmuutoksen torjumisen mahdollisuuksiin ajaa yksilöitä nihilistiseen asennoitumiseen ilmastonmuutosta kohtaan, jolloin yksilö päättää olla huolehtimatta asioista, joihin ei voi vaikuttaa.

Toisaalta on mahdollista argumentoida, että vastatoimiskeptisismi lisäisi yksilön ilmastonmuutoksesta kokema huolta. Tällaisen argumentin perusteella nimenomaan arvioitu voimattomuus suuren uhan edessä saisi henkilön kokemaan huolta uhasta, jonka hallitseminen on yksilön ja yhteiskuntien ulottumattomissa. Koska kahden erisuuntaisen vaikutuksen merkittävyyttä on vaikea arvioida ilman aiempaa tutkimusta tai teoreettista viitekehystä, on tässä tutkimuksessa päädytty seuraamaan ensimmäistä argumenttia, jonka mukaan vastatoimiskeptisismi vähentää ilmastonmuutoshuolta. Tällöin linjassa aiemman ilmastoasennekirjallisuuden kanssa selittävä muuttuja vaikuttaa samansuuntaisesti sekä ilmastonmuutoshuoleen että toimintahalukkuuteen.

Hypoteesi 11. Vastatoimiskeptisismi vähentää ilmastonmuutoksesta koettua huolta ja toimintahalukkuutta.

3.6. Vain toimintahalukkuuteen vaikuttavat muuttajat

Tässä alaluvussa käsitellään tutkimuksen toisen selitettävän muuttujan, ilmastonmuutoshuolen, vaikutusta toimintahalukkuudelle. Ilmastonmuutoshuoli on hyvin usein ilmastonmuutosasennetutkimuksessa selitettävänä muuttujana, mutta sen lisäksi löytyy paljon kirjallisuutta, jossa sitä käytetään esimerkiksi toimintahalukkuutta tai ilmastotoimien kannattamista selittävänä tekijänä. (ks. esim. McCright ym. 2016)

3.6.1. Ilmastonmuutoshuoli

Ilmastonmuutoshuolen on havaittu olevan yhteydessä korkeampaan halukkuuteen toimia ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi sekä aikuisten (Semenza ym. 2008: 482) että nuorten parissa (Lawson ym. 2019a: 683, WWF 2013). Lawson ja kumppanit (2019a: 683) esimerkiksi havaitsivat, että nuorten ilmastonmuutoshuoli lisäsi nuorten ympäristöystävällistä toimintaa. Myös esimerkiksi WWF:n toteuttaman kyselyyn vastanneista ruotsalaisista nuorista (15–25-vuotiaat) noin puolet oli muuttanut käyttäytymistään ilmastonmuutoshuolen vuoksi (WWF 2013).

Toisaalta ilmastohuolen merkitys toimintahalukkuudelle ei ole yksioikoinen. Huoli on yksilölle yleensä negatiivinen tunne, josta saatetaan pyrkiä eroon. Esimerkiksi Kollmussin ja Agyemanin (2002) mukaan ympäristön rappeutumisen kohtaaminen saattaa synnyttää yksilöissä ahdistavia tunteita, kuten pelkoa, huolta, vihaa tai syyllisyyttä. Yksilö pyrkii selviytymään ahdistavien tunteiden, kuten huolen kanssa erilaisia strategioita hyödyntäen. Nimenomaan selviytymisstrategia vaikuttaa aikaisempien tutkimusten mukaan siihen, kuinka huoli kanavoituu toiminnaksi. (Kollmuss & Agyeman 2002: 255)

Selviytymisteorian (coping theory) mukaan selviytymisstrategiat voidaan jakaa ongelmaorientoituneeseen, tunneorientoituneeseen ja merkitysorientoituneeseen luokkaan, joilla on kaikilla erilainen suhde toimintahalukkuuteen. Ongelmaorientoituneet pyrkivät kohtaamaan ongelman, tässä tapauksessa ilmastonmuutoksen, ja etsimään esimerkiksi tietoa, kuinka he itse voisivat olla osa ongelman ratkaisua. Toisaalta, jos ongelma on laaja ja

hallitsematon, saattaa ongelmaorientoitunut lähestymistapa johtaa entistä suurempaan huoleen. (Ojala 2013: 2192) Vaikka ilmastohuoli lisää toimintahalukuuden todennäköisyyttä, saattaa ilmastohuoli yhdistettynä esimerkiksi voimattomuuden tunteeseen johtaa apatiaan ja haluun luovuttaa (Kollmuss & Agyeman 2002: 255).

Tunneorientoituneessa selviytymisstrategiassa yksilö ei ensisijaisesti pyri vaikuttamaan huolta aiheuttavaan tekijään, vaan hän keskittyy lieventämään tai poistamaan ongelman aiheuttamia negatiivisia tunteita. Tällaisia tekniikoita ovat esimerkiksi denialismi, ongelman välttely ja vastuun delegoiminen.¹⁶ Nämä psykologiset selviytymiskeinot usein vaikeuttavat toimintaan ryhtymistä. (Kollmuss & Agyeman 2002: 225) Toisaalta jotkut tunneorientoituneen suuntauksen tekniikat, kuten itsensä etäännyttäminen ongelmasta, voivat olla jossain määrin hyödyllisiä silloin, kun huolta aiheuttava ongelma ei ole hallittavissa, sillä ne ylläpitävät toimintakyvykkyyttä (Ojala 2013: 2192–2193).

Kolmatta selviytymisstrategiaa voidaan kutsua merkitysorientoituneeksi suuntaukseksi. Tässä suuntauksessa yksilö pyrkii uudelleenarvioimaan huolta aiheuttavan ongelman positiivisemmassa valossa. Merkitysorientoitunutta strategiaa hyödyntävä yksilö kohtaa ongelman, mutta pyrkii etsimään sen aiheuttamasta vaikeasta tilanteesta merkitystä ja mahdollisia hyötyjä, uudelleenarvioimaan tavoitteensa ja mahdollisesti kääntymään hengellisten uskomusten pariin. Tässä selviytymisstrategiassa on kyse enemmänkin positiivisten tunteiden aktivoimisesta kuin negatiivisten tunteiden vähentämisestä. Positiiviset tunteet auttavat yksilöä kohtaamaan ongelman ja ryhtymään toimiin siitä huolimatta, että positiivista kehitystä ongelman suhteen ei ole välittömästi mahdollista havaita. Merkitysorientoituneen strategian on havaittu olevan erityisen tärkeä silloin, kun huolta aiheuttavaa tekijää ei voi ratkaista nopeasti tai ollenkaan. (Ojala 2013: 2193)

Kolme yllä kuvattua selviytymisstrategiaa on tunnistettu paitsi aikuisten, myös lasten ja nuorten parista (Ojala 2013: 2197–2198). Ruotsalaisten nuorten (n. 17-vuotiaiden) parissa tehdyssä tutkimuksessa havaittiin, että teoreettisen viitekehyksen kanssa yhteneväisesti sekä ongelmaorientoitunut että merkitysorientoitunut suuntaus olivat yhteydessä

¹⁶ Delegoiminen ei ole yksiselitteisesti huono toimintamalli, sillä ilmastonmuutoksen torjumisen vastuun siirtäminen yksilölle on ongelmallista. Ilmastonmuutos on kuten johdantoluvussa esitettiin yhteiskunnallinen ja rakenteellinen ongelma, jolloin yksilötason ratkaisut eivät ole yksinään riittäviä, mutta niillä on oma roolinsa kokonaisuudessa.

ympäristöystävälliseen toimintaan. Sen sijaan tunneorientoitunutta suuntausta, kuten ilmastonmuutoksen vakavuutta vähättelevää selviytymisstrategiaa käyttävien nuorten havaittiin toimivan vähemmän todennäköisesti ympäristöystävällisesti. (emt. 2198) Nämä tulokset tukevat ajatusta, että ilmastohuolen ja toimintahalukkuuden suhde ei ole suoraviivainen, vaan merkitystä on myös sillä, miten nuori pyrkii elämään huolen kanssa.

Nuorten ryhmälle ominainen piirre on vaikutusmahdollisuuksien rajallisuus, joka saattaa myös olla yhteydessä tapaan, jolla ilmastohuoli kanavoituu toiminnaksi. Lapsilla ja nuorilla ei ole yhtä laajoja mahdollisuuksia vaikuttaa omaan elämäänsä tai ympäröivään maailmaan aikuisiin verrattuna, mikä esimerkiksi ongelmaorientoituneille nuorille saattaa aiheuttaa voimakasta ahdistusta heidän ymmärtäessään ongelman laajuuden ja samalla omien vaikutusmahdollisuuksiensa rajallisuuden. Onkin olemassa näyttöä siitä, että lapset ja nuoret käyttävät aikuisiin verrattuna vähemmän ongelmaorientoitunutta selviytymismekanismeja. Tämän on arvioitu johtuvan juuri siitä, että rajallisten toimintamahdollisuuksien vuoksi ongelmaorientoitunut selviytymisstrategia on stressaavampi nuorille kuin aikuisille. (Ojala 2013: 2193)

Yhteenvedon voidaan todeta, että ilmastonmuutoksesta koetun huolen voidaan olettaa lisäävän yksilöiden toimintahalukkuutta. Toimintahalukkuuden kannalta merkittävää on myös tapa, jolla nuori pyrkii elämään huolen kanssa. Oleellista on, kuinka hyvin yksilö onnistuu yhtä aikaa sietämään epämukavia tunteita kuten huolta ja toisaalta pitämään yllä toivoa.

Hypoteesi 12. Korkeampi ilmastonmuutoshuoli on yhteydessä suurempaan halukkuuteen toimia ilmastonmuutoksen torjumiseksi.

Taulukko 4. Selittävien muuttujien oletetut vaikutukset ilmastonmuutoshuolelle ja halukkuudelle toimia ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi.

Selittävä muuttuja	Oletettu vaikutus selitettäviin muuttujiin
Sukupuoli	Hypoteesi 1. Naiset ovat miehiä todennäköisemmin huolissaan ilmastonmuutoksesta ja halukkaita toimimaan sen hillitsemiseksi.
Asuinpaikka	Hypoteesi 2. Kaupunkialueilla asuvat ovat maaseutualueilla asuviin verrattuna enemmän huolissaan ilmastonmuutoksesta ja halukkaampia toimimaan sen hillitsemiseksi.
Tulotaso	Hypoteesi 3. Korkea tulotaso lisää ilmastonmuutoshuolta ja toimintahalukkuutta.
Poliittinen orientaatio	Hypoteesi 4.1 Poliittisesti oikealle sijoittuvat ovat vähemmän huolissaan ilmastonmuutoksesta ja haluttomampia toimimaan sen hillitsemiseksi kuin poliittisesti vasemmalle sijoittuvat. Hypoteesi 4.2. Oikeistopopulistinen asenne on yhteydessä matalampaan ilmastohuoleen ja toimintahalukkuuteen.
Ymmärrys ilmastonmuutoksesta	Hypoteesi 5. Suurempi ymmärrys ilmastonmuutokseen liittyvistä kysymyksistä lisää yksilön ilmastonmuutoksesta kokemaa huolta ja halukkuutta toimia ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi.
Kiinnostus ilmastonmuutosta kohtaan	Hypoteesi 6. Kiinnostus ilmastomuutosta kohtaan lisää ilmastonmuutoshuolta ja toimintahalukkuutta ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi.
Minäpystyvyys	Hypoteesi 7. Korkea minäpystyvyys lisää ilmastonmuutoshuolta ja toimintahalukkuutta.
Kansalaispätevyys	Hypoteesi 8.1. Korkea sisäinen kansalaispätevyys lisää ilmastonmuutoshuolta ja toimintahalukkuutta. Hypoteesi 8.2. Korkea ulkoinen kansalaispätevyys lisää ilmastonmuutoshuolta ja toimintahalukkuutta.
Vanhempien asenteet	Hypoteesi 9. Vanhempien ympäristömyönteiset asenteet lisäävät nuorten ilmastosta kokemaa huolta ja lisää halukkuutta toimia ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi.
Syy- ja seurauskeptisismi	Hypoteesi 10. Syy- ja seurauskeptisismi vähentävät ilmastonmuutoksesta koettua huolta ja toimintahalukkuutta.
Vastatoimiskeptisismi	Hypoteesi 11. Vastatoimiskeptisismi vähentää ilmastonmuutoksesta koettua huolta ja toimintahalukkuutta.
Ilmastonmuutoshuoli	Hypoteesi 12. Korkeampi ilmastonmuutoshuoli on yhteydessä suurempaan halukkuuteen toimia ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi.

4. AINEISTO JA MENETELMÄT

4.1. Aineiston kuvaus

Tutkimuksen aineistona käytetään Education, Political Efficacy and Informed Citizenship (EPIC) -tutkimuksen yhteydessä kerättyä tutkimusaineistoa. EPIC-tutkimus on suunnattu keräämään tietoa 9-luokkalaisten, peruskoulunsa päättävien nuorten asenteista. Aineisto on kerätty sähköisellä kyselylomakkeella, jonka on tarkoitus kartoittaa mm. nuorten kansalaispätevyyteen liittyviä kokemuksia sekä useita erilaisia taustamuuttujia, kuten sosioekonomista asemaa.

Aineiston keruu kesti joulukuusta 2020 vuoden 2021 toukokuun loppuun. Lukukaudella 2020-2021 suurin osa yhdeksäsluokkaisista on vuonna 2005 syntyneitä nuoria, eli 15–16-vuotiaita. Rajaus sopii hyvin tähän tutkimukseen, jonka tarkoituksena on tarkastella murrosiässä olevien nuorten asenteita. Covid-19-pandemian vuoksi aineiston kerääminen toteutettiin kokonaan etäyhteyksin. Vastaaminen kyselyyn tapahtui luokittain. Tutkimustilanteen alussa luokalle näytettiin saatevideo, jossa ohjeistettiin kyselyyn vastaaminen ja kerrottiin mihin ja miten kyselystä saatua tietoa tullaan käyttämään. Tämän jälkeen oppilaille jaettiin linkki, jota kautta he pääsivät vastaamaan kyselytutkimukseen joko tietokoneella tai mobiililaitteella.

Kyselyyn vastasi yhteensä 5272 nuorta 87 koulusta ja 37 eri kunnasta ympäri Suomea. Otos on pyritty keräämään siten, että aineistosta saadut tulokset ovat yleistettävissä populaatioon. Otostapa oli ns. kaksivaiheinen harkittu klusteriotanta, jossa ensimmäisessä vaiheessa valittiin tutkimuskunnat ja toisessa vaiheessa tutkimuskoulut. Sekä tutkimuskunnat että koulut valittiin siten, että otos on alueellisesti ja sosioekonomisesti edustava. Tämän lisäksi tutkimuksen yhteydessä kerättiin yliotos ruotsinkielisen kielivähemmistön edustajista (ruotsinkielisellä lomakkeella), jotta kielivähemmistön mahdollisia eroja valtaväestöön on mahdollista tarkastella.

Aineiston yleistettävyyttä on edelleen parannettu painomuuttujan avulla. Painomuuttujassa on huomioitu sekä ruotsia äidinkielenään puhuvien yliotos että vastausten alueellisen jakautumisen tasapainoisuus. Ellei toisin mainita, kaikki tutkimuksen analyysit on tehty käyttäen painomuuttujaa.

Kyselylomake on pääosin strukturoitu, joskin myös joitakin avoimia kenttiä löytyy. Suurimmassa osassa kyselytutkimuslomakkeen väittämiä vastaajan mielipidettä mitataan viisiportaisella Likert-asteikolla (1=täysin samaa mieltä, 2=jokseenkin samaa mieltä, 3=ei samaa eikä eri mieltä, 4=jokseenkin eri mieltä ja 5=täysin eri mieltä). Tässä tutkimuksessa on käytetty aineistona ainoastaan strukturoitujen väittämien vastauksia. Taulukossa 5 näkyy tutkimusmuuttujien kyselylomakkeelle muotoiltu operationalisointi ja vastausvaihtoehdot. Muuttujat, joilla mitataan asennoitumista poliittisia eliittejä kohtaan sekä asennoitumista sosiokulttuurisella ja vasemmisto-oikeisto-ulottuvuudella, on tunnistettu faktorianalyysillä (ks. luku 5).

Taulukko 5. Muuttujien operationalisointi ja vastausvaihtoehdot kyselytutkimuslomakkeella.

Muuttuja	Operationalisointi	Vastausvaihtoehdot
Ilmastonmuutoshuoli	Mitä mieltä olet seuraavista ympäristöä ja ilmastonmuutosta koskevista väittämistä? Olen huolissani ilmastonmuutoksen seurauksista	1 = Täysin samaa mieltä 2 = Jokseenkin samaa mieltä 3 = En samaa enkä eri mieltä 4 = Jokseenkin eri mieltä 5 = Täysin eri mieltä
Toimintahalukkuus	Mitä mieltä olet seuraavista ympäristöä ja ilmastonmuutosta koskevista väittämistä? Haluan omalla toiminnallani hillitä ilmastonmuutoksen seurauksia	1 = Täysin samaa mieltä 2 = Jokseenkin samaa mieltä 3 = En samaa enkä eri mieltä 4 = Jokseenkin eri mieltä 5 = Täysin eri mieltä
Sukupuoli	Mikä on sukupuolesi?	1 = Poika 2 = Tyttö 3 = Muu 4 = En tiedä 5 = En halua vastata
Taloudellinen tilanne	Millainen on perheesi taloudellinen tilanne? Esitä oma arviosi.	1 = Erittäin hyvä 2 = Melko hyvä 3 = Kohtalainen 4 = Melko huono 5 = Erittäin huono
Asuinpaikka	Asutko...?	1 = Suuren kaupungin keskustassa (yli 100 000 asukasta), 2 = Pienemmän kaupungin keskustassa (alle 100 000 asukasta), 3 = Esikaupunkialueella tai kaupunkilähiössä, 4 = Kuntakeskuksessa tai muussa taajamassa, 5 = Maaseudun haja-asutusalueella

Sosiokulttuurinen ulottuvuus	<ol style="list-style-type: none"> 1. Monikulttuurisuus uhkaa perinteistä suomalaista kulttuuria 2. Maahanmuutto lisää rikollisuutta Suomessa 3. Samaa sukupuolta olevien oikeus solmia avioliitto on huono asia 4. Maahanmuutosta on hyötyä Suomen taloudelle 5. Ei ole olemassa miesten ja naisten töitä 	<ol style="list-style-type: none"> 1 = Täysin samaa mieltä 2 = Jokseenkin samaa mieltä 3 = En samaa enkä eri mieltä 4 = Jokseenkin eri mieltä 5 = Täysin eri mieltä
Suhtautuminen poliittisia eliittejä kohtaan	<ol style="list-style-type: none"> 1. Useimmat poliitikot eivät välitä kansasta 2. Puolueet ovat kiinnostuneita vain ihmisten äänistä, eivät heidän mielipiteistään 	<ol style="list-style-type: none"> 1 = Täysin samaa mieltä 2 = Jokseenkin samaa mieltä 3 = En samaa enkä eri mieltä 4 = Jokseenkin eri mieltä 5 = Täysin eri mieltä
Vasemmisto-oikeisto-ulottuvuus	<ol style="list-style-type: none"> 1. Rikkaiden ja köyhien välillä on Suomessa liian suuri ero 2. Henkilökohtainen köyhyys johtuu kunkin ihmisen omista valinnoista 	<ol style="list-style-type: none"> 1 = Täysin samaa mieltä 2 = Jokseenkin samaa mieltä 3 = En samaa enkä eri mieltä 4 = Jokseenkin eri mieltä 5 = Täysin eri mieltä
Vanhempien vaikutus	Sopivatko seuraavat väittämät vanhempiisi? Ympäristökysymykset ovat hänelle tärkeitä (esim. kierrätys, energian säästäminen jne.)	<ol style="list-style-type: none"> 1 = Sopii äitiini 2 = Sopii isääni 3 = Ei sovi kumpaankaan
Kiinnostus ilmastonmuutos- ja ympäristökysymyksiä kohtaan	Kuinka kiinnostunut olet seuraavista asioista? Ilmastonmuutos- ja ympäristökysymyksistä	<ol style="list-style-type: none"> 1 = Erittäin kiinnostunut 2 = Melko kiinnostunut 3 = Vain vähän kiinnostunut 4 = En lainkaan kiinnostunut
Ymmärrys ilmastonmuutoksesta ja sen seurauksista	Mitä mieltä olet seuraavista ympäristöä ja ilmastonmuutosta koskevista väittämistä? Koen ymmärtäväni ilmastonmuutokseen ja sen seurauksiin liittyviä kysymyksiä	<ol style="list-style-type: none"> 1 = Täysin samaa mieltä 2 = Jokseenkin samaa mieltä 3 = En samaa enkä eri mieltä 4 = Jokseenkin eri mieltä 5 = Täysin eri mieltä

Kansalaispätevyys (sisäinen)	Mitä mieltä olet seuraavista väittämistä? 1. Joskus politiikka vaikuttaa niin monimutkaiselta, että en oikein ymmärrä mitä on tekeillä 2. Luotan omiin kykyihini osallistua politiikkaan 3. Ymmärrän Suomen tärkeimpiä poliittisia asiakysymyksiä 4. Tiedän enemmän politiikasta kuin useimmat ikäiseni 5. Kun puhutaan poliittisista kysymyksistä tai ongelmista, minulla on yleensä jotain sanottavaa 6. Minulla on kuulemisen arvoisia poliittisia mielipiteitä Summamuuttuja, Cronbachin alfa 0,843	1 = Täysin samaa mieltä 2 = Jokseenkin samaa mieltä 3 = En samaa enkä eri mieltä 4 = Jokseenkin eri mieltä 5 = Täysin eri mieltä
Kansalaispätevyys (ulkoinen)	1. Voin vaikuttaa yhteiskuntaan yhdessä muiden kanssa 2. Äänestämällä tavalliset ihmiset voivat vaikuttaa poliittiseen päätöksentekoon 3. Minulla ei ole mitään sananvaltaa siihen, mitä maan hallitus ja eduskunta päättävät 4. Poliittiset päättäjät ottavat kansalaisten näkemykset huomioon tehdessään päätöksiä 5. Nuorilla ei ole mahdollisuutta vaikuttaa politiikkaan Suomessa Summamuuttuja, Cronbachin alfa 0,590	1 = Täysin samaa mieltä 2 = Jokseenkin samaa mieltä 3 = En samaa enkä eri mieltä 4 = Jokseenkin eri mieltä 5 = Täysin eri mieltä
Minäpystyvyys	Mitä mieltä olet seuraavista väittämistä? 1. Pidän riskien ottamisesta 2. Vältän tilanteita, joiden kulkua en osaa hyvin ennustaa 3. Luotan kykyyni selvittää vaikeistakin tilanteista 4. Muihin verrattuna selviydyn useimmista tehtävistä erittäin hyvin 5. Minulle on helppo pitäytyä päämäärässäni ja saavuttaa tavoitteeni Summamuuttuja, Cronbachin alfa n. 0,669	1 = Täysin samaa mieltä 2 = Jokseenkin samaa mieltä 3 = En samaa enkä eri mieltä 4 = Jokseenkin eri mieltä 5 = Täysin eri mieltä
Syy- ja muutosskeptisismi	Mitä mieltä olet seuraavista ympäristöä ja ilmastonmuutosta koskevista väittämistä? Ihmisen aiheuttama ilmastonmuutos on tosiasia	1 = Täysin samaa mieltä 2 = Jokseenkin samaa mieltä 3 = En samaa enkä eri mieltä 4 = Jokseenkin eri mieltä 5 = Täysin eri mieltä

Vastatoimiskeptisismi	Mitä mieltä olet seuraavista ympäristöä ja ilmastonmuutosta koskevista väittämistä? Ihmisten on mahdollista vielä omalla toiminnallaan hillitä ilmastonmuutosta	1 = Täysin samaa mieltä 2 = Jokseenkin samaa mieltä 3 = En samaa enkä eri mieltä 4 = Jokseenkin eri mieltä 5 = Täysin eri mieltä
------------------------------	---	--

4.2. Menetelmät

Tämän työn tutkimushypoteeseihin vastataan kvantitatiivisia menetelmiä soveltamalla. Kvantitatiivisista menetelmistä käytetään regressioanalyysiä ja pääkomponenttianalyysiä. Regressioanalyysiä käytetään vastaamaan tutkimushypoteeseihin ja pääkomponenttianalyysillä tarkastellaan poliittisia ulottuvuuksia nuorten parissa.

Regressiomenetelmillä pyritään mallintamaan muuttujien välisiä yhteyksiä ennustamalla selitettävän muuttujan arvojen vaihtelua selittävien muuttujien avulla (Nummenmaa 2009: 309). Regressiomenetelmät voidaan jakaa lineaariseen regressioon ja logistiseen regressioon. Käytettävissä oleva regressioanalyysin laji määräytyy tutkimusmuuttujien mitta-asteikon perusteella. Lineaarista regressiomallia on mahdollista käyttää ainoastaan, kun selitettävän muuttujan mitta-asteikko on jatkuva. Jos selitettäviä muuttujia on mitattu laatuero- tai järjestysasteikolla, on käytettävä logistisia regressiomalleja, joita ovat binäärinen logistinen regressio ja multinomiaalinen logistinen regressio. (emt. 330) Logistisilla regressiomalleilla pyritään selittävien muuttujien kautta ennustamaan mihin selittävän muuttujan kategoriaan yksittäinen havainto kuuluu. Kun tarkoituksena on selittävien muuttujien avulla mallintaa todennäköisyyttä kuulua jompaankumpaan kahdesta ryhmästä, on kyseessä binäärinen logistinen regressiomalli ja kun tavoitteena on ennustaa todennäköisyyttä kuulua useampaan kuin kahteen ryhmään, on käytettävä multinomiaalista logistista regressiota. (Field 2018: 879) Koska logistisessa regressiossa mallinnetaan todennäköisyyttä kuulua kahteen tai useampaan selitettävän muuttujan kategoriaan, tapahtuu mallintaminen valitsemalla yksi selittävän muuttujan kategoria ns. referenssikategoriaksi, johon todennäköisyyttä kuulua muihin kategorioihin verrataan. (Nummenmaa 2009: 916)

Tämän tutkimuksen selitettäviä muuttujia eli ilmastonmuutoshuolta ja toimintahalukkuutta on mitattu viisiportaisella Likert-asteikolla, joten regressiomalliksi on valittava joko binäärinen tai multinomiaalinen.¹⁷ Binäärisessä mallissa olisi mahdollista tarkastella todennäköisyyttä kuulua *ei huolestuneisiin* verrattuna *huolestuneisiin* ja *toimintahaluttomia* verrattuna *toimintahalukkaisiin*. Multinomiaalisessa mallissa näiden kategorioiden lisäksi olisi mahdollista tarkastella myös keskimmäiseen kategoriaan kuuluvia henkilöitä, jotka ovat

¹⁷ Viisiportainen Likert-asteikko on uudelleenkodeattu analyysin tulokinnan helpottamiseksi kolmiportaiseksi yhdistämällä vastausvaihtoehdot ”1. Täysin samaa mieltä” ja ”2. Jokseenkin samaa mieltä” sekä ”4. = Jokseenkin eri mieltä” ja ”5. Täysin eri mieltä”. Vastausvaihtoehto ”3. En samaa enkä eri mieltä” muodostaa oman kategoriansa.

valinneet vastausvaihtoehdoksi suhteellisen neutraalin *ei samaa eikä eri mieltä* vaihtoehdon. Koska tämän tutkimuksen tarkoitus on keskittyä tarkastelemaan nuorten ilmastonmuutosasenteita mahdollisimman kattavasti, voidaan katsoa, että ne nuoret, jotka kuuluvat kolmanteen luokkaan muodostavat tutkimuksen kannalta mielenkiintoisen ryhmän, joka on perusteltua ottaa mukaan analyysiin. Tämä on kuitenkin tarkoituksenmukaista vain, jos *ei samaa eikä eri mieltä* vastausvaihtoehdon on valinnut osa vastaajista eli on olemassa ns. kolmas luokka. Oikean analyysimenetelmän valitsemiseksi on siis tarkasteltava selitettävien muuttujien jakaumia.

Taulukko 6. Ilmastonmuutoshuolta mittaavan väitteen vastauksien jakautuminen. Väite: ”Olen huolissani ilmastonmuutoksen seurauksista”.

Vastausvaihtoehdot	Vastausten lukumäärä (n)	Vastausten prosenttiosuus (%)
Täysin samaa mieltä	1843	36,7
Jokseenkin samaa mieltä	1517	30,2
En samaa enkä eri mieltä	1110	22,1
Jokseenkin eri mieltä	314	6,2
Täysin eri mieltä	245	4,9
Yhteensä	5029	100

Taulukko 7. Toimintahalukkuutta mittaavan väitteen vastauksien jakautuminen. Väite: ”Haluan omalla toiminnallani hillitä ilmastonmuutoksen seurauksia.”

Vastausvaihtoehdot	Vastausten lukumäärä (n)	Vastausten prosenttiosuus (%)
Täysin samaa mieltä	1549	30,9
Jokseenkin samaa mieltä	1680	33,5
En samaa enkä eri mieltä	1317	26,3
Jokseenkin eri mieltä	252	5,0
Täysin eri mieltä	218	4,3
Yhteensä	5017	100

Taulukoista 6 ja 7 nähdään selitettävien muuttujien jakaumat. Molemmissa muuttujissa luokka *en samaa enkä eri mieltä* on huomattavan suuri kattaen ilmastonmuutoshuolta kartoittavassa kysymyksessä n. 21 prosenttia vastaajista ja toimintahalukkuutta kartoittavassa kysymyksessä n. 26 prosenttia vastaajista. Näin ollen on järkevää valita analyysimenetelmäksi binäärisen regression sijaan multinomiaalinen regressio, johon kategorioiksi valikoituvat *huolestuneen* ja *ei huolestuneen* sekä *toimintahalukkaan* ja *toimintahaluttoman* lisäksi kolmas *ei samaa eikä eri mieltä* olevien ryhmä.

Tilastollisista menetelmistä regressioanalyysin lisäksi tutkimuksessa hyödynnetään pääkomponenttianalyysiä. Pääkomponenttianalyysiä käytetään latenttien muuttujien tunnistamiseen aineistosta. Menetelmän tarkoituksena on etsiä aineistosta muuttujia, jotka ovat toisistaan riippumattomia, mutta joilla on samankaltaista vaihtelua keskenään ja niputtaa nämä muuttujat pääkomponenteille. Toisin sanoen pääkomponenttien tarkoitus on tiivistää aineistossa löytyvistä muuttujista ryhmiä tavalla, joka tuo esiin uusia, aineistossa latentteina piileviä muuttujia. (Nummenmaa 2009: 397) Poliitiikan tutkimuksessa pääkomponenttianalyysillä on mahdollista tunnistaa esimerkiksi erilaisia poliittisia ulottuvuuksia, jotka koostuvat yleensä useista asenneväittämistä. Myös tässä tutkimuksessa pääkomponenttianalyysin avulla pyritään tunnistamaan nuorten parista löytyviä poliittisia ulottuvuuksia, jotta niiden vaikutusta ilmastonmuutosasenteisiin voidaan analysoida. Koska suurin osa ilmastonmuutosasenteita ja poliittisia jakolinjoja käsittelevästä tutkimuksesta on tehty aikuisten parissa, on suhtauduttava varauksella löydösten toisintumiseen nuorten parissa. Ei ole selvää, että esimerkiksi aikuisten parista löytyvät poliittiset vedenjakajat olisivat vastaavat myös nuorten parissa. Siksi on perusteltua tutkia ensin, millaisia poliittisia ulottuvuuksia nuorten parista löytyy, minkä jälkeen niitä voidaan käyttää selittävinä muuttujina regressioanalyysissä.

5. ANALYYSI

Ennen siirtymistä tutkimushypoteeseihin vastaamiseen ja multinomiaalisen regressioanalyysin hyödyntämiseen, on tarkasteltava, löytyykö nuorten viiteryhmästä samankaltaisia poliittisia ulottuvuuksia kuin aikuisten parista, jotta niitä voidaan hyödyntää selittävinä muuttujina. Aiemman vastaavan tutkimuksen mukaisesti myös tämän tutkimuksen kontekstissa on erityisen kiinnostavaa, miten poliittinen sijoittuminen vaikuttaa ilmastonmuutosasenteisiin. Ilmastonmuutosasenteisiin on havaittu vaikuttavan poliittisen orientaation (klassisella vasemmisto-oikeisto -ulottuvuudella mitattuna) lisäksi erityisesti oikeistopopulistinen suuntaus, joiden vaikutusta ilmastonmuutosshuolelle ja toimintahalukkuudelle on käsitelty alaluvussa 3.3.

Kyselytutkimuksessa on tarkasteltu nuorten poliittisia asenteita useilla erilaisilla mittareilla, joista pääkomponenttianalyysiin on valittu kaikki ne kysymykset, joiden voidaan ajatella kuvaavan joko poliittista orientaatiota tai oikeistopopulistisia asenteita. Sijoittamalla tämän tutkimuksen kannalta tärkeitä poliittisia ulottuvuuksia mittaavat väittämät pääkomponenttianalyysiin, saadaan selville, löytyykö nuorten parista sellaisia piileviä muuttujia, jotka on hyödyllistä ottaa mukaan regressioanalyysiin.

Taulukko 8. Poliittisia jakolinjoja mittaavien asenneväittämien jakautuminen pääkomponenteille. Pääkomponentit kuvaavat vastaajan asennoitumista poliittisia eliittejä kohtaan sekä sijoittumista sosiokulttuurisella ulottuvuudella ja vasemmisto–oikeisto-ulottuvuudella.

Asenneväittämät	Asennoituminen sosiokulttuurisella ulottuvuudella	Asennoituminen vasemmisto–oikeisto-ulottuvuudella	Asennoituminen poliittisia eliittejä kohtaan
Maahanmuutto lisää rikollisuutta Suomessa	0,753		
Monikulttuurisuus uhkaa perinteistä suomalaista kulttuuria	0,779		
Samaa sukupuolta olevien oikeus solmia avioliitto on huono asia	0,730		
Maahanmuutosta on hyötyä Suomen taloudelle (käännetty)	0,663		
Ei ole olemassa miesten ja naisten töitä (käännetty)	0,607		
Rikkaiden ja köyhien välillä on Suomessa liian suuri ero		0,900	
Henkilökohtainen köyhyys johtuu kunkin ihmisen omista valinnoista (käännetty)	(-0,422)	0,520	
Useimmat poliitikot eivät välitä kansasta			0,823
Puolueet ovat kiinnostuneita vain ihmisten äänistä, eivät heidän mielipiteistään			0,871

KMO = 0,752, Bartlettin testi, $p = > 0,001$,
0,3 pienempiä latauksia ei näytetä taulukossa

Pääkomponenttianalyysin mukaan ominisarvoltaan (eigenvalue) yhtä suurempia olevia pääkomponentteja on yhteensä kolme. Kaiserin kriteeriin (Kaiser's criterion) nojautuen nämä kolme pääkomponenttia säilytetään, sillä ne ovat myös teoreettisesti johdonmukaisia. Pääkomponenttianalyysin sopivuutta aineistoon voidaan tarkastella Kaiser-Meyer-Olkinin (KMO) testillä. KMO-testin miniarvon tulisi olla 0,5. Arvojen 0,5–0,7 väliin sijoittuvaa tulosta pidetään kohtuullisena, arvojen 0,7–0,8 väliin sijoittuvaa hyvänä ja arvojen 0,8–0,9 väliin sijoittuvaa erinomaisena. Faktoriantalyysin KMO-testin tulokseksi saadaan 0,752 eli faktoriaineisto sopii aineistoon hyvin. (Field 2018: 1021) Bartlettin testillä testataan nollahypoteesia, jonka mukaan pääkomponenttianalyysin kaikki korrelaatiokertoimet ovat nolla. Koska Bartlettin testistä saatu tulos on tilastollisesti merkitsevä, voidaan todeta, että korrelaatiokertoimet eroavat tilastollisesti merkitsevästi toisistaan ja jatkaa itse pääkomponenttien tarkastelemiseen. (emt. 799)

Taulukosta 8 nähdään, kuinka asenneväittämät jakautuvat kolmelle pääkomponentille. Ensimmäiselle niistä ovat latautuneet väittämät, jotka kuvaavat henkilön asemoitumista sosiokulttuurisiin kysymyksiin, kuten maahanmuuttoon ja seksuaalivähemmistöihin. Näin ollen ensimmäinen pääkomponentti on nimetty sosiokulttuuriseksi ulottuvuudeksi. Toiselle pääkomponentille latautuvat väittämät liittyen tulonjakoon ja yksilön henkilökohtaiseen vastuuseen omasta taloudellisesta tilanteestaan. Nämä kysymykset, jotka liittyvät talouspolitiikkaan ja tulonjakoon, erottelevat usein perinteisen poliittisen vasemmiston ja oikeiston kannattajia. Näin ollen pääkomponentti on nimetty vasemmisto-oikeisto-ulottuvuudeksi. Viimeiselle pääkomponentille latautuvat väitteet kuvaavat asenteita ja luottamusta poliitikkoja ja puolueita kohtaan, joten sen voidaan katsoa kuvaavan vastaajan asennoitumista poliittisia eliittejä kohtaan. Korkea epäluottamus ja epäilevä suhtautuminen poliitikkoja ja puolueita kohtaan voidaan nähdä osana valtaeliittejä kohtaan koettuna epäluottamusta, joka yleensä liittyy myös populistisiin asenteisiin (ks. esim. Mudde & Rovira Kaltwasser 2017: 11-12). Näin ollen viimeisen ulottuvuuden voidaan katsoa toimivan suuntaa antavana populististen asenteiden mittarina.

Kaikki kolme pääkomponenttianalyysin kautta löytynyttä ulottuvuutta eli latenttia muuttujaa ovat taustakirjallisuuden ja aikaisemman tutkimuksen valossa ilmastonmuutosasenteita selittäviä tekijöitä ja sen vuoksi ne on tärkeää ottaa mukaan regressioanalyysiin. Tätä varten latentit muuttujat on muutettu pääkomponenttipistemääräksi, jotka voidaan sellaisenaan sisällyttää regressiomalliin.

5.1. Multinomiaalinen regressio ja regressiodiagnostiikka

Seuraavaksi siirrytään tarkastelemaan valittujen selittävien muuttujien vaikutusta ilmastonmuutoshuolen ja toimintahalukkuuden tasoon. Analyysiä varten muuttujat on jaettu kolmeen ryhmään, joista ensimmäiseen kuuluvat sosiodemografiset sekä ideologiaan ja arvoihin perustuvat muuttujat. Näitä muuttujia on ilmastonmuutosasennetutkimuksessa tarkasteltu kaikista eniten (ks. McCright ym. 2016). Toisessa ryhmässä ovat pystyvyyttä, kiinnostusta, ymmärrystä ja vanhempien vaikutusta kuvaavat muuttujat, joita on aiemmassa tutkimuksessa tarkasteltu huomattavasti vähemmän. Viimeisen ryhmän muodostavat skeptisismimuuttujat, joita on useimmiten käytetty selittävien muuttujien sijasta selitettävänä muuttujina (McCright ym. 2016). Tämän lisäksi toimintahalukkuuden regressiossa on omassa ryhmässään vielä ilmastonmuutoshuoli. Toisin sanoen muuttujaryhmiä on

ilmastonmuutosshuolta selittävssä regressiossa yhteensä kolme ja toimintahalukkuutta selittävssä regressiossa neljä. Jakamalla selittävät muuttujat ryhmiin saadaan analyysissä selville enemmän tietoa muuttujien selitysvoimasta ja niiden välisistä suhteista.

Analyysi etenee siten, että muuttujaryhmät lisätään regressiomalliin hierarkisesti, kunnes kaikki ryhmät ovat mukana. Uuden muuttujaryhmän lisääminen muodostaa regressioanalyysissä oman mallinsa siten, että mallien muuttujat kumuloituvat mallista seuraavaan. Toisin sanoen ensimmäinen malli koostuu ensimmäisen ryhmän muuttujista (sosiodemografiset sekä ideologiaan perustuvat muuttujat), toinen malli sekä ensimmäisen että toisen ryhmän muuttujista ja kolmas malli kaikkien kolmen ryhmän muuttujista. Tämän lisäksi toimintahalukkuudessa neljännen muuttujaryhmän muodostaa ilmastonmuutosshuoli, minkä vuoksi toimintahalukkuutta selittävssä regressiossa on yhteensä neljä toimintahalukkuuden ja taustamuuttujien suhdetta selittävää mallia.

Multinomiaalisen regressiomallin selityssastetta voidaan tarkastella ns. pseudo R^2 - kertoimen avulla, joista useimmin käytetty on Nagelkerke pseudo R^2 . Nagelkerke pseudo R^2 -kerroin kertoo, kuinka paljon selitettävän muuttujan vaihtelua kyetään selittämään mallilla. Kerroin ei kuitenkaan arvioi, kuinka monta prosenttia havainnoista on luokiteltu oikein, joten se on enemmänkin heuristinen apu mallin sopivuuden tulkittamiseen. (Nummenmaa 2009: 338) Kun tarkastellaan ilmastonmuutosshuolta selittävien regressiomallien selityssastetta Nagelkerke pseudo R^2 -kertoimen avulla, havaitaan, että mallien selityssaste nousee joka kerta, kun uusia muuttujaryhmiä lisätään. Ilmastonmuutosshuolta tarkastelevassa regressioanalyysissä mallin 1 selityssaste on 0,232, toisen mallin 0,553 ja kolmannen mallin 0,616. Selityssaste nousee siis selkeästi, kun malliin lisätään perheen vaikutusta, ymmärrystä ja kiinnostusta sekä pystyvyyttä kuvaavat muuttujat. Myös skeptisismimuuttujien lisääminen nostaa jonkin verran selityssastetta. (ks. taulukko 9)

Toimintahalukkuutta tarkastelevien regressiomallien selityssaste nousee niin ikään huomattavasti mallien välillä. Toimintahalukkuutta tarkastelevassa ensimmäisessä mallissa selityssaste on 0,257 ja toisessa mallissa Nagelkerke pseudo R^2 -kertoimen tulokseksi saadaan 0,592, kun malliin lisätään perheen vaikutusta, ymmärrystä ja kiinnostusta sekä pystyvyyttä kuvaavat muuttujat. Skeptisismimuuttujien lisääminen nostaa selityssastetta hieman maltillisemmin (0,642) ja ilmastonmuutosshuolen lisääminen nostaa selityssastetta niin ikään maltillisemmin (0,693). (ks. taulukko 10)

Regressiomallin sopivuutta voidaan arvioida myös virhetermien eli residuaalien avulla. Residuaalilla tarkoitetaan eroa havaintoyksiköiden arvon ja mallin ennustaman arvon välillä. Toisin sanoen residuaalit kuvaavat mallissa olevaa virhettä, joten matalat residuaalien arvot kertovat mallin sopivan hyvin aineistoon ja korkeat residuaalien arvot kielivät mallin mahdollisesta epäsopivuudesta aineistoon. Residuaaleista käytetään yleensä niiden standardoituja arvoja, mikä helpottaa tulkintaa ja vertailua. Liian suuriksi residuaaleiksi luokitellaan yleensä ne virhetermit, joiden itseisarvo on yli 3,29. Nyrkkisääntönä pidetään, että alle yhdellä prosentilla havainnoista residuaalin itseisarvo saa olla yli 2,58 ja alle viidellä prosentilla 1,96, jotta virheen määrä pysyy hyväksyttävällä tasolla. (Field 2018: 382)

Ilmastonmuutoshuolta tarkastelevassa mallissa on yhteensä 38 ja toimintahalukkuutta tarkastelevassa mallissa 36 havaintoa, joiden standardoitu itseisarvon arvo on yli 3,2. Raja-arvon 2,59 ylittäviä havaintoja on yhteensä 108 ilmastonmuutoshuolta kuvaavassa mallissa ja toimintahalukkuutta kuvaavassa mallissa 114 eli ne ylittävät yleisesti hyvänä pidetyn säännön, jonka mukaan alle yhdellä prosentilla havainnoista residuaalin itseisarvo saa olla yli 2,59. Koska aineisto on suuri (5272 vastaajaa), keskeiseen raja-arvolauseeseen nojaten sen voidaan katsoa noudattavan normaalijakaumaa (Field 2018: 62), jolloin residuaaleille asetetun raja-arvon ylittyminen ei tuota huolestuttavaa luotettavuusongelmaa eikä yksittäisiä havaintoja ei ole tarvetta lähteä poistamaan aineistosta.

Mallin luotettavuuden kannalta on tärkeää tutkia myös mahdollista multikollineaarisuusongelmaa. Multikollineaarisuudella tarkoitetaan tilannetta, jossa selitettävät muuttujat korreloivat voimakkaasti keskenään. Tällöin yksittäisen muuttujan vaikutus saattaa näyttää heikommalta kuin se todellisuudessa on, sillä malli ei kykene erottelemaan keskenään korreloivien muuttujien päällekkäisiä vaikutuksia. Toisin sanoen voimakas multikollineaarisuus johtaa mallin epäluotettavuuden kasvamiseen ja saattaa vääristää selittävien muuttujien tilastollista merkitystä. Multikollineaarisuutta voidaan tarkastella tilasto-ohjelmien avulla hyödyntäen VIF-arvoja ja toleransseja. Toleranssiarvot, jotka ovat alle 0,2 viittaavat mahdolliseen ongelmaan ja alle 0,1 arvot kielivät vakavasta multikollineaarisuusongelmasta. VIF-arvojen taas tulisi olla jokaisen muuttujan osalta alle kymmenen, eikä VIF-arvojen keskiarvo saisi olla merkittävästi yli yhden. (Field 2013: 324–25) Ilmastonmuutoshuolta tarkastelevassa regressiomallissa toleranssiarvot ovat kaikkien muuttujien osalta yli 0,4 ja korkein VIF-arvo on 2,03. Myös toimintahalukkuutta käsittelevässä

mallissa toleranssiarvot ovat kaikki yli 0,4 (pienin toleranssiarvo on 0,405) ja VIF-arvoista korkein on 2,47. VIF-arvojen keskiarvo ei ole myöskään merkittävästi yli yhden kummassakaan mallissa. Multikollineaarisuusdiagnostiikan perusteella selittävillä muuttujilla ei ole liikaa yhteisvaihtelua eli mallien tulisi olla vakaita.

Taulukko 9. Multinomiaalinen regressio ilmastonmuutoshuoleen vaikuttavista selittävästä muuttujista. Ristitulosuhteet (Odds Ratio = OR), luottamusvälit hakasulkeissa.

Selittävä muuttuja	Selitettävä muuttuja: ilmastonmuutoshuoli (referenssikategoria huolissaan olevat)					
	Malli 1 (n=4485)		Malli 2 (n=4100)		Malli 3 (n=4079)	
	neutraali OR	ei huolissaan OR	neutraali OR	ei huolissaan OR	neutraali OR	ei huolissaan OR
Sukupuoli (nainen)						
Mies	2,254*** [1,894-2,683]	2,591*** [2,031-3,305]	1,781*** [1,421-2,232]	2,143*** [1,580-2,908]	1,970*** [1,551-2,503]	2,518*** [1,817-3,489]
Asuinpaikka (suuren kaupungin keskusta)						
Maaseudun haja-asutusalue	1,352* [1,008-1,814]	2,075*** [1,387-3,104]	1,605* [1,099-2,343]	2,448** [1,457-4,112]	1,605* [1,066-2,417]	2,590** [1,450-4,625]
Kuntakeskus tai muu taajama	0,859 [0,647-1,140]	1,051 [0,700-1,577]	0,998 [0,691-1,442]	1,156 [0,685-1,949]	1,111 [0,748-1,649]	1,450 [0,813-2,587]
Esikaupunkialue tai kaupunkilähiö	0,800 [0,610-1,048]	1,126 [0,767-1,655]	0,871 [0,613-1,239]	1,390 [0,849-2,276]	0,994 [0,682-1,450]	1,768* [1,022-3,061]
Pienemmän kaupungin keskusta	1,280 [0,975-1,681]	1,493* [1,007-2,212]	1,346 [0,946-1,916]	1,790* [1,084-2,956]	1,432 [0,978-2,099]	2,242** [1,284-3,914]
Taloudellinen tilanne (hyvä)						
Huono	1,464 [0,969-2,213]	3,477*** [2,255-5,361]	1,002 [0,595-1,689]	1,767 [0,990-3,156]	0,919 [0,519-1,625]	1,468 [0,771-2,795]
Kohtalainen	1,299** [1,069-1,579]	1,155 [0,880-1,515]	1,087 [0,843-1,401]	1,062 [0,758-1,490]	1,022 [0,782-1,335]	1,078 [0,756-1,538]

Sosiokulttuurinen ulottuvuus	0,528*** [0,482-0,578]	0,420*** [0,373-0,473]	0,722*** [0,641-0,814]	0,671*** [0,578-0,779]	0,811** [0,714-0,921]	0,799** [0,681-0,939]
Vasemmisto-oikeisto- ulottuvuus	0,948 [0,877-1,026]	0,864** [0,779-0,958]	0,979 [0,874-1,096]	0,923 [0,802-1,061]	1,024 [0,909-1,155]	1,000 [0,860-1,164]
Asennoituminen poliittisia eliittejä kohtaan	1,158*** [1,068-1,255]	1,293*** [1,164-1,435]	1,198** [1,078-1,333]	1,223** [1,075-1,392]	1,214** [1,086-1,357]	1,213** [1,057-1,393]
Koettu ymmärrys ilmastonmuutoksesta (hyvä)						
Huono			7,999*** [4,510-14,186]	27,733*** [15,926-48,293]	5,307*** [2,900-9,710]	14,524*** [7,985-26,417]
Keskitaso			9,667*** [7,608-12,282]	3,412*** [2,452-4,746]	5,129*** [3,933-6,688]	2,103*** [1,448-3,053]
Kiinnostus ympäristö- ja ilmastonmuutoksesymyksistä (erittäin kiinnostunut)						
Ei lainkaan kiinnostunut			12,679*** [7,673-20,951]	54,563*** [24,451-121,758]	13,027*** [7,527-22,547]	54,368*** [22,462-131,593]
Vain vähän kiinnostunut			10,028*** [6,507-15,453]	15,146*** [6,990-32,819]	11,883*** [7,390-19,107]	19,570*** [8,353-45,849]
Melko kiinnostunut			2,572*** [1,666-3,972]	3,044** [1,376-6,730]	2,767*** [1,717-4,458]	3,432** [1,436-8,203]
Minäpystyvyys (korkea)						
Matala			0,528** [0,340-0,822]	0,700 [0,413-1,189]	0,538** [0,340-,852]	0,587 [0,329-1,045]
Keskitaso			1,125 [0,911-1,390]	1,009 [0,760-1,341]	0,933 [0,744-1,168]	0,894 [0,659-1,212]

Sisäinen kansalaispätevyys (korkea)					
Matala		0,951 [0,682-1,328]	0,499*** [0,342-0,729]	1,093 [0,769-1,553]	0,578** [0,385-0,867]
Keskitaso		1,590** [1,157-2,186]	0,502*** [0,345-0,730]	1,535* [1,097-2,148]	0,476*** [0,317-,715]
Ulkoinen kansalaispätevyys (korkea)					
Matala		0,879 [0,666-1,161]	0,933 [0,660-1,320]	0,792 [0,592-1,060]	0,749 [0,515-1,090]
Keskitaso		1,288* [1,004-1,653]	0,981 [0,702-1,371]	1,124 [0,866-1,460]	0,915 [0,643-1,302]
Vanhempien vaikutus, ympäristökysymykset tärkeitä (molemmille)					
Ei kummallekaan		1,653*** [1,269-2,153]	2,621*** [1,797-3,822]	1,569** [1,186-2,075]	2,489*** [1,661-3,730]
Äidille		1,413* [1,062-1,880]	1,567* [1,027-2,391]	1,431* [1,061-1,929]	1,567 [0,999-2,456]
Isälle		1,404 [0,908-2,169]	1,472 [0,765-2,830]	1,311 [0,828-2,076]	1,403 [0,701-2,810]
Muutos- ja syyskeptisismi (ei skeptinen)					
Skeptinen				3,418** [1,560-7,491]	12,219*** [5,754-25,946]
Neutraali				4,999*** [3,475-7,192]	6,554*** [4,187-10,257]

Vastatoimiskeptisismi (ei skeptinen)				
Skeptinen			1,381 [0,806-2,367]	4,166*** [2,441-7,108]
Neutraali			3,592*** [2,531-5,098]	2,021** [1,273-3,210]

Malli 1: Nagelkerke pseudo R² = 0,232, -2LL = 6471

Malli 2: Nagelkerke pseudo R² = 0,553, -2LL = 4359

Malli 3: Nagelkerke pseudo R² = 0,616, -2LL = 3926

* = p < 0,1, ** = p < 0,05, *** = p < 0,01

Taulukko 10. Multinomiaalinen regressio toimintahalukkuuteen vaikuttavista muuttujista. Ristitulosuhteet (Odds Ratio = OR), luottamusvälit hakasulkeissa.

Selittävä muuttuja	Selitettävä muuttuja: toimintahalukkuus (referenssikategoria toimintahalukkaat)							
	Malli 1 (n=4482)		Malli 2 (n=4100)		Malli 3 (n=4077)		Malli 4 (n=4067)	
	neutraali	toiminta- haluttomat	neutraali	toiminta- haluttomat	neutraali	toiminta- haluttomat	neutraali	toiminta- haluttomat
	OR	OR	OR	OR	OR	OR	OR	OR
Sukupuoli (nainen)								
Mies	2,176*** [1,848-2,562]	3,388*** [2,564-4,475]	1,987*** [1,600-2,468]	3,965*** [2,726-5,766]	2,185*** [1,737-2,748]	4,659*** [3,137-6,918]	1,906*** [1,497-2,427]	4,163*** [2,732-6,343]
Asuinpaikka (suuren kaupungin keskusta)								
Maaseudun haja-asutusalue	1,144 [0,865-1,513]	1,199 [0,790-1,819]	1,032 [0,715-1,490]	1,027 [0,581-1,814]	0,952 [0,643-1,411]	0,976 [0,522-1,825]	0,829 [0,547-1,256]	0,669 [0,341-1,309]
Kuntakeskus tai muu taajama	0,855 [0,655-1,115]	0,786 [0,520-1,189]	1,035 [0,730-1,467]	0,819 [0,464-1,446]	1,091 [0,753-1,579]	1,026 [0,556-1,892]	1,132 [0,766-1,674]	1,009 [0,523-1,944]
Esikaupunkialue tai kaupunkilähiö	0,749* [0,581-0,967]	0,776 [0,525-1,147]	0,757 [0,541-1,059]	0,913 [0,537-1,551]	0,822 [0,577-1,173]	1,155 [0,651-2,050]	0,823 [0,567-1,194]	1,021 [0,555-1,878]
Pienemmän kaupungin keskusta	1,055 [0,813-1,368]	0,923 [0,615-1,384]	0,958 [0,681-1,347]	1,012 [0,588-1,742]	0,939 [0,652-1,353]	1,213 [0,675-2,181]	0,836 [0,570-1,228]	0,934 [0,501-1,743]
Taloudellinen tilanne (hyvä)								
Huono	1,948*** [1,330-2,853]	4,747*** [2,990-7,536]	1,426 [0,865-2,352]	2,887** [1,513-5,509]	1,543 [0,901-2,640]	3,050*** [1,534-6,066]	1,642 [0,919-2,936]	3,126*** [1,466-6,663]
Kohtalainen	1,530*** [1,275-1,836]	1,157 [0,853-1,569]	1,262 [0,992-1,606]	1,032 [0,693-1,537]	1,213 [0,942-1,563]	1,028 [0,679-1,555]	1,209 [0,924-1,581]	0,991 [0,630-1,558]
Sosiokulttuurinen ulottuvuus	0,503*** [0,461-0,549]	0,363*** [0,319-0,414]	0,693*** [0,618-0,778]	0,560*** [0,472-0,664]	0,772*** [0,683-0,872]	0,654*** [0,546-0,782]	0,803** [0,706-0,913]	0,674*** [0,556-0,816]

Vasemmisto-oikeisto- ulottuvuus	0,918* [0,852-0,990]	0,836** [0,748-0,935]	0,964 [0,865-1,074]	0,881 [0,752-1,032]	1,017 [0,907-1,139]	0,951 [0,805-1,124]	1,007 [0,892-1,137]	0,942 [0,788-1,126]
Asennoituminen poliittisia eliittejä kohtaan	1,103* [1,021-1,191]	1,322*** [1,181-1,479]	1,094 [0,989-1,211]	1,263** [1,094-1,459]	1,083 [0,974-1,204]	1,208* [1,039-1,404]	1,029 [0,919-1,152]	1,095 [0,930-1,289]
Koettu ymmärrys (hyvä)								
Huono			5,023*** [2,833-8,907]	35,821*** [19,980- 64,220]	2,977*** [1,624-5,456]	19,020*** [10,211- 35,429]	1,783 [0,955-3,329]	8,867*** [4,511- 17,433]
Keskitaso			10,066*** [7,898-12,829]	3,109*** [2,109-4,583]	5,745*** [4,404-7,493]	2,119** [1,379-3,256]	4,052*** [3,038-5,404]	1,700* [1,072-2,695]
Kiinnostus ympäristö- ja ilmastonmuutos- kysymyksistä (erittäin kiinnostunut)								
Ei lainkaan kiinnostunut			15,263*** [9,498- 24,527]	56,961*** [23,907- 135,718]	15,424*** [9,219- 25,805]	53,872*** [21,191- 136,954]	9,517*** [5,485- 16,515]	22,433*** [8,167- 61,617]
Vain vähän kiinnostunut			8,765*** [5,931- 12,955]	9,851*** [4,254- 22,811]	9,984*** [6,509- 15,314]	11,599*** [4,705- 28,595]	6,509*** [4,115- 10,296]	6,355*** [2,395- 16,864]
Melko kiinnostunut			2,557*** [1,730-3,779]	2,063 [0,861-4,940]	2,786*** [1,816-4,274]	2,339 [0,921-5,943]	2,636*** [1,674-4,150]	2,021 [0,742-5,511]
Minäpystyvyys (korkea)								
Matala			1,116 [0,756-1,647]	1,776 [0,983-3,209]	1,182 [0,793-1,761]	1,624 [0,865-3,048]	1,440 [0,947-2,190]	2,490*** [1,280-4,844]
Keskitaso			1,163 [0,947-1,428]	1,167 [0,841-1,620]	0,961 [0,773-1,196]	1,080 [0,766-1,524]	1,017 [0,806-1,282]	1,178 [0,812-1,709]
Sisäinen kansalaispätevyys (korkea)								
Matala			1,230 [0,895-1,688]	0,577* [0,374-0,889]	1,367 [0,977-1,912]	0,626* [0,397-0,987]	1,427 [0,999-2,039]	0,775 [0,471-1,275]

Keskitaso		1,719*** [1,267-2,333]	0,612* [0,401-0,933]	1,656** [1,199-2,285]	0,578* [0,370-0,904]	1,633** [1,156-2,309]	0,790 [0,484-1,290]
Ulkoinen kansalaispätevyys (korkea)							
Matala		1,013 [0,778-1,318]	1,033 [0,695-1,535]	0,917 [0,696-1,207]	0,882 [0,581-1,340]	1,022 [0,764-1,367]	1,035 [0,660-1,623]
Keskitaso		1,287* [1,011-1,638]	1,048 [0,711-1,547]	1,102 [0,856-1,420]	0,953 [0,637-1,427]	1,133 [0,866-1,483]	1,004 [0,649-1,554]
Vanhempien vaikutus, ympäristökysymykset tärkeitä (molemmille)							
Ei kummallekaan		2,608*** [2,012-3,380]	3,100*** [2,010-4,783]	2,614*** [1,985-3,442]	3,034*** [1,921-4,792]	2,335*** [1,748-3,120]	2,177** [1,336-3,546]
Äidille		1,810*** [1,369-2,395]	1,424 [0,868-2,337]	1,927*** [1,435-2,586]	1,488 [0,887-2,495]	1,760*** [1,292-2,398]	1,252 [0,724-2,166]
Isälle		2,829*** [1,878-4,261]	2,476* [1,204-5,091]	2,910*** [1,889-4,483]	2,567* [1,216-5,420]	2,757*** [1,757-4,327]	2,068 [0,930-4,598]
Muutos- ja syyskeptisismi (ei skeptinen)							
Skeptinen				1,946 [0,944-4,016]	4,755*** [2,251-10,047]	0,987 [0,461-2,112]	1,731 [0,785-3,820]
Neutraali				2,806*** [1,962-4,014]	2,431** [1,464-4,034]	1,641* [1,106-2,437]	1,182 [0,680-2,055]
Vastatoimiskeptisismi (ei skeptinen)							
Skeptinen				1,691* [1,028-2,782]	5,351*** [3,035-9,433]	1,674 [0,985-2,842]	3,719*** [1,999-6,920]
Neutraali				6,541*** [4,548-9,408]	4,392*** [2,606-7,402]	5,396*** [3,659-7,958]	4,204*** [2,419-7,306]

Ilmastonmuutoshuoli (huolissaan)					
Ei huolissaan				5,026*** [3,378-7,479]	23,113*** [14,195- 37,635]
Neutraali				6,255*** [4,836-8,091]	4,613*** [2,902-7,333]

Malli 1: Nagelkerke pseudo $R^2 = 0,257$, $-2LL = 6463$

Malli 2: Nagelkerke pseudo $R^2 = 0,592$, $-2LL = 4168$

Malli 3: Nagelkerke pseudo $R^2 = 0,642$, $-2LL = 3805$

Malli 4: Nagelkerke pseudo $R^2 = 0,693$, $-2LL = 3427$

* = $p < 0,1$, ** = $p < 0,05$, *** = $p < 0,01$

Taulukoista 9 ja 10 näemme multinomiaalisen regressioanalyysin tulokset. Seuraavissa kappaleissa käsitellään jokaisen selittävän muuttujan vaikutus sekä ilmastonmuutoshuolelle että toimintahalukkuudelle. Tämän lisäksi tuloksia tarkastellaan teoreettista viitekehystä vasten. Lopuksi taulukossa 11 kerätään analyysin tulokset yhteen ja tarkastellaan hypoteesien saamaa tukea analyysin valossa.

5.2. Sosiodemografisten muuttujien vaikutuksen analyysi

Sukupuoli

Hypoteesi 1, jonka mukaan *naiset ovat miehiä todennäköisemmin huolissaan ilmastonmuutoksesta ja halukkaita toimimaan sen hillitsemiseksi*, saa tukea molemmista multinomiaalisista regressioista. Kun kaikki muut selittävät muuttujat on kontrolloitu, kuuluvat miehet 2,5 kertaa todennäköisemmin ilmastonmuutoksesta ei huolissaan kuin huolissaan olevien ryhmään verrattuna naisiin. Sama trendi on havaittavissa myös toimintahalukkuuden osalta. Nuoret miehet kuuluvat nuoriin naisiin verrattuna 4,2 kertaa todennäköisemmin toimintahaluttomien kuin toimintahalukkaiden ryhmään. Miehet kuuluvat myös naisia todennäköisemmin neutraalisti¹⁸ suhtautuvien ryhmään.

Nämä tulokset ovat täysin linjassa ensimmäisen tutkimushypoteesin kanssa, jonka mukaan naiset ovat miehiä todennäköisemmin huolissaan ilmastonmuutoksesta ja halukkaampia toimimaan sen ehkäisemiseksi. Tutkimustulokset viittaavat siihen, että ainakin Suomessa miesten ja naisten ero ilmastonmuutosasenteissa juontuu jo nuoruuteen ja siten perustuu todennäköisemmin yksinkertaiseen sukupuoliseen sosialisatioon kuin erilaisiin esimerkiksi vanhemmuuteen ja työelämään liittyviin sukupuolirooleihin yhteiskunnassa. On luonnollisesti myös mahdollista, että sosialisatioon pohjautuvat erot entisestään voimistuvat erilaisten sukupuoleen perustuvien roolien myötä aikuisuudessa. Myös Suomen aikuisväestössä naiset ovat miehiä huolestuneempia ilmastonmuutoksesta ja tekevät useammin ilmastonmuutosta hillitseviä tekoja ja valintoja (Lehtonen 2020: 99–100). Tämän tutkimuksen perusteella ei ole mahdollista arvioida voimistaako vai heikentääkö sukupuoleen perustuvat yhteiskunnalliset roolit sukupuolten välisiä eroja aikuisuudessa.

¹⁸ Neutraaliksi ryhmäksi kutsutaan analyysissä nuoria, jotka ovat valinneet tarkastelun kohteena olevaan väittämään vastaukseksi *en samaa enkä eri mieltä*. Vastausvaihtoehdon *en samaa enkä eri mieltä* lyhentäminen neutraaliksi suhtautumiseksi on tehty tekstin lukijaystävällisyyden parantamiseksi.

Myöskään ekofeministisen teorian selitysmekanismeja ei voida sulkea pois analyysin perusteella. Nuoret naiset ovat mahdollisesti jo tietoisia sukupuoleen liittyvistä tasa-arvokysymyksistä tai asemastaan “toisena sukupuolena”, mikä saattaa myös osaltaan selittää nuorten naisten voimakkaampaa huolta ja suurempaa toimintahalukkuutta (Bretherton 1996: 115–116). Tarvitaan kuitenkin lisätutkimusta ennen kuin pystytään vastaamaan kysymykseen siitä, mistä sukupuolen väliset erot johtuvat ja kuinka voimakkaasti erilaiset mekanismit vaikuttavat ilmastoasenteiden eriytymiseen jo lapsuudessa ja nuoruudessa.

Asuinpaikka

Seuraavaksi taulukoissa 9 ja 10 tarkastelussa on asuinpaikan vaikutus ilmastonmuutoshuoleen ja toimintahalukkuuteen. Asuinpaikalla on tilastollisesti merkitsevää vaikutusta ilmastonmuutoshuoleen, kun muut selittävät muuttujat on kontrolloitu. Verrattuna suuren kaupungin keskustassa asuviin vastaajiin kuuluvat maaseudun haja-asutusalueella, esikaupunkialueella tai kaupunkilähiössä ja pienemmän kaupungin keskustassa asuvat todennäköisemmin ei huolissaan olevien ryhmään. Tämän lisäksi maaseudun haja-asutusalueella asuvat kuluvat myös todennäköisemmin (OR=1,6) ilmastohuolensa neutraaliksi arvioineisiin kuin huolestuneisiin. Tulokset viittaavat siihen, että suurten kaupunkien asukkaat kuuluvat todennäköisimmin ilmastonmuutoksesta huolissaan oleviin verrattuna muilla alueilla asuviin (lukuun ottamatta kuntakeskuksia tai taajamia).¹⁹ Ristitulo-suhteet eivät ole suuria, mutta esimerkiksi maaseudun haja-asutusalueilla asuvat kuuluvat suurella kaupungissa asuviin verrattuna 2,6 kertaa todennäköisemmin ei huolestuneisiin. Toisaalta selkeää erottelua maaseudun ja kaupunkialueiden välillä ei ole havaittavissa, sillä myös pienemmän kaupungin keskustassa asuminen kasvattaa todennäköisyyttä kuulua ei huolestuneisiin verrokkiryhmän ollessa suuren kaupungin keskustassa asuvat. Tämä tarkoittaa, että hypoteesi 2 saa osittaista tukea, mutta maaseutu–kaupunkialue-jaon sijaan ilmastohuolen kannalta merkittävämpää vaikuttaisi olevan välittömän asuin ympäristön väkimäärä.²⁰ Suurten kaupunkien keskustojen

¹⁹ Huomionarvoista on, että kuntakeskuksessa tai muussa taajamassa asuvat eivät tilastollisesti eroa ilmastonmuutoshuollessaan referenssikategoriana olevista suuren kaupungin keskustassa asuvista. Koska tulos on hieman yllättävä ja poikkeaa asuinpaikan vaikutuksen yleisestä trendistä, tarkastettiin asuinpaikkaa koskevien vastausten frekvenssit. Kuntakeskukseksi tai taajamaksi asuinpaikkansa oli ilmoittanut 837 vastaajaa ennen aineiston painottamista, eli tilastollisen merkitsevyyden puute ei johdu liian pienestä vastaajamäärästä tai vinoutuneesta otoksesta.

²⁰ Yksi mahdollinen selitys asuinpaikan ja ilmastohuolen hieman epäjohdonmukaiselle yhteydelle saattaa olla asuinpaikkaa koskevien vastausvaihtoehtojen vaikeaselkoisuus nuorille vastaajille. On mahdollista, että nuoret eivät esimerkiksi osaa sanoa asuvatko kaupunkilähiössä vai kuntakeskuksessa (ks. taulukko 5), mikä saattaa hieman vaikuttaa analyysin luotettavuuteen. Asuinalueiden skaalan ”ääripäät”, suuren kaupungin keskusta ja

asukkaat ovat todennäköisemmin huolestuneempia ilmastonmuutoksesta kuin muilla alueilla asuvat (pois lukien kuntakeskusten ja muiden taajamien asukkaat).

Sen sijaan asuinpaikan merkitys toimintahalukkuudelle ei ole aineiston perusteella tilastollisesti merkitsevä. Ainoastaan mallissa 4 on havaittavissa yksi tilastollisesti merkitsevä suhde, mutta sekin katoaa, kun analyysiin otetaan mukaan vanhempien vaikutus, kiinnostus, ymmärrys ja pystyvyyttä kuvaavat muuttujat. Tiivistettynä voidaan todeta, että asuinpaikalla on vaikutusta ilmastonmuutoshuolen tasoon, mutta ei nuorten toimintahalukkuuteen.

Teoreettisen viitekehyksen perusteella asuinpaikan vaikutus ilmastonmuutoshuolelle voisi johtua esimerkiksi suurten kaupunkien keskustoissa asuvien nuorten suuremmasta altistuksesta ympäristön saastumiselle tai tuhoutumiselle, joka kasvattaa ilmastonmuutosta kohtaan koettua huolta (Tremblay & Dunlap 1978: 478). Toisaalta, koska ilmasto- ja ympäristökysymyksiin erikoistuneen Vihreän liiton kannatuksen tiedetään jakautuvan alueellisesti epätasaisesti ja keskittyvän etenkin suuriin kaupunkiin (Borg & Pikkala 2017: 28), on mahdollista, että suurissa kaupungeissa asuvat nuoret ovat sosialisatioprosessin osana omaksuneet ilmastomyönteisiä arvoja ja ovat myös sen vuoksi voimakkaammin huolissaan ilmastonmuutoksesta. Maaseudun elinkeinorakenne painottuu kaupunkialueisiin verrattuna enemmän luonnonvaroja hyödyntäviin ammatteihin, jonka ajatellaan mahdollisesti johtavan myös utilitaristisempaan asennoitumiseen luontoa kohtaan (Armstrong & Stedman 2019: 96, Tremblay & Dunlap 1978: 477). Tämän vuoksi maaseudulla asuvat nuoret saattavat kaupungeissa asuviin nuoriin verrattuna omaksua sosialisatioprosessissa utilitaristisia asenteita ympäristöä ja luontoa kohtaan, mikä saattaa näkyä myös matalampana huolena ilmastonmuutoksen suhteen.

Asuinpaikalla ei aineiston perusteella ole vaikutusta nuorten toimintahalukkuuteen. Tämä voi teoriant näkökulmasta johtua monesta syystä. Ensinnäkin nuorilla ei todennäköisesti ole aikuisiin verrattuna yhtä voimakkaita sidoksia asuinpaikkansa elinkeinorakenteeseen. Kuten edellä esitettiin, teoreettisen viitekehyksen mukaan nimenomaan maaseuduilla yleisemmät, luonnonvarojen käyttöön perustuvat ammatit saattavat tehdä yksilöistä vähemmän halukkaita toimimaan ilmastonmuutoksen ehkäisemiseksi, sillä se samalla saattaisi vaarantaa heidän

maaseudun haja-asutusalue, sen sijaan ovat nuorille todennäköisesti tuttuja käsitteitä, minkä vuoksi tulokset näiden kategorioiden osalta todennäköisesti pitävät paikkansa.

toimialansa jatkuvuuden. Tämän lisäksi on arvioitu, että luonnonvaroja hyödyntävien ammattien harjoittavat omaksuvat todennäköisemmin utilitaristisen asenteen luontoa ja ympäristöä kohtaan, minkä vuoksi ilmastonmuutoksen torjuminen ei tunnu heistä luonteelta. (Armstrong & Stedman 2019: 96, Trenblay & Dunlap 1978: 477) Koska nuorilla ei ole näitä asuinalueen ammattirakenteeseen sidottuja kokemuksia, ne eivät myöskään vaikuta heidän toimintahalukkuutensa tasoon.

Koska asuinpaikalla ei ole vaikutusta toimintahalukkuuteen voidaan todeta, että maaseudun ja kaupunkialueiden ympäristöön liittyvät sosialisatioprosessit eivät eroa ainakaan siten, että ne muodostaisivat maaseudun ja kaupunkialueiden asukkaille eritasoisia toimintahalukkuutta. Myöskään maaseutu- ja kaupunkialueiden erilaiset resurssit ja infrastruktuurirakenteet eivät aineiston perusteella vaikuta merkittävästi nuorten toimintahalukkuuteen. Havainto voi johtua siitä, että nuoret eivät itse vastaa esimerkiksi omien perustarpeidensa tyydyttämisestä, eivätkä sen vuoksi joudu punnitsemaan esimerkiksi yksityisautoilusta luopumisen haittoja, jolloin ympäristöystävällisen toiminnan kustannusten alueelliset erot eivät vaikuta nuorten toimintahalukkuuden tasoon.

Taloudellinen tilanne

Kolmannen tutkimushypoteesin mukaan hyvän taloudellisen tilanteen tulisi lisätä ilmastonmuutoshuolen tasoa ja toimintahalukkuutta. Tämä hypoteesi saa vain osittaista tukea tutkimusaineistosta. Ilmastohuolen analyysissä tulotasolla ei ole tilastollista merkitystä, kun muut selittävät muuttujat on kontrolloitu. Ainoastaan mallista 1 havaitaan, että heikoksi arvioitu tulotaso lisää vastaajan todennäköisyyttä kuulua ei huolestuneiden ryhmään, mutta havainnon tilastollinen merkittävyys katoaa, kun perheen vaikutus, ymmärrys, kiinnostus ja pystyvyyttä kuvaavien muuttujien merkitys vakioidaan.

Sen sijaan toimintahalukkuuden suhteen taloudellisella tilanteella vaikuttaisi olevan tilastollisesti merkittävää vaikutusta, kun muut selittävät muuttujat on kontrolloitu. Henkilöt, jotka ovat arvioineet oman perheensä taloudellisen tilanteen heikoksi kuuluvat yli kolme kertaa todennäköisemmin toimintahaluttomiin kuin toimintahalukkaisiin verrattuna perheen taloudellisen tilanteen hyväksi arvioineisiin. Havainto tukee hypoteesia, sillä matalan tulotason tulisi sen mukaan vähentää toimintahalukkuutta. Taloudellisen tilanteen ja toimintahalukkuuden väliltä ei kuitenkaan löydy lineaarista yhteyttä, sillä keskitason ja hyvän

taloudellisen tilanteen omaavien väliltä ei löydy tilastollisesti merkitseviä eroja toimintahalukkuudessa.

Yhteenvedona voidaan todeta, että suomalaisten nuorten parissa perheen tulotasolla on vaikutusta ainoastaan toimintahalukkuuteen, mutta ei ilmastonmuutoksesta koetun huolen tasoon. Havainto on sikäli looginen teoreettista viitekehystä vasten, että resurssien puute tai niukkuus (heikompi taloudellinen tilanne) saattaa vaikuttaa välittömämmin halukkuuteen toimia resursseja vaativalla tavalla ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi kuin mitä se vaikuttaa itse ilmastonmuutoksesta koettuun huoleen. Toisaalta postmateriaalisen teesin mukaan ilmastohuolen kuuluisi kasvaa, kun yksilö kokee taloudellisen tilanteensa turvatuksi (Inglehart 1977, 3, 12–13). On mahdollista, että postmateriaalinen teesi ei saa tukea aineistosta, koska nuorten ei tarvitse itse huolehtia perustarpeistaan, jolloin heidän huolensa tasoon vaikuttavat muut seikat kuin taloudellinen tilanne, josta he eivät ole vastuussa. Toisin sanoen taloudellisesta tilanteesta huolehtiminen ei kuluta nuorten voimavaroja, jolloin se ei myöskään ”syö” mahdollista ilmastonmuutoshuolta. Näin ollen havainto siitä, ettei perheen taloudellinen tilanne vaikuta nuoren ilmastonmuutoksesta koettuun huoleen, ei olisi ristiriidassa postmateriaalisen teesin kanssa, sillä nuorten voitaisiin katsoa olevan materiaalisesta hyvinvoinnista huolehtimisen ulkopuolella.

Toisaalta voi olla naiivia olettaa, että vaikka nuori ei ole perheensä taloudellisesta tilanteesta vastuussa, hän ei voisi kokea huolta siitä. Näin ajateltuna postmateriaalinen teesi ei saa tukea aineistosta, jossa perheen taloudellinen tilanne ei näytä vaikuttavan nuoren huolen tasoon. On myös mahdollista, että Suomessa valtaosalla nuorista vähimmäistaso materiaalisissa tarpeissa on kunnossa, jolloin erot elintasossa eivät enää vaikuta postmateriaalisten huolien mahdolliseen esiinnoisuun.

Mielenkiintoista on, että vaikka taloudellinen tilanne ei vaikuta huolen tasoon, sillä on kuitenkin vaikutusta toimintahalukkuuteen, sillä perheensä taloudellisen tilanteen heikommaksi arvioineet ovat vähemmän toimintahalukkaita verrattuna perheensä taloudellisen tilanteen hyväksi arvioineisiin nuoriin. Tämä viittaisi teoreettisen viitekehäyksen teesiin, jonka mukaan matalasta tulotasosta johtuva resurssien niukkuus vaikuttaa suoraan toimintahalukkuuteen (Brody ym. 2012: 5). Matalan tulotason perheissä niukkoja varoja ei ole mahdollista käyttää ilmastonmuutoksen torjumiseen. On mielenkiintoista, että taloudellinen tilanne vaikuttaa nuorten toimintahalukkuuteen, vaikka he eivät ole itse vastuussa

toimeentulostaan, eivätkä sen vuoksi joudu yhtä vakavissaan punnitsemaan taloudellisia mahdollisuuksiaan. Mahdollisesti kuitenkin parempi taloudellinen tilanne lisää nuoren käytettävissä olevia resursseja, jolloin hän pystyy todennäköisemmin ottamaan ilmastonäkökulman huomioon toiminnassaan ja tekemään valintoja arvojensa mukaisesti esimerkiksi kulutuskäyttäytymisessään.

5.3. Poliittiseen ideologiaan perustuvien muuttujien analyysi

Poliittisen orientaation vaikutusta ilmastonmuutosasenteille tulkitaan regressioanalyysissä kolmen pääkomponenttianalyysissä löytyneen poliittisen ulottuvuuden kautta, joita ovat asennoituminen sosiokulttuurisella ulottuvuudella, vasemmisto–oikeisto-ulottuvuudella sekä asennoituminen poliittisia eliittejä kohtaan. Ilmastonmuutoshuolen tasoon näistä kolmesta muuttujasta tilastollisesti merkitsevästi vaikuttaa sijoittuminen sosiokulttuurisella ulottuvuudella ja asennoituminen poliittisia eliittejä kohtaan. Toimintahalukkuuden tasoon vaikuttaa ainoastaan sosiokulttuurinen ulottuvuus. Sen sijaan vasemmisto–oikeisto-ulottuvuudella ei ole tilastollista vaikutusta kumpaankaan selitettävään muuttujaan.

Sosiokulttuurinen ulottuvuus

Jos tarkastellaan sosiokulttuurisen sijoittumisen vaikutusta ilmastonmuutoshuolelle, havaitaan, että liberaalimpi sosiokulttuurinen orientaatio vähentää todennäköisyyttä kuulua ei huolissaan olevien ryhmään (OR = 0,8) verrattuna ilmastonmuutoksesta huolissaan oleviin. Vastaavasti siirtyminen kohti liberaalimpaa orientaatiota vähentää myös todennäköisyyttä kuulua ilmastonmuutoshuolensa neutraalisti kokevien ryhmään. Kääntäen voidaan todeta, että konservatiivinen sijoittuminen sosiokulttuurillisella ulottuvuudella vähentää vastaajan todennäköisyyttä olla huolissaan ilmastonmuutoksesta.

Kolmesta poliittista orientaatiota kuvaavasta ulottuvuudesta ainoastaan sosiokulttuurinen ulottuvuus selittää tilastollisesti merkitsevästi toimintahalukkuutta. Taulukon 10 mallista 4 nähdään, että sosiokulttuurisiin kysymyksiin liberaalimmin suhtautuvat kuuluvat vähemmän todennäköisesti toimintahaluttomiin tai neutraaleihin kuin konservatiivisemmat verrokkinsa. Kun sosiokulttuurisella ulottuvuudella siirrytään yhden yksikön verran kohti liberaalimpaa suuntausta, vähenee todennäköisyys kuulua toimintahaluttomiin (OR = 0,7). Sen sijaan suhtautuminen poliittisiin eliitteihin tai sijoittuminen vasemmisto–oikeisto-ulottuvuudella ei ole tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä toimintahalukkuuden tasoon. Taulukosta 10

nähdään, että vasemmisto–oikeisto-ulottuvuudella on tilastollista merkitystä mallissa 1, mutta se häviää, kun perheen vaikutus, kiinnostus, ymmärrys ja pystyvyyttä kuvaavat muuttujat kontrolloidaan. Sen sijaan suhtautuminen poliittisiin eliitteihin on tilastollisesti merkitsevää aina malliin 3 asti, mutta menettää merkityksensä, kun ilmastonmuutoshuolen taso vakioidaan.

Sosiokulttuurisen ulottuvuuden vaikutus toimintahalukkuudelle ja ilmastonmuutoshuolelle on oletetun suuntainen. Teoreettisen viitekehyksen mukaan konservatiivinen orientaatio on yleensä yhteydessä suurempaan vallitsevan yhteiskuntajärjestelmän hyväksymiseen, jolloin ilmastonmuutoksen torjumista varten ehdotetut suuret rakenteelliset muutokset nähdään uhkaavina (Krange ym. 2018: 2, Lewis ym. 2018: 794–795).²¹ Tämä luonnollisesti vähentää toimintahalukkuutta. Vastaavasti ilmastonmuutoksen torjumiseen mahdollisesti käytettävät instrumentit, kuten verotuksen ja sääntelyn muuttaminen tai lisääminen, nähdään konservatiivisen arvomaailman läpi tarkasteltuna hallinnon turhana ja haitallisena sotkeutumisenä vapaisiin markkinoihin, mikä on myös omiaan vähentämään halua toimia tällaisten toimenpiteiden puolesta (Lewis ym. 2018: 794).

Myös identiteetin suojeleu-teorian pohjalta tarkasteltuna konservatiivien alhaisempi huolitaso vaikuttaa loogiselta. Teorian mukaan ihmiset ovat taipuvaisia vastaanottamaan tietoa, joka tukee heidän maailmankuvaansa ja identiteettiään ja vastaavasti torjuvat informaation, joka horjuttaisi heidän sosiaalista identiteettiään ja itseluottamustaan (Ojala 2015: 1136). Näin ollen konservatiiviset yksilöt mahdollisesti vastaanottavat tietoa, joka ei voimakkaasti järkytä heidän maailmankuvaansa ja suodattavat pois esimerkiksi ilmastonmuutoksen pahimmat kauhuskenaariot, näin samalla vähentäen huolen tasoaan.

Asennoituminen poliittisia eliittejä kohtaan

Poliittisen orientaation muuttujista myös suhtautuminen poliittisiin eliitteihin on yhteydessä ilmastonmuutosasenteisiin. Kun ilmastonmuutoshuolta kuvaavassa mallissa 3 siirrytään yhden yksikön verran kohti myönteisempää suhtautumista poliittisia eliittejä kohtaan kasvaa todennäköisyys kuulua ei huolestuneisiin (OR=1,2) tai huolensa neutraaliksi kokeviin (OR=1,2) verrokkiryhmän ollessa ilmastonmuutoksesta huolissaan olevat. Toisin sanoen korkeampi luottamus poliittisia eliittejä kohtaan vähentää nuoren todennäköisyyttä kuulua ilmastonmuutoksesta huolissaan oleviin. Tulos viittaa siihen, että oikeistopopulismin suuntaa

²¹ Toisin sanoen kyse on myös antirefleksiivisyyden teorian esittämä teesistä, jonka mukaan vallitsevasta yhteiskunnallisesta ja taloudellisesta järjestelmästä hyötyminen vähentää yksilön halua muuttaa vallitsevaa tilannetta esimerkiksi ilmastonmuutoksen torjumisen vuoksi (McCright ym. 2016: 186).

antavana mittarina pidetty kielteinen asennoituminen poliittisiin eliitteihin ei ennusta ilmastonmuutoshuolta hypoteesin 4.2. olettamalla tavalla. Oikeistopopulististen asenteiden, kuten esimerkiksi matalan luottamuksen poliittisiin eliitteihin, tulisi vähentää ilmastonmuutoksesta koettua huolta. Toisaalta, koska luotettavaa oikeistopopulistisia asenteita mittaavaa ulottuvuutta ei löytynyt aineistosta, on varottava ainoastaan suuntaa antavan mittarin perusteella tehtyä liian pitkälle menevää tulkintaa. Asennoitumisella poliittisia eliittejä kohtaan ei ole tilastollisesti merkitsevää vaikutusta toimintahalukkuudelle.

Teoreettisesta viitekehyksestä käsin tarkasteltuna kielteinen asennoituminen poliittista eliittiä kohtaan on osa oikeistopopulistista ideologiaa, jonka puolestaan ajatellaan olevan yleensä yhteydessä myös muuhun väestöön verrattuna matalampaan ilmastonmuutoshuoleen. Teorian mukaan joko rakenteellisista tai ideologiaan pohjautuvista syistä oikeistopopulistit vastustavat globaalia ja liberaalia poliittista eliittiä, jonka yhtenä hankkeena ilmastonmuutoksen torjuminen näyttäytyy. Teorian mukaan tämä skeptinen suhtautuminen valtaeliittiä kohtaan näkyy myös ilmastonmuutoshuolen heikkona tasona. (Lockwood 2018: 712, 718–725)

Analyysistä saatu tulos on kuitenkin päinvastainen teoreettiselle olettamukselle. Tämä voi johtua muutamastakin syystä. Ensinnäkin on huomioitava mittarin rajoitteet. Tutkimuksen rakenteen vuoksi luotettavaa nimenomaan oikeistopopulistista asennoitumista kuvaavaa mittaria ei ollut mahdollista muodostaa, minkä vuoksi asennoitumista poliittisia eliittejä kohtaan mittavaa ulottuvuutta voidaan pitää vain suuntaa antavana mittarina.²² Toiseksi on huomioitava nuorten erityispiirteet usein aikuisväestön parissa kehitettyyn teoriaan nojatessa. Nuorilla ei aikuisiin verrattuna ole yhtä laajoja mahdollisuuksia vaikuttaa omilla toimillaan ilmastonmuutokseen. Kenties tämän vuoksi korkea luottamus poliittista eliittiä kohtaan vähentää nuorten kokemaa huolta asiasta, johon he eivät voi laajalti itse vaikuttaa ja jonka hoitamisessa he joutuvat jossain määrin (kenties tahtomattaan) sokeasti luottamaan yhteiskunnan poliittisesti täysvaltaisiin aikuisiin. Tällaisessa tilanteessa on hyvin ymmärrettävää, että luottamus poliitikkoihin saattaa helpottaa nuoren kokemaa huolta ilmastonmuutoksesta.

Kolmanneksi, koska nuorilla ei ole aikuisiin verrattuna vielä yhtä vakiintuneita tai vahvoja sidoksia tiettyyn poliittiseen tai ideologiseen ryhmään, nämä sidokset eivät yhtä voimakkaasti

²² Mittari ei esimerkiksi pysty luotettavasti erottelemaan oikeistopopulistisia asenteita vasemmistopopulistisista asenteista.

sido nuoria toimimaan tietyn ryhmän odotusten mukaisesti. Toisin sanoen löyhempi ideologinen kiinnittyminen jättää nuorille kenties enemmän liikkumavaraa, jolloin aikuisväestön parissa havaitut yhteydet poliittisen suuntautumisen ja asenteiden sekä käytöksen välillä eivät tule näkyviksi nuorten ryhmässä. Neljäs mahdollinen selitys liittyy niin ikään nuorten erityispiirteisiin aikuisiin verrattuna. Nuorilla ei aikuisiin verrattuna ole yhtä voimakkaasti vakiintunutta yhteiskunnallista asemaa, minkä vuoksi heillä ei kenties ole myöskään ns. järjestelmän oikeutus -teorian mukaisesti tarvetta puolustaa omaa asemaansa ja toisaalta vastustaa muutoksia poliittiseen, yhteiskunnalliseen tai taloudelliseen järjestelmään.

Vasemmisto–oikeisto-ulottuvuus

On mielenkiintoista, että nuorten keskuudessa asennoitumisella poliittisia eliittejä kohtaan ja sijainnilla sosiokulttuurisella ulottuvuudella on merkitystä ilmastonmuutosasenteille, mutta perinteisellä vasemmisto–oikeisto-ulottuvuudella ei ole. Tämä saattaa johtua nuorten kenties vielä vakiintumattomasta poliittisesta orientaatiosta, mutta myös mahdollisesti perinteisen vasemmisto–oikeisto-linjauksen merkityksen heikkenemisestä (ks. esim. Wass 2020). Mikäli nuoret eivät tunnista tai ole sitoutuneita vasemmisto–oikeisto-jakolinjalla, on hyvin ymmärrettävää, että tämä linjaus ei myöskään vaikuta heidän ilmastoasenteisiinsa. Toinen mahdollinen selitys on ilmastonmuutosaiheen esimerkiksi Yhdysvaltoihin verrattuna suhteellisen lievä politisoituminen, jolloin poliittinen orientaatio ei yhtä vahvasti määrittele yksilön asennoitumista ilmastonmuutokseen.

Vasemmisto–oikeisto-ulottuvuuden vaikutusta tarkasteltaessa on syytä ottaa huomioon jo muuttujaa käsittelevässä teorialuvussa esitetty problematiikka. Suuri osa yksilötason ilmastonmuutosasenteita tarkastelevista tutkimuksista on tehty käyttäen perinteistä vasemmisto–oikeisto-ulottuvuutta, kiinnittämättä huomiota esimerkiksi populistisiin asenteisiin. Koska etenkin oikeistopopulistinen orientaatio on aikaisemman tutkimuksen perusteella yhteydessä matalampaan huoleen ja toimintahalukkuuteen, on ongelmallista, jos sitä ei onnistuta erottelemaan ns. perinteisen vasemmisto–oikeisto-jakolinjan joukosta. (Lockwood 2018: 3–4) Vaarana on, että poikkeuksellisen varauksellisesti ilmastonmuutokseen ja sen torjuntaan suhtautuvat oikeistopopulistit vääristävät perinteisen oikeisto–vasemmisto-skaalan merkitystä ilmastonmuutosasenteiden ennustajana.

Tässä tutkimuksessa pääkomponenttianalyysillä tunnistetun vasemmisto–oikeisto-ulottuvuuden lisäksi nuoria erottelee asennoituminen poliittisia eliittejä kohtaan ja

sijoittuminen sosiokulttuurisella ulottuvuudella, joista kahdella viimeksi mainitulla on vaikutusta ilmastonmuutosasenteisiin. Mikäli pääkomponenttianalyysiä ei olisi tehty ja esimerkiksi sosiokulttuurista ulottuvuutta kuvaavat väitteet olisi upotettu osaksi vasemmisto–oikeisto-ulottuvuutta, on mahdollista, että myös tässä työssä vasemmisto–oikeisto-ulottuvuus näyttäisi tilastollisesti merkitsevällä tavalla vaikuttavan ilmastonmuutosasenteisiin. Tämä siitä huolimatta, että todellisuudessa asenteisiin vaikuttaa asennoituminen esimerkiksi sosiokulttuurisiin kysymyksiin, ei niinkään sijoittuminen vasemmisto–oikeisto-jakolinjalla. Tämä huomioiden, tulos vasemmisto–oikeisto-ulottuvuuden merkityksen puutteesta ei vaikuta huolestuttavalta. Yhteenvedon voidaan todeta analyysin perusteella olevan syytä varovasti olettaa, että sijoittuminen perinteisellä vasemmisto–oikeisto-ulottuvuudella ei voimakkaasti ole yhteydessä suomalaisten nuorten ilmastonmuutosasenteisiin, mutta aihe kaipaa lisätutkimusta yhteyden puutteen varmistamiseksi.

5.4. Pystyvyyttä, ymmärrystä, kiinnostusta ja vanhempien asenteiden vaikutusta kuvaavien muuttujien analyysi

Ymmärrys ilmastonmuutokseen ja sen seurauksiin liittyvistä kysymyksistä

Viidennen hypoteesin mukaan ymmärrys ilmastonmuutokseen liittyvistä kysymyksistä lisää yksilön ilmastonmuutoksesta kokemaa huolta ja toimintahalukkuutta. Tämä hypoteesi saa selvää tukea aineistosta. Jos tarkastellaan ensimmäiseksi ilmastonmuutosta koskevista kysymyksistä koetun ymmärryksen merkitystä ilmastonmuutoshuolelle, havaitaan, että verrattuna niihin, jotka arvioivat ymmärryksensä hyväksi, huonoksi koettu ymmärrys lisää todennäköisyyttä kuulua ei huolissaan oleviin peräti 14,5 kertaisesti (verrattuna huolestuneisiin). Myös keskitason ymmärrys lisää todennäköisyyttä kuulua ei huolestuneisiin (OR=2,1).

Hyvin vastaavia tuloksia saadaan myös koetun ymmärryksen vaikutuksesta toimintahalukkuudelle. Huonoksi ymmärryksensä kokevat kuuluvat lähes yhdeksän kertaa todennäköisemmin toimintahaluttomiin kuin toimintahalukkaisiin kun verrokkiryhmänä on ymmärryksensä hyväksi kokevat. Ymmärryksensä keskitasoiseksi arvoivat kuuluvat hekin todennäköisemmin toimintahaluttomiin (OR=1,7) tai neutraaleihin (OR=4,0) kuin toimintahalukkaisiin kun referenssikategoriana ovat ymmärryksensä hyväksi ilmoittaneet. Tiivistettynä voidaan todeta, että ymmärrys ympäristö- ja ilmastonmuutuskysymyksistä lisää nuorten toimintahalukkuutta ja ilmastonmuutoksesta koettua huolta.

Taulukossa 10 ymmärryksen kohdalla törmätään ensimmäistä kertaa ilmiöön, jota kutsutaan tästä eteenpäin neutraalien kategorioiden korrelaatioksi ja johon törmätään useasti analyysin edetessä. Mallissa 1 nähdään, että keskitason ymmärrys vaikuttaa tilastollisesti merkitsevästi todennäköisyyteen kuulua toimintahalukkuuteen neutraalisti suhtautuvien ryhmään, mutta sillä ei ole vaikutusta toimintahaluttomien ryhmään. Tämä saattaisi johtua ns. ”keskitason” vastausten keskinäisestä korrelaatiosta. Koska sekä ymmärrystä että toimintahalukkuutta on mitattu viisiportaisella asteikolla²³, on mahdollista, että henkilöt, joilla ei ole vahvoja mielipiteitä esitettyjen väittämien suhteen tai jotka eivät osaa vastata väittämiin valitsevat keskimmäisen, neutraalina pitämänsä vastausvaihtoehdon. Näin ollen keskimmäisten vastausvaihtoehtojen tilastollinen merkitsevyys johtuu mahdollisesti siitä, että vastaajalla, jolla ei ole voimakkaita näkemyksiä ymmärrystä koskevista väittämistä, ei ole voimakkaita näkemyksiä myöskään toimintahalukkuutta koskevista väittämistä tai siitä, että vastaaja ei osaa vastata väittämiin ja valitsee sen vuoksi ”neutraalin” vaihtoehdon. Tämän vuoksi viisiportaisen vastausasteikon keskimmäiset vastaukset saattavat korreloida keskenään.

Valitettavasti tutkimuksessa ei ole mahdollista erottaa toisistaan heitä, jotka ovat valinneet keskimmäisen vaihtoehdon kuvastamaan omaa neutraalia suhtautumistaan väitteeseen ja heitä, jotka ovat valinneet neutraalin vaihtoehdon, koska eivät ole osanneet vastata väitteeseen. Neutraalien kategorioiden korrelaatio nousee esille useasti analyysin aikana, jolloin se on tulkittava siten, että vastaaminen neutraalisti väittämään X lisää todennäköisyyttä vastata neutraalisti myös väittämään Y, mutta tämä ei välttämättä johdu todellisesta neutraalista suhtautumisesta väittämiin vaan mahdollisesti myös vaikeudesta ymmärtää väitteitä tai vastata niihin. Koska kyselytutkimus on pitkä, myös vastausväsymys on saattanut lisätä neutraaliksi koetun keskitason vastauksen valitsemista.

Analyysistä saadut tulokset ilmastonmuutoksesta koetun ymmärryksen vaikutuksesta ilmastonmuutoshuoleen ja toimintahalukkuuteen ovat hyvin linjassa teoreettisen viitekehyksen kanssa. Teorian mukaan tieto tuo ilmastonmuutoksen lähemmäs yksilöä, jolloin hän on enemmän huolissaan ja haluaa toimia. Teorian mukaan myös lisääntynyt ymmärrys ilmastonmuutoksesta johtaa yksilössä suurempaan ympäristötietoisuuteen ja sitä kautta suurempaan ympäristöön liittyvään huoleen, joka lopulta näkyy myös ympäristöystävällisenä

²³ Väittämät ja niiden vastausvaihtoehdot löytyvät taulukosta 5. Viisiportainen Likert-asteikko on uudelleen koodattu analyysin tulkinnan helpottamiseksi kolmiportaiseksi yhdistämällä vastausvaihtoehdot ”1. Täysin samaa mieltä” ja ”2. Jokseenkin samaa mieltä” sekä ”4. = Jokseenkin eri mieltä” ja ”5. Täysin eri mieltä”. Vastausvaihtoehto ”3. En samaa enkä eri mieltä” muodostaa oman kategoriansa.

käyttäytymisenä. (Kollmuss & Agyeman 2002: 241, Milfont 2012: 1004) Analyysin tulokset tukevat teoreettisen viitekehysten oletuksia. Analyysin perusteella vaikuttaisi myös siltä, että ilmastonmuutokseen liittyvää ymmärrystä nuorten keskuudessa on onnistuttu lisäämään teoreettista viitekehystä mukailien “oikein”, sillä korkea ymmärrys ei ole suistanut nuoria ilmastonmuutoksen suhteen apatiaan (Jensen 2002: 330).

Ymmärryksen ja ilmastoasenteiden välistä yhteyttä tulkittaessa on huomioitava, että regressiomalli pystyy osoittamaan muuttujien välisen yhteyden, mutta ei sulkemaan ulos muuttujien mahdollisesti kehämäistä vuorovaikutussuhdetta. Todennäköisesti koetun ymmärryksen ja ilmastoasenteiden välillä onkin toisiaan vahvistava vaikutussuhde, jossa korkea ymmärrys ruokkii ilmastonmuutoshuolta sekä toimintahalukkuutta ja korkea huoli ja toimintahalukkuus saavat yksilön etsimään tietoa ilmastonmuutoksesta, mikä edelleen kasvattaa ymmärryksen tasoa. Ilmastonmuutoksen ymmärtämisen ja ilmastonmuutosasenteiden välinen yhteys kaipaakin lisätutkimusta, jotta muuttujien välinen suhde ja vaikutussuunnat saadaan tarkemmin selville.

Kiinnostus ilmastonmuutos- ja ympäristökysymyksiä kohtaan

Hypoteesin 6 mukaan kiinnostus ympäristö- ja ilmastonmuutoskysymyksiä kohtaan lisää yksilön ilmastonmuutoshuolta ja toimintahalukkuutta. Tämä hypoteesi näyttää pitävän paikkansa tutkimusaineiston perusteella. Taulukosta 9 nähdään, että mitä matalammaksi vastaaja ilmoittaa kiinnostuksensa, sitä todennäköisemmin hän kuuluu ei huolissaan olevien ryhmään verrattuna kiinnostuksensa erittäin korkeaksi raportoineisiin. Esimerkiksi henkilöt, jotka eivät ole lainkaan kiinnostuneita ilmastokysymyksistä kuuluvat erittäin kiinnostuneisiin verrattuna yli 50 kertaa todennäköisemmin ei huolestuneiden kuin huolestuneiden ryhmään. Sama trendi on havaittavissa myös kiinnostuksen ja neutraaliksi huolensa kokevien välillä. Mitä vähemmän vastaaja on kiinnostunut ympäristö- ja ilmastokysymyksistä, sitä todennäköisemmin hän kuuluu neutraalien ryhmään. Myös kiinnostuksen saamat ristitulosuhteiden arvot ovat suhteellisen suuria, joten kiinnostus näyttää aineiston perusteella olevan voimakkaasti yhteydessä ilmastonmuutoshuolen tasoon ainakin muihin selittäviin muuttujiin verrattuna. Tämän lisäksi kiinnostus ennustaa mallin mukaan huolen tasoa lineaarisesti eli todennäköisyys kuulua ei huolissaan olevien ryhmään kasvaa sitä mukaa kun kiinnostus vähenee.

Ymmärrys on tilastollisesti merkitsevästi ja ristitulosuhteiden perusteella suhteellisen voimakkaasti myös toimintahalukkuutta ennustava muuttuja. Verrattuna erittäin kiinnostuneisiin kuuluvat ei lainkaan kiinnostuneet (OR=22,4) ja vain vähän kiinnostuneet (OR=6,3) todennäköisemmin toimintahaluttomiin kuin toimintahalukkaisiin. Tämän lisäksi kiinnostuksen taso on lineaarisesti yhteydessä neutraalisti toimintaan suhtautuviin siten, että mitä matalampi kiinnostus yksilöllä on, sitä todennäköisemmin hän kuuluu neutraalien ryhmään toimintahaluttomien ryhmään verrattuna.

Kiinnostuksen ilmastohuolta ja toimintahalukkuutta lisäävä vaikutus on hyvin intuitiivinen. Teoreettisen viitekehykseen nojaten kiinnostuksen voidaan ajatella olevan uteliaisuutta jotain asiaa kohtaan ja jostakin asiasta välittämistä (Van Deth 1990: 277). Näin ollen on hyvin loogista, että ilmastonmuutoksesta kiinnostuneet nuoret ovat myös voimakkaammin huolissaan ja toimintahalukkaampia kuin nuoret, jotka eivät koe kiinnostusta ilmastonmuutosta kohtaan. Teoreettisen viitekehyksen mukaan kiinnostus on mahdollista käsittää myös motivaationa jotakin tiettyä asiaa kohtaan (emt. 277), minkä valossa ilmastonmuutosta kohtaan koetun kiinnostuksen toimintahalukkuutta lineaarisesti lisäävä vaikutus on hyvin luonteva.

Minäpystyvyys

Minäpystyvyyden vaikutus ilmastonmuutoshuolelle on analyysin perusteella hieman epäselvä. Minäpystyvyys vaikuttaa tilastollisesti merkitsevällä tavalla ainoastaan minäpystyvyytensä matalaksi kokevien luokassa, jossa se vähentää todennäköisyyttä kuulua ilmastohuolensa neutraalisti kokeviin, kun referenssikategoriana on ilmastonmuutoksesta huolissaan olevat. Tulos on hieman yllättävä, sillä tilastollinen merkitsevyys löytyy vain yhden luokan kohdalta ja tämän lisäksi havaittu merkitsevyys on päinvastainen kuin tutkimushypoteesi antaa olettaa. Hypoteesin mukaan matalan minäpystyvyyden tulisi lisätä ei vähentää yksilön todennäköisyyttä kuulua joko neutraalien tai ei huolissaan olevien ryhmään, kun referenssikategoriana ovat korkeaksi minäpystyvyytensä kokevat. Toisaalta, koska tilastollinen merkitsevyys löytyy vain yhdestä luokasta, joka sekin on ilmastohuolensa neutraaliksi raportoineet, ei tuloksesta kannata tehdä kovin pitkälle vietyjä johtopäätöksiä minäpystyvyyden ja ilmastoasenteiden suhteesta. On myös huomattava, että vaikka minäpystyvyyden merkitys ilmastohuolelle ei ole hypoteesin 7 mukainen, on se samansuuntainen kuin toisen pystyvyyttä kuvaavan muuttujan eli sisäisen kansalaispätevyyden vaikutussuunta, jota tarkastellaan seuraavassa alaluvussa.

Sen sijaan minäpystyvyyden vaikutus toimintahalukkuudelle on hypoteesin 7 mukainen. Minäpystyvyytensä matalaksi kokevat kuuluvat 2,5 kertaa todennäköisemmin toimintahaluttomiin kuin toimintahalukkaisiin kun referenssikategoriana on minäpystyvyytensä korkeaksi arvioineet. Taulukosta 10 nähdään myös, että vaikutus ei ole lineaarinen, sillä keskitason ja korkean minäpystyvyyden kategorioiden välillä ei ole tilastollisesti merkitsevää eroa toimintahalukkuuden suhteen ja tilastollinen merkitsevyys löytyy vain yhdestä kategoriasta. Erityisen huomionarvoista on minäpystyvyyden vaikutuksen erisuuntaisuus toimintahalukkuudelle ja ilmastonmuutoshuolelle. Siinä missä korkea minäpystyvyys lisää todennäköisyyttä kuulua toimintahalukkaiden ryhmään, se vähentää todennäköisyyttä kuulua ilmastonmuutoksesta huolissaan oleviin. Tämä on poikkeuksellista, sillä yleensä taustamuuttujien vaikutussuunta on yhdensuuntainen, kun mitataan ilmasto- ja ympäristömyönteisiä asenteita (ks. esim. McCright ym. 2016). Toisaalta, kuten aiemmin mainittiin, koska tilastollinen merkitsevyys löytyy molempien selitettävien muuttujien malleissa vain yhdestä kategoriasta, on liian pitkälle meneviä johtopäätöksiä varottava. Joka tapauksessa tuloksia on tulkittava siten, että heikko minäpystyvyys lisää todennäköisyyttä kuulua toimintahaluttomien ryhmään, mutta vähentää todennäköisyyttä kuulua ilmastohuolensa neutraaliksi kokevien ryhmään verrattuna ilmastonmuutoksesta huolissaan oleviin.

Kun minäpystyvyyden osalta saatuja tuloksia tarkastellaan teoreettista viitekehystä vasten, on jälleen syytä nostaa esille minäpystyvyyden operationalisoinnin hajanaisuus aikaisemmassa tutkimuskirjallisuudessa. Tämä rikkonaisuus saattaa osaltaan selittää, mikä vuoksi tämän tutkimuksen tulokset eivät ole yhteneväisiä aiempien havaintojen kanssa ilmastonmuutoshuolen osalta. Teorian mukaan korkean minäpystyvyyden tulisi lisätä yksilön kokemusta omasta kyvykkyydestään ja sitä kautta vastuusta torjua ilmastonmuutosta, joka puolestaan lisäisi ilmastonmuutoksen aiheuttamia uhkia kohtaan koettua huolta (Brody ym. 2012: 77–78, 87), mutta aineiston perusteella matala minäpystyvyyden kokemus vähentää todennäköisyyttä kuulua huolensa neutraalisti kokeviin, kun referenssikategoriana ovat korkeaksi minäpystyvyytensä kokevat. On myös kiinnostavaa, että vaikka minäpystyvyyden merkitys ilmastohuolelle ei ole hypoteesin 7 mukainen, on se samansuuntainen kuin toisen pystyvyyttä kuvaavan muuttujan eli sisäisen kansalaispätevyyden vaikutussuunta, jota tarkastellaan seuraavassa alaluvussa. Minäpystyvyyden ja ilmastonmuutoshuolen välisen yhteyden selittämiseksi tarvitaan operationalisoinniltaan yhdenmukaista lisätutkimusta.

Sen sijaan havaittu yhteys minäpystyvyyden ja toimintahalukkuuden välillä on teoreettista viitekehystä vasten tarkasteltuna looginen, sillä usko omiin vaikutusmahdollisuuksiin todennäköisesti myös lisää ja ylläpitää motivaatiota toimia ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi (Milfont 2012: 1005). Tämän tutkimuksen perusteella on vaikea arvioida, miksi minäpystyvyyden vaikutus näyttäisi olevan erisuuntainen ilmastohuolelle ja toimintahalukkuudelle. Koska tilastollisesti merkitseviä yhteyksiä näiden muuttujien välillä löytyy vain yhdestä luokasta kummassakin regressiossa, on mahdollista, että tulokset eivät ole täysin luotettavia. Myöskin aikaisemman yhtenäisen minäpystyvyyden ilmastoasenteita selittävän tutkimuksen puuttuessa, on tuloksia vaikea arvioida osana laajempaa kontekstia. Yksi mahdollinen selitys minäpystyvyyden ilmastonmuutoshuolta vähentävästä vaikutuksesta olisi, että korkea minäpystyvyys lisää yleistä elämänhallinnan tunnetta, joka vähentää kokemusta huolesta. Koska vahvaa yhteyttä minäpystyvyyden ja selitettävien muuttujien välillä ei kuitenkaan löydy ja regressiotulosten ollessa näin vaikeasti tulkittavissa, on muuttujien yhteyttä tarkasteltava lähemmin lisätutkimuksen avulla ennen johtopäätösten tekemistä.

Sisäinen kansalaispätevyys

Sisäisen kansalaispätevyyden tulokset ovat samansuuntaiset kuin edellä käsitellyn minäpystyvyyden vastaavat. Jos tarkastellaan ensiksi sisäisen kansalaispätevyyden vaikutusta ilmastonmuutoshuolelle, nähdään, että verrattuna pätevyytensä korkeaksi kokeviin, kuuluvat pätevyytensä keskitasoiseksi tai heikoksi kokevat vähemmän todennäköisesti ei huolissaan kuin huolissaan olevien ryhmään. Kääntäen tämä tarkoittaa, että korkea sisäinen kansalaispätevyys lisää todennäköisyyttä kuulua ei huolissaan oleviin.²⁴ Analyysiä mutkistaa edelleen se, että keskitason sisäinen kansalaispätevyys näyttäisi laskevan todennäköisyyttä kuulua ei huolissaan oleviin, mutta nostavan todennäköisyyttä kuulua huolensa neutraaliksi kokevien ryhmään. Tämä saattaisi johtua jo edellä mainitusta ns. neutraalien kategorioiden keskinäisestä korrelaatiosta. Koska sekä kansalaispätevyyttä että ilmastohuolta on mitattu viisiportaisella asteikolla²⁵, on mahdollista, että henkilöt, joilla ei ole vahvoja mielipiteitä esitettyjen väittämien suhteen valitsevat keskimmäisen, neutraalina pitämänsä vastausvaihtoehdon. Tämä mahdollisesti selittäisi, miksi keskitason kansalaispätevyys lisää

²⁴ Koska tulos on hypoteesin 8.1 vastainen, sitä on tarkasteltu myös ristiintaulukoinnilla. Ristiintaulukointi on saman suuntainen kuin regressioanalyysin tulos, sillä sisäisen kansalaispätevyytensä korkeaksi kokevista 14,4 prosenttia kuuluu ei huolissaan oleviin, kun vastaava luku kansalaispätevyytensä matalaksi kokevista on 11,8 prosenttia. Pearsonin khiin neliö -testin tulos on tilastollisesti merkitsevä viiden prosentin riskitasolla, eli tulos on myös ristiintaulukoinnin perusteella yleistettävissä populaatioon.

²⁵ Ks. taulukko 5.

todennäköisyyttä kuulua ilmastohuolensa neutraalisti kokevien ryhmään, mutta pienentää todennäköisyyttä kuulua ei huolissaan olevien ryhmään, vaikka teoreettisesti tälle yhteydelle on vaikea keksiä selitystä. Joka tapauksessa kansalaispätevyyden merkitystä ilmastohuolelle on tulkittava niin, että verrattuna korkeaan sisäiseen kansalaispätevyyteen, matala ja keskitason pätevyys nostaa todennäköisyyttä olla huolissaan ilmastonmuutoksesta (hypoteesin vastainen havainto), mutta keskitason sisäinen kansalaispätevyys nostaa todennäköisyyttä kuulua keskitason ilmastonmuutoshuolen ryhmään.

Sisäisen kansalaispätevyyden merkitys toimintahalukkuudelle saa tilastollisesti merkitsevän arvon ainoastaan yhdessä kategoriassa. Sisäisen kansalaispätevyytensä keskitasoiseksi arvioineet kuuluvat yli puolitoista kertaa todennäköisemmin toimintahalukkuuteen neutraalisti suhtautuviin kuin toimintahalukkaisiin kun referenssikategoriana ovat korkean kansalaispätevyyden vastaajat. Jälleen kerran kyseessä on ns. neutraalien kategorioiden korrelaatio.

Sisäisen kansalaispätevyyden vaikutusta ilmastomuutoshuolelle tarkastelevaa tutkimusta ei tämän työn tekohetkellä löydy. Sisäisen kansalaispätevyyden kuitenkin oletetaan vaikuttavan ilmastomuutoshuoleen samansuuntaisesti kuin minäpystyvyyden eli matala sisäinen kansalaispätevyys vähentää henkilön ilmastonmuutoksesta koettua huolta. Hypoteesi osoittautuu kuitenkin analyysin perusteella vääräksi. Päinvastoin vaikuttaa siltä, että heikko sisäisen kansalaispätevyyden kokemus lisää todennäköisyyttä kuulua ilmastomuutoksesta huolissaan oleviin. Tämä voisi mahdollisesti johtua esimerkiksi korkean kansalaispätevyyden johdosta kehittyvästä hallinnan tunteesta. Koska sisäisen kansalaispätevyytensä hyväksi kokevat luottavat enemmän omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa politiikassa, ovat he kenties sen vuoksi luottavaisempia yhteiskunnan kykyyn torjua ilmastomuutosta, jolloin he eivät koe yhtä voimakasta huolta siihen liittyen. Tällöin vastaavasti heikko luottamus omiin kykyihin vaikuttaa politiikkaan lisää voimattomuuden tunnetta ja siten myös huolta liittyen yhteiskunnallisiin ongelmiin kuten ilmastomuutokseen. Tämä voisi mahdollisesti selittää myös toisen pystyvyyttä kuvaavan muuttujan, minäpystyvyyden, niin ikään hypoteesin vastaisen vaikutussuunnan ilmastohuoleen. On mahdollista, että myös alhainen minäpystyvyys lisää voimattomuuden tunnetta ja sitä kautta lisää ilmastomuutoshuolta.

Sisäinen kansalaispätevyys ei vaikuta oletetulla tavalla myöskään toimintahalukkuuteen. Koska tilastollisesti merkitsevä yhteys löytyy vain yhdestä luokasta ja tässäkin kyse on ns.

neutraalien kategorioiden korrelaatiosta on todettava, että sisäisellä kansalaispätevyydellä ei aineiston perusteella vaikuta juurikaan olevan merkitystä toimintahalukkuudelle. Aikaisemman kansalaispätevyyden ja toimintahalukkuuden välistä suhdetta tarkastelevan kirjallisuuden puutteesta johtuen hypoteesi on rakennettu toiminnan ja kansalaispätevyyden välistä teoriaan mukaillen. Mahdollisesti sisäinen kansalaispätevyys ei kuitenkaan vaikuta toimintaintentioon samalla tavalla kuin se vaikuttaa itse toimintaan. On mahdollista, että usko omiin kykyihin vaikuttaa politiikkaan muuttuu toimintaa tukevaksi tai sitä vähentäväksi seikaksi vasta, kun intentio muutetaan toiminnaksi, minkä vuoksi sisäisellä kansalaispätevyydellä ei vaikuttaisi olevan merkitystä toimintahalukkuuteen. Voi myös olla, että nuoret eivät ajattele ilmastonmuutoksen torjumista ensisijaisesti poliittisena vaikuttamisena tai poliittisena toimintana, jolloin heidän kokemuksellaan omasta poliittisen kompetenssin tasostaan ei ole vaikutusta toimintahalukkuuteen.

Ulkoisen kansalaispätevyys

Ulkoisella kansalaispätevyydellä ei ole tilastollisesti merkitsevää vaikutusta kummallekaan selitettävistä muuttujista silloin, kun muut selittävät muuttujat on kontrolloitu. Ilmastonmuutoshuolelle ulkoisella kansalaisuuspätevyydellä on tilastollista merkitystä ainoastaan mallissa 2, mutta merkitsevyys katoaa, kun skeptisismimuuttujat vakioidaan. Samoin käy toimintahalukkuuden regressioanalyysissä, jossa mallissa 2 ulkoinen kansalaispätevyys saa tilastollisesti merkittävän arvon, mutta vaikutus katoaa niin ikään, kun skeptisismimuuttujat kontrolloidaan.

Koska tilastollisesti merkitsevää yhteyttä ulkoisen kansalaispätevyyden ja huolen sekä toimintahalukkuuden väliltä ei löydy, voidaan todeta, että aineisto ei tue oletusta, jonka mukaan usko poliittisen järjestelmän responsiivisuuteen lisääisi toimintahalukkuutta tai ilmastonmuutoshuolta suomalaisissa nuorissa. Kuten myös sisäisen kansalaispätevyyden muuttujan kohdalla, on mahdollista, että nuoret eivät miellä ilmastonmuutosta ja sen torjumiseen tähtäävää toimintaa ensisijaisesti poliittisena aihealueena, minkä vuoksi käsitys poliittisen järjestelmän vastaanottavuudesta ei vaikuta nuorten ilmastoasenteisiin.

Vanhemmat

Seuraavaksi siirrytään tarkastelemaan vanhempien vaikutusta nuorten ilmastonmuutosasenteille. Taulukosta 9 nähdään, että kun kumpikaan vanhemmista ei koe nuoren mukaan ilmasto- tai ympäristökysymyksiä tärkeiksi, kuuluu myös nuori todennäköisemmin joko keskitasoisen huolen (OR=1,6) tai ei huolissaan olevien (OR=2,5)

ryhmään kuin ne nuoret, joiden vanhemmat ovat molemmat kiinnostuneita ympäristöstä. Tämän lisäksi, jos vain äiti kokee ilmasto- ja ympäristökysymykset tärkeiksi, mutta isä ei, kuuluu nuori todennäköisemmin huolensa neutraalisti kokeviin kuin huolestuneisiin, kun vertailuryhmänä ovat nuoret, joiden molemmat vanhemmat kokevat ympäristökysymykset tärkeiksi.

Vanhempien vaikutus nuorten toimintahalukkuudelle on analyysin perusteella myös oletetun suuntainen. Kun kumpikaan vanhemmista ei koe ympäristö- ja ilmastokysymyksiä tärkeiksi kuuluu nuori yli kaksi kertaa todennäköisemmin toimintahaluttomiin kuin toimintahalukkaisiin, kun referenssikategoriana ovat nuoret, joiden molemmat vanhemmat pitävät ilmastoasioita tärkeinä. Tämän lisäksi nuoret, joiden vanhemmat eivät ole kiinnostuneita ilmasto- ja ympäristökysymyksistä kuuluvat todennäköisemmin myös neutraalisti toimintahalukkuuteen suhtautuviin. Jos vain toinen vanhemmista kokee ympäristö- ja ilmastokysymykset tärkeiksi, lisää tämä nuoren todennäköisyyttä kuulua toimintahalukkuuteen neutraalisti suhtautuvien ryhmään verrattuna toimintahalukkaiden ryhmään, kun referenssikategoriana ovat nuoret, joiden molemmat vanhemmat kokevat kyseiset asiat tärkeiksi. Yhteenvetona voidaan todeta, että todennäköisimmin toimintahalukkaita ovat analyysin mukaan nuoret, joiden vanhemmista molemmat kokevat ilmastokysymykset tärkeiksi ja vähiten todennäköisesti toimintahalukkaita ne, joiden molemmat vanhemmat eivät koe ilmastoasioita tärkeiksi. Tämän lisäksi vain toisen vanhemman kiinnostus lisää nuoren todennäköisyyttä kuulua toimintaan neutraalisti suhtautuvien ryhmään.

Havainnot ovat loogisia myös teoreettista viitekehystä vasten tarkasteltuna. Nuoret ovat todennäköisesti omaksuneet arvoja ja toimintamalleja vanhemmiltaan ilmastonmuutokseen liittyvissä aihealueissa. Sosiaalisen oppimisen teoriaa tukee myös havainto, jonka mukaan ilmastonmuutoshuolen siirtyminen vanhemmilta nuorille on voimakkaimmillaan, kun molemmat vanhemmat ovat kiinnostuneita ympäristö- ja ilmastokysymyksistä (Grønhøj & Thøgersen 2009: 415). Tällaisessa perheessä nuori saa todennäköisesti paljon johdonmukaisia malleja liittyen ilmastoasenteisiin ja -toimintaan, minkä perusteella nuori oppii myös itse toteuttamaan vastaavaa ajattelutapaa.

Toisaalta on hyvä huomata, että regressiomallin avulla ei voida sulkea ulos mahdollisuutta, että myös nuoret vaikuttavat ainakin jossain määrin vanhempiensa asenteisiin. Sosialisatio ja

mallioppiminen eivät ole yhdensuuntaisia prosesseja, joissa vain toinen osapuoli on “oppija” ja toinen “opettaja” vaan kaikki vuorovaikutuksessa olevat osapuolet ovat alttiita kehittymään prosessin myötä. Näin ollen ilmastonmuutoksesta huolissaan oleva nuori mahdollisesti siirtää huoltaan myös vanhempiinsa. Yleisesti ottaen sosialisointi suunta on kuitenkin etenkin lapsuudessa ja nuoruudessa vanhemmilta lapsilleen, sillä lasten ja nuorten näkemykset ovat vasta kehityksessä. (Grønhøj & Thøgersen 2009: 415) Näin ollen analyysin perusteella voidaan todeta, että todennäköisin perustein vanhempien ilmastoasenteet ja -käyttäytyminen siirtyvät nuorille etenkin niissä perheissä, joissa molemmat vanhemmat ovat kiinnostuneita ympäristö- ja ilmastoasioista. Sen sijaan vain toisen vanhemman kiinnostus nostaa nuoren todennäköisyyttä kuulua neutraalisti toimintahalukkuuteen suhtautuviin, kun verrokkiryhmänä on nuoret, joiden molemmat vanhemmat ovat kiinnostuneita ympäristö- ja ilmastoasioista.

5.5. Skeptisismimuuttujien analyysi

Syy- ja muutosskeptisismi

Kun muut muuttujat on kontrolloitu, muutos- ja syyskeptisismi vaikuttaa ilmastonmuutoshuoleen oletetulla tavalla. Skeptisesti tai skeptisismiväittämiin neutraalisti suhtautuvat kuuluvat todennäköisemmin huolensa neutraaliksi kokeviin tai ei huolissaan oleviin kuin nuoret, jotka eivät ole skeptisiä.²⁶ Esimerkiksi verrattuna ei skeptisiin vastaajiin, kuuluvat skeptikot n. 12 kertaa todennäköisemmin ei huolissaan olevien ryhmään kuin huolissaan oleviin. Sen sijaan toimintahalukkuudelle syy- ja muutosskeptisismillä ei ole vastaavaa vaikutusta. Muutos- ja syyskeptisismien osalta vain neutraali suhtautuminen skeptisyyteen lisää todennäköisyyttä kuulua neutraalisti toimintahalukkuuteen suhtautuviin (OR=1,6). Kyseessä on jälleen jo aiemmin käsitelty neutraalien kategorioiden korrelaatio.

Syy- ja muutosskeptisismi kuuluvat teoreettisen viitekehyksen mukaan ns. episteemisen skeptisismien luokkaan, jossa epäily kohdistuu ilmastonmuutoksen tieteellisiin tai fyysisiin ulottuvuuksiin (Capstick & Pidgeon 2014: 390, 397). Tämän viitekehyksen läpi tarkasteltuna on hyvin loogista, että henkilöt, jotka eivät usko ilmastonmuutoksen olevan todellinen ilmiö tai jotka eivät usko sen olevan ihmisen aiheuttama, ovat vähemmän huolissaan sen seurauksista. Sen sijaan on hieman yllättävää, että syy- ja muutosskeptisismi eivät vaikuta tilastollisesti merkitsevästi toimintahalukkuuteen (lukuun ottamatta neutraalien kategorioiden korrelaatiota). Olisi luonnollista olettaa, että henkilöt, jotka eivät ole skeptisiä

²⁶ Skeptisiä nuoria on aineistossa suhteellisen vähän. Ennen aineiston painottamista syy- ja muutosskeptisiä nuoria on vain 277 ja vastatoimiskeptisiä nuoria 289. Painotetussa aineistossa vastaavat luvut ovat 221 ja 303.

ilmastonmuutoksen suhteen olisivat toimintahalukkaampia kuin ilmastonmuutokseen ilmiönä skeptisesti suhtautuvat. Tällaista yhteyttä ei kuitenkaan havaita.

Yksi mahdollinen selitys syy- ja muutosskeptisismien ja toimintahalukkuuden välisen yhteyden puuttumiseen voi olla esimerkiksi nuorten halu kuulua joukkoon. Tällaisen hypoteesin mukaan nuorelle on tärkeää kuulua porukkaan ja tehdä samalla tavalla kuin muut vertaisensa eli esimerkiksi olla yhtä toimintahalukas kuin ystävänsä. Toisin sanoen hypoteesin perusteella nuoren faktuaaliset uskomukset ilmastonmuutoksen antropogeenisestä luonteesta eivät juurikaan vaikuttaisi siihen, kuinka toimintahalukkaaksi hän kokee itsensä, vaan toimintahalukkuuden raportointiin vaikuttaisi ensisijaisesti halu toimia sosiaalisesti hyväksytyllä tavalla ja raportoida ”oikea” määrä toimintahalukkuutta. Toisaalta edellä kuvatun kaltainen käyttäytyminen ei vaikuta yksiselitteisen todennäköiseltä, sillä tutkimuskyselyyn vastaaminen oli henkilökohtaista juuri paineen alla tuotettujen vastauksien välttämiseksi. Tämän lisäksi suomalaiset nuoret eivät tutkimusten mukaan ole ilmastoasenteiltaan yhtenäinen ryhmä (ks. Lehtonen ym. 2020: 100), vaikka huomattava enemmistö raportoikin olevansa halukkaita omalla toiminnallaan torjumaan ilmastonmuutosta. Tämän vuoksi myös toimintahaluttomille nuorille löytyy todennäköisesti oma viiteryhmänsä, johon he voivat samaistua. Syy- ja muutosskeptisismien olematon vaikutus toimintahalukkuudelle on hyvin yllättävä tulos, joka vaatii tarkempaa jatkotutkimusta.

Vastatoimiskeptisismi

Kuten syy- ja muutosskeptisismien kohdalla, myös vastatoimiskeptisismien vaikutus ilmastonmuutosasenteille on odotetun mukainen. Skeptinen tai neutraali suhtautuminen skeptisismiväitteeseen lisää yksilön todennäköisyyttä kuulua ei huolissaan oleviin verrattuna ei skeptisiin. Myös vastatoimiskeptisismien yhteydessä huomataan aikaisemminkin esillä ollut havainto keskitason vastausten keskinäisestä korrelaatiosta, sillä neutraali suhtautuminen vastatoimiskeptisismiväitteeseen lisää todennäköisyyttä kuulua ilmastohuolensa neutraaliksi kokeviin, muttei ei huolestuneiden ryhmään. Lähes vastaava tulos saadaan myös toimintahalukkuutta koskevasta analyysistä. Skeptinen tai neutraali suhtautuminen skeptisismiväitteeseen lisää yksilön todennäköisyyttä kuulua toimintahaluttomien ryhmään verrattuna toimintahalukkaisiin. Neutraali suhtautuminen vastatoimiskeptisismiväitteeseen lisää yksilön todennäköisyyttä kuulua neutraalisti toimintahalukkuuteen suhtautuviin, eli kyseessä on jälleen neutraalien kategorioiden korrelaatio.

Teoreettisesti vastatoimiskeptisismien sekä toimintahalukkuuden välinen yhteys vaikuttaa loogiselta. Vastatoimiskeptiset nuoret ovat luonnollisesti vähemmän toimintahalukkaita kuin nuoret, jotka uskovat ilmastonmuutoksen torjunnan olevan mahdollista tai tehokasta. Vastatoimiskeptisismi vähentää myös nuoren todennäköisyyttä kuulua ilmastonmuutoksesta huolissaan oleviin. Tälle yhteydelle ei ole tutkimuksen tekoheikällä selkeää teoreettista selitystä, mutta se johtuu mahdollisesti vastatoimiskeptisyyteen liittyvästä yleisestä epäluulosta ilmastonmuutoksen suhteen. Vastaavasti on mahdollista, että skeptinen suhtautuminen ilmastonmuutoksen torjumisen mahdollisuuteen kanavoituu nihilistisenä suhtautumisena ilmastonmuutoshuoleen, jolloin yksilö alkaa suhtautua välinpitämättömästi asioihin, joihin ei kykene vaikuttamaan.

5.6. Ilmastonmuutoshuolen vaikutus toimintahalukkuudelle

Toimintahalukkuuden regressiossa tarkastellaan viimeisenä muuttujana ilmastonmuutoshuolta. Ilmastohuolella on ristitulosuhteiden perusteella voimakasta vaikutusta toimintahalukkuuteen. Ne, jotka eivät ole huolissaan, kuuluvat peräti yli kaksikymmentä kertaa todennäköisemmin toimintahaluttomiin kuin toimintahalukkaisiin, kun heitä verrataan huolissaan olevien referenssikategoriaan. Huolensa tason neutraaliksi kokevat kuuluvat myös todennäköisemmin toimintahaluttomien ryhmään verrattuna huolissaan oleviin.

Koska ilmastonmuutoshuoli lisää toimintahalukkuutta analyysin perusteella, on syytä olettaa, että suomalaiset nuoret ainakin suurimmilta osin selviytyvät huolensa kanssa menettämättä haluaan toimia ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi. Tämä viittaa siihen, että nuorten selviytymismekanismit painottuvat kenties voimakkaammin ongelmaorientoituneeseen ja merkitysorientoituneeseen suuntaukseen, joiden tiedetään ylläpitävän toimintahalukkuutta, kuin tunneorientoituneeseen selviytymisstrategiaan, jonka tiedetään aiemman tutkimuksen perusteella vähentävän todennäköisyyttä toimia ympäristön kannalta merkitsevästi (Ojala 2013: 2198). Tutkimustulos viitaisi siihen, että nuorten rajalliset vaikutusmahdollisuudet yhdistettynä huoleen eivät ole nujertaneet heidän toimintahalukkuuttaan, vaan nuoret ovat löytäneet keinoja elää huolen kanssa.

Taulukossa 11 tarkastellaan tutkimushypoteesien saamaa tukea analyysin tulosten valossa. Kaiken kaikkiaan kuusi hypoteesia saa selkeää tukea aineistosta, neljä hypoteesia saa osittaista tukea ja kolme hypoteesia jää ilman vahvistusta.

Taulukko 11. Tutkimushypoteesien saama tuki aineistosta.

Selittävä muuttuja	Hypoteesi	Tulos	Hypoteesin saama tuki
Sukupuoli	Hypoteesi 1. Naiset ovat miehiä todennäköisemmin huolissaan ilmastonmuutoksesta ja halukkaita toimimaan sen hillitsemiseksi.	Miehet kuuluvat naisia todennäköisemmin ei huolissaan olevien ja toimintahaluttomien ryhmään.	Saa tukea aineistosta
Asuinpaikka	Hypoteesi 2. Kaupunkialueilla asuvat ovat maaseutualueilla asuviin verrattuna enemmän huolissaan ilmastonmuutoksesta ja halukkaampia toimimaan sen hillitsemiseksi.	Suuren kaupungin keskustassa asuvat ovat todennäköisemmin huolissaan kuin maaseudun haja-asutusalueilla, esikaupunkialueilla ja kaupunkilähiöissä tai pienemmän kaupungin keskustassa asuvat. Asuinpaikalla ei vaikutusta toimintahalukkuuteen.	Heikko osittainen tuki
Taloudellinen tilanne	Hypoteesi 3. Hyvä taloudellinen tilanne lisää ilmastonmuutoshuolta ja toimintahalukkuutta.	Hyvä taloudellinen tilanne lisää todennäköisyyttä kuulua toimintahalukkaiden ryhmään, mutta taloudellinen tilanne ei ole yhteydessä ilmastonmuutoshuolen tasoon.	Osittainen tuki
Poliittinen orientaatio	Hypoteesi 4.1 Poliittisesti oikealle sijoittuvat ovat vähemmän huolissaan ilmastonmuutoksesta ja haluttomampia toimimaan sen hillitsemiseksi kuin poliittisesti vasemmalle sijoittuvat.	Sijoittuminen vasemmisto–oikeisto-ulottuvuudella ei ole tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä ilmastonmuutoshuoleen tai toimintahalukkuuteen. Konservatiivinen suhtautuminen sosiokulttuurisiin kysymyksiin on yhteydessä matalampaan ilmastonmuutoshuoleen ja toimintahalukkuuteen.	Heikko tuki

Oikeistopopulismi	Hypoteesi 4.2 Oikeistopopulistinen asenne on yhteydessä matalampaan ilmastohuoleen ja toimintahalukkuuteen.	Kielteinen suhtautuminen poliittisia eliittejä kohtaan nostaa todennäköisyyttä kuulua ilmastonmuutoksesta huolestuneisiin. Asennoitumisella poliittisia eliittejä kohtaan ei ole vaikutusta toimintahalukkuuteen.	Hypoteesin vastainen tulos ²⁷
Ymmärrys ilmastonmuutoksesta	Hypoteesi 5. Suurempi ymmärrys ilmastonmuutokseen liittyvistä kysymyksistä lisää yksilön ilmastonmuutoksesta koettua huolta ja halukkuutta toimia ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi.	Ymmärryksensä hyväksi arvioivat kuuluvat todennäköisemmin ilmastonmuutoksesta huolissaan oleviin ja toimintahalukkaisiin kuin ymmärryksensä heikoksi arvioineet.	Saa tukea aineistosta
Kiinnostus ilmastonmuutosta kohtaan	Hypoteesi 6. Kiinnostus ilmastonmuutosta kohtaan lisää ilmastonmuutoshuolta ja toimintahalukkuutta ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi.	Ilmastonmuutoksesta kiinnostuneet kuuluvat todennäköisemmin ilmastonmuutoksesta huolissaan oleviin ja toimintahalukkaisiin verrattuna ei kiinnostuneiden ryhmään.	Saa tukea aineistosta
Minäpystyvyys	Hypoteesi 7. Korkea minäpystyvyys lisää ilmastonmuutoshuolta ja toimintahalukkuutta.	Heikko minäpystyvyys lisää todennäköisyyttä kuulua toimintahaluttomien ryhmään, mutta vähentää todennäköisyyttä kuulua ilmastohuolensa neutraaliksi kokevien ryhmään, kun referenssikategoriana ovat minäpystyvyytensä hyväksi kokevat.	Epäjohdonmukaiset tulokset
Kansalaispätevyys	Hypoteesi 8.1. Korkea sisäinen kansalaispätevyys lisää ilmastonmuutoshuolta ja toimintahalukkuutta. Hypoteesi 8.2. Korkea ulkoinen kansalaispätevyys lisää ilmastonmuutoshuolta ja toimintahalukkuutta.	Korkea sisäinen kansalaispätevyys näyttäisi lisäävän todennäköisyyttä kuulua ei huolestuneisiin. Keskitason sisäinen kansalaispätevyys nostaa todennäköisyyttä kuulua toimintahalukkaisiin ja ilmastohuoleen neutraalisti suhtautuviin. Ulkoisella kansalaispätevyydellä ei ole tilastollisesti merkitsevää yhteyttä toimintahalukkuuteen tai ilmastohuoleen.	Ei saa tukea, epäjohdonmukaiset tulokset

²⁷ Hypoteesi on muodostettu nimenomaan oikeistopopulismia koskevan kirjallisuuden perusteella (vrt. kappale 3.3.2.), joten sen nimi on ”oikeistopopulismi”. Tutkimuksessa ei kuitenkaan ollut mahdollista muodostaa puhtaasti oikeistopopulistisia asenteita kuvaavaa mittaria, vaan mittari kuvaa asennoitumista poliittista eliittiä kohtaan, joka on kirjallisuuden mukaan osa oikeistopopulistista ideologiaa. Luotettavan oikeistopopulistisia asenteita kuvaavan mittarin puuttuen vuoksi tulokseen on syytä suhtautua suurella varauksella.

Vanhempien asenteet	Hypoteesi 9. Vanhempien ympäristömyönteiset asenteet lisäävät nuorten ilmastosta koettua huolta ja halukkuutta toimia ilmastomuutoksen hillitsemiseksi.	Nuoret ovat todennäköisemmin toimintahalukkaita ja huolissaan ilmastomuutoksesta, kun heidän molemmat vanhempansa kokevat ilmastokysymykset tärkeiksi.	Saa tukea aineistosta
Syy- ja muutoskeptisismi	Hypoteesi 10. Syy- ja muutoskeptisismi vähentävät ilmastomuutoksesta koettua huolta ja toimintahalukkuutta.	Syy- ja muutoskeptisismi lisäävät nuoren todennäköisyyttä kuulua ei huolissaan oleviin kuin huolestuneisiin. Syy- ja muutoskeptisismi ei tilastollisesti merkitsevästi vähennä tai lisää toimintahalukkuutta.	Saa osittaista tukea aineistosta
Vastatoimiskeptisismi	Hypoteesi 11. Vastatoimiskeptisismi vähentää ilmastomuutoksesta koettua huolta ja toimintahalukkuutta.	Vastatoimiskeptiset nuoret kuuluvat todennäköisemmin ei huolissaan oleviin ja toimintahaluttomiin kuin vastatoimien tehokkuuteen uskovat.	Saa tukea aineistosta
Ilmastomuutoshuoli	Hypoteesi 12. Korkeampi ilmastomuutoshuoli on yhteydessä suurempaan halukkuuteen toimia ilmastomuutoksen torjumiseksi.	Ilmastomuutoshuoli lisää todennäköisyyttä kuulua toimintahalukkaisiin.	Saa tukea aineistosta

6. JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä tutkimuksessa tarkasteltiin nuorten ilmastonmuutoksesta koettuun huoleen ja ilmastonmuutoksen hillitsemiseen tähtäävään toimintahalukkuuteen vaikuttavia tekijöitä. Tutkimuskysymykset olivat *1) mitkä tekijät selittävät nuorten ilmastonmuutoksesta koettua huolta ja halua toimia ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi ja 2) miten nämä tekijät vaikuttavat nuorten ilmastonmuutoksesta kokemaan huoleen ja haluun toimia ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi.* Tutkimuskysymyksiin vastattiin käyttämällä laajaa (n = 5272), valtakunnallisesti edustavaa kyselytutkimusaineistoa, joka on kerätty 9. luokkalaisten (15–16-vuotiaat) parissa. Aineisto analysoitiin käyttämällä kvantitatiivisia menetelmiä, ensisijaisesti multinomiaalista regressiota. Tutkimuskysymysten vastaukset löytyvät kootusti yllä olevasta taulukosta 11.

Suomalaisten nuorten ilmastonmuutoshuoleen vaikuttavat taustamuuttajat ovat sukupuoli, asuinpaikka, sijoittuminen sosiokulttuurisella ulottuvuudella, asennoituminen poliittisia eliittejä kohtaan, ymmärrys ilmastonmuutokseen liittyvistä kysymyksistä, kiinnostus ilmastonmuutosta kohtaan, sisäinen kansalaispätevyys, vanhempien asenteet, syy- ja muutosskeptisismi sekä vastatoimiskeptisismi. Ilmastonmuutoshuoleen vaikuttavista tekijöistä suhteellisen vahvasti ovat siis edustettuina ns. sosioekonomiseen asemaan liittyvät muuttajat, poliittista orientaatiota kuvaavat tekijät, skeptisismimuuttajat sekä kiinnostusta, ymmärrystä ja vanhempien vaikutusta kuvaavat tekijät.

Suomalaisten nuorten halukkuuteen toimia ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi vaikuttavat taustamuuttajat ovat sukupuoli, taloudellinen tilanne, sijoittuminen sosiokulttuurisella ulottuvuudella, ymmärrys ilmastonmuutokseen liittyvistä kysymyksistä, kiinnostus ilmastonmuutosta kohtaan, minäpystyvyys, vanhempien asenteet, vastatoimiskeptisismi ja ilmastonmuutoshuoli. Toimintahalukkuuteen vaikuttavat erityisesti siis sosioekonomiset muuttajat, kiinnostusta, ymmärrystä ja vanhempien vaikutusta kuvaavat tekijät sekä vastatoimiskeptisismi ja ilmastonmuutoshuoli.

Kuten aikaisemmassakin ilmastonmuutosasennetutkimuksessa, myös tässä työssä tulee näkyville ilmastoasenteiden ja niihin vaikuttavien taustamuuttajien monimutkainen ja monipuolinen suhde. Jo pelkästään ilmastonmuutosasenteisiin vaikuttavien tekijöiden suuri määrä (joista tähän tutkimukseen on valikoitunut vain murto-osa) tekee ilmastonmuutosasenteiden muodostumisen tutkimisesta huomattavan hankalaa. Lisähaastetta tutkimukseen antaa vielä muuttajien taustateorioiden

rikkonaisuus, minkä vuoksi kovin laajaa eri muuttujien vaikutusta yhdistävää teoriaa tai selitysmallia on vaikea kehittää. Tämän tutkimuksen perusteella on mahdollista analysoida lähinnä yksittäisiä taustamuuttujia selittävien teorioiden saamaa tukea, mutta myös joitakin yleisempiä havaintoja on mahdollista tehdä.

Ensinnäkin sosiodemografisten taustamuuttujien vaikutuksen ilmastonmuutosasenteille on arvioitu heikkenevän ilmastonmuutoskeskustelun polarisaation myötä. Tämän tutkimuksen perusteella ei ole mahdollista arvioida sosiodemografisten muuttujien merkityksen muutosta ajallisesti, mutta aineiston perusteella vaikuttaa vahvasti siltä, että niiden vaikutus ilmastonmuutosasenteisiin ei ole ainakaan täysin häviämässä. Etenkin sukupuolen vaikutus ilmastonmuutosasenteisiin näyttäisi olevan voimakas myös nuorten parissa, mutta myös asuinpaikalla ja taloudellisella tilanteella on vaikutusta nuorten ilmastoasenteisiin. On mahdollista, että etenkin taloudellisen tilanteen vaikutus ilmastoasenteisiin myös kasvaa iän myötä, kun nuori alkaa kantamaan vastuuta omasta taloudenhoidostaan. Näiden havaintojen valossa näyttää, että sosiodemografisten muuttujien vaikutus ei ole katoamassa tulevien aikuisten parista.

Aiemmassa tutkimuksessa on esitetty, että ilmastoaiheen politisoitumisen myötä poliittisesta orientaatiosta tulisi ns. ilmastoasenteiden portinvartija, jolloin poliittinen orientaatio määritteli voimakkaasti yksilöiden ilmastoasenteita. Tämä tutkimus ei yksiselitteisesti tue edellä mainittua olettamusta. Poliittisella orientaatiolla on kyllä vaikutusta nuorten ilmastoasenteisiin, mutta ristitulosuhteet ovat näiden muuttujien osalta suhteellisen pieniä. Tämän lisäksi esimerkiksi sijoittuminen vasemmisto–oikeisto-akselilla ei ole tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä ilmastonmuutosasenteisiin. Tämä voi johtua kahdesta eri syystä. Ensinnäkin nuorten aikuisiin verrattuna vähemmän vakiintuneet poliittiset asenteet eivät vielä pääse vaikuttamaan yhtä voimakkaasti nuorten ilmastoasenteisiin. Toiseksi ilmastonmuutoskeskustelu on vähemmän polarisoitunut kuin Yhdysvalloissa, joihin suuri osa aiemmasta tutkimuksesta kohdistuu. Todennäköisesti havaintoon poliittisen orientaation suhteellisen kevyestä vaikutuksesta vaikuttavat molemmat edellä mainitut tekijät. Yhteiskunnallisen keskustelun kannalta voisi olla tarkoituksenmukaista pyrkiä säilyttämään tilanne, jossa poliittinen orientaatio ei väritä voimakkaasti ilmastonmuutosasenteita, sillä se saattaisi helpottaa kollektiivisten ja sosiaalisesti oikeudenmukaiseksi koettujen ilmastonmuutoksen hillitsemiseen tähtäävien keinojen ja sopeutumistoimien kehittämistä.

Ymmärrystä, kiinnostusta, pätevyyttä ja vanhempien vaikutusta kuvaavista muuttujista johdonmukaisinta ja voimakkainta vaikutusta on kiinnostusta, ymmärrystä ja vanhempien vaikutusta kuvaavilla muuttujilla. Ymmärryksen ja kiinnostuksen muuttujien ristitulo-suhteet olivat kaikista taustamuuttujista suurimmat. On hyvin ymmärrettävää, että kiinnostus mahdollisesti myös motivaatiota kuvaavana muuttujana on voimakkaasti yhteydessä ilmastoasenteisiin. Etenkin ymmärrystä kartoittavan muuttujan kohdalla on myös pidettävä mielessä ymmärryksen sekä ilmastoasenteiden mahdollisesti kehämäinen vuorovaikutussuhde, jossa esimerkiksi ilmastohuoli todennäköisesti kasvattaa halua ymmärtää ilmastonmuutosta, joka edelleen kasvattaa ilmastohuolta, mikä näkyy voimakkaana ilmastoasenteiden ja koetun ymmärryksen yhteytenä regressioanalyysissä. Myös vanhempien vaikutuksen yhteydessä on huomattava mahdollisuus vaikutussuhteen itseään vahvistavaan kehämäisyyteen, joissa lasten ja vanhempien asenteet vahvistavat toisiaan. Aikaisemmasta tutkimuksesta tiedetään esimerkiksi, että lasten huoli ilmastonmuutoksesta kasvattaa myös heidän vanhempiansa kokemaa huolta (ks. esim. Lawson ym. 2019b).

Pätevyysmuuttujien (kansalaispätevyys, minäpystyvyys) vaikutusten epäjohdonmukaisuus tai vaikutuksen puute on hieman yllättävää. Erityisen yllättävää se on nimenomaan toimintahalukkuuden kohdalla, sillä teoreettisen taustan mukaan pätevyyden kokemuksella pitäisi olla vaikutusta erityisesti mahdollisuuksiin ja kykyihin toimia elämän eri osa-alueilla. On kuitenkin mahdollista, että erot pätevyudessa eivät niinkään vaikuta toimintahalukkuuteen kuin itse toimintaan. Tosin sanoen pätevyys saattaa muuttua merkittäväksi taustamuuttujaksi vasta, kun toimintaintentio täytyy muuttaa toiminnaksi, jolloin luottamus omiin kykyihin nousee voimavaraksi, joka saattaa erotella yksilöitä.

Ilmastohuolen ja pätevyysmuuttujien välistä yhteyttä on aiemmin tutkittu vähän, joten nämä tutkimusmuuttujat olivat hyvin eksploraatiivisia luonteeltaan. Analyysin perusteella sisäisellä kansalaispätevyydellä ja minäpystyvyydellä on vaikutusta ilmastonmuutoshuolelle. Kansalaispätevyuden vaikutuksen suunta on hypoteesin vastainen eli korkea kansalaispätevyys lisää nuorten todennäköisyyttä kuulua ei huolestuneisiin. Minäpystyvyyden kohdalla tulos on myös tulkittavissa hypoteesin vastaiseksi, sillä heikko minäpystyvyys vähentää nuoren todennäköisyyttä kuulua ilmastonmuutokseen neutraalisti suhtautuviin. Koska aiempaa tutkimusta pätevyysmuuttujien ja ilmastonmuutoshuolen suhteesta ei tutkimuksen tekohetkellä ole, on tulosta mahdotonta verrata aiempaan kirjallisuuteen. Aihe vaatii lisätutkimusta, jotta saadaan selville, liittyykö korkean kansalaispätevyuden huolta vähentävä luonne esimerkiksi vahvempaan hallinnan tunteeseen. Minäpystyvyyden vaikutusta ilmastonmuutoshuolelle on myös tarkasteltava lähemmin. Koska tilastollisesti merkitseviä yhteyksiä minäpystyvyyden ja ilmastohuolen välillä löytyy vain kahden

vastausvaihtoehtoluokan väliltä, on myös mahdollista, että tulokset tämän muuttujan osalta eivät ole täysin luotettavia.

Myös skeptisismimuuttujien sekä ilmastonmuutosshuolen ja toimintahalukkuuden välistä yhteyttä on tutkittu hyvin vähän. Tämän tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että sekä episteemisellä skeptisismillä että vastatoimiskeptisyydellä on vaikutusta ilmastonmuutosasenteisiin, mikä vaikuttaa hyvin loogiselta. Olisi melkein omituista, ellei epäusko ilmastonmuutoksen olemassaoloa tai sen hillitsemisen mahdollisuutta kohtaan vaikuttaisi yksilöiden ilmastoahuolen tai toimintahalukkuuteen. Juuri sen vuoksi onkin erityisen huomionarvoista, että poikkeuksen tekee syy- ja muutoskeptisismien ja toimintahalukkuuden suhde, jossa skeptinen asenne ilmastonmuutoksen olemassaoloa tai antropogeenista luonnetta kohtaan ei vaikuta nuorten toimintahalukkuuteen.

Yllättävä havainto syy- ja seurauskeptisismien olemattomasta vaikutuksesta toimintahalukkuudelle herättää useita jatkotutkimuskysymyksiä. Koska aiemmassa ilmastonmuutosasennetutkimuksessa skeptisiä asenteita on yleensä käytetty selitettävänä muuttujina, on niiden vaikutuksen tarkastelu muihin ilmastoasenteisiin jäänyt vähemmälle. Toisin sanoen huomiota on kiinnitetty enemmän siihen, mitkä tekijät ennustavat ilmastonmuutoskeptisiä asenteita ja vähemmän siihen, miten nämä skeptiset asenteet vaikuttavat esimerkiksi toimintahalukkuuteen. Yleisesti on oletettu, että skeptiset asenteet ilman muuta heijastuvat matalampana ilmastonmuutosshuolena ja toimintahalukkuutena. Koska tässä tutkimuksessa yhteyttä syy- ja seurauskeptisismien ja toimintahalukkuuden väliltä ei löydy, olisi tämän yhteyden tarkasteleminen esimerkiksi jollakin toisella aineistolla erittäin mielenkiintoista, jotta saadaan selville, onko tulos toisinnettavissa muulla aineistolla vai johtuuko se esimerkiksi ongelmallisesta muuttujien operationalisoimisesta tai suhteellisen pienestä skeptisesti suhtautuvien määrästä tässä tutkimuksessa. Joka tapauksessa jatkotutkimus on tarpeen, jotta saadaan selville mistä johtuu tulos, joka on näin voimakkaasti vastoin yleisiä ilmastoasennetutkimuksen olettamuksia.

Viimeisenä tarkasteltu ilmastonmuutosshuolen vaikutus nuorten toimintahalukkuudelle on hypoteesin mukainen eli ilmastonmuutosshuoli lisää toimintahalukkuutta. Tulos on sikäli lohdullinen, että nuorten kokema ilmastonmuutosshuoli ei ole tehnyt heistä apaattisia ilmastonmuutoksen torjumisen suhteen.

Aineistosta nousee esille, että perinteiset poliittisia asenteita ja poliittista kiinnittymistä kuvaavat muuttujat kuten sijoittuminen vasemmisto–oikeisto-jakolinjalla, sisäinen kansalaispätevyys ja

ulkoinen kansalaispätevyys ovat suhteellisen heikosti yhteydessä ilmastonmuutosasenteisiin. Ulkoisella kansalaispätevyydellä ja vasemmisto–oikeisto-jakolinjalla ei ole tilastollista merkitsevyyttä ja myös sisäisen kansalaispätevyuden vaikutus ilmastoasenteille on epäjohdonmukainen ja osittain teoreettisen viitekehyksen vastainen. Havainnot viittaavat mahdollisuuteen, että nuoret eivät miellä ilmastonmuutosta ja siihen liittyvää toimintaa ensisijaisesti nimenomaan sellaiseksi poliittiseksi toiminnaksi, joka on perinteisesti liitetty vasemmisto–oikeisto-akseliin. Vaihtoehtoisesti voi olla, että kansalaispätevyyttä ja vasemmisto–oikeisto-ulottuvuutta mittaavat muuttajat edustavat nuorille sellaisia poliittisia kysymyksiä (instituutioiden kautta tapahtuva poliittinen toiminta, varallisuuden oikeudenmukainen jakautuminen), jotka eivät ole heille tuttuja ja joissa heidän toimijuutensa ei ole vahvasti läsnä. Nuorten poliittisia asenteita tutkittaessa on huomattu, että nuoret saattavat mieltää politiikan ensisijaisesti esimerkiksi vakiintuneiden poliittisten instituutioiden kautta tapahtuvaksi toiminnaksi (puoluepolitiikka, vaalit, julkishallinto) (Kallio 2019: 171). Saattaa olla, että nuorten ilmastonmuutostoimijuus ei ensisijaisesti liity nuorten omissa näkemyksissä perinteisiin, institutionaalisiin poliittisiin tasoihin, jolloin suhtautumisella näitä poliittisen järjestelmän tasoja kohtaan ei myöskään ole vaikutusta nuorten ilmastonmuutosasenteisiin. Jatkotutkimuksen kautta voi olla hyödyllistä tarkastella, mieltävätkö nuoret esimerkiksi arjessaan tapahtuvan ilmastonmuutostoimijuuden (kierrättäminen, julkisen liikenteen suosiminen) poliittisena toimintana.

Antirefleksiivisyyden teoria saa aineistosta jonkin verran tukea. Antirefleksiivisyyden teesin mukaisista muuttujista sukupuoli ja jossain määrin poliittinen orientaatio (konservatiivinen orientaatio) sekä tulotaso näyttävät vaikuttavan nuorten ilmastonmuutosasenteisiin. Tämän lisäksi vaikutussuunta on antirefleksiivisyyden teesin mukainen. Koska teesi pyrkii selittämään ilmastonmuutosasenteita sen perusteella, kuinka vahvasti ne liittyvät nykyisen taloudellisen ja yhteiskunnallisen järjestelmän vastustamiseen tai toisaalta kannattamiseen, se ei välttämättä ole paras teoreettinen selitysmalli nimenomaan nuorten asenteille, sillä nuorille tuskin on muodostunut yhtä vakiintuneita käsityksiä tai asenteita liittyen vallitsevaan yhteiskuntajärjestelmään. Vaikka teesi saakin tukea aineistosta, ei sen perusteella ole mahdollista sanoa, johtuuko esimerkiksi sukupuolen vaikutus ilmastonmuutosasenteisiin nimenomaan antirefleksiivisyyden teesin esittämästä vaikutusmekanismista vai kenties esimerkiksi sukupuolen perusteella eriytyneistä sosialisatioprosesseista. Antirefleksiivisyys on kuitenkin ansiokas teoria siinä mielessä, että se kykenee selittämään samanaikaisesti sekä materiaalisten että ideologisten taustamuuttujien vaikutusta ilmastonmuutosasenteille, mikä on osoittautunut erityisen hankalaksi tehtäväksi ilmastonmuutosasennetutkimuksessa.

Vaikka antirefleksiivisyyden teesi ei ole välttämättä paras teoria nuorten ilmastonmuutosasenteiden selittämiseksi, tarjoaa se kuitenkin näkökulmia nuorten rooliin yhteiskunnallisina ilmastonmuutostoimijoina. Modernin refleksiivisyyden teoreetikoiden mukaan nimenomaan kohonnut kriittisen itsetarkastelun tila on ehto nykyisistä modernisaation aiheuttamista ekologisista ongelmista selviämiseksi. Nuoret ryhmänä voisivat olla erityisen kykeneviä tällaiseen yhteiskunnan kriittiseen tarkasteluun ja arvioimiseen sekä potentiaalisia toimijoita, jotka mahdollisesti voisivat herättää myös muissa yhteiskunnan jäsenissä laajempaa kriittistä itsetarkastelua. Kuten johdannossa esitettiin, nuorten ajatellaan usein olevan joustavampia ja avoimempia asenteiltaan, mikä mahdollistaa yhteiskunnan monipuolisen tarkastelun. Nuoret ovat myös todennäköisesti aikuisiin verrattuna vähemmän juurtuneita vallitsevaan yhteiskunnalliseen ja taloudelliseen järjestelmään, minkä vuoksi heille sen kriittinen tarkastelu saattaa olla helpompaa. Nuorten mahdollisuus toimia modernin refleksiivisyyden alullepanijoina kuitenkin edellyttää, että aikuiset ottavat heidän näkemyksensä tosissaan, eivätkä ohita niitä esimerkiksi henkilöön tai ikään kohdistuvalla vähättelyllä (ks. esim. Park ym. 2021: 9).

Antirefleksiivisyyden teoriaa osittain seuraillen voisi olla mielenkiintoista etsiä ilmastonmuutosasenteiden taustamuuttujien vaikutusta integroivaa teoriaa (etenkin aikuisväestössä) nimenomaan tarkastelemalla taustamuuttujia positioina yhteiskunnallisessa rakenteessa, sillä se tuo näkyväksi myös ilmastonmuutostojen sosiaalisen oikeudenmukaisuuden kannalta merkittäviä näkökulmia ja politiikan tutkimuksen kannalta mielenkiintoisia ilmastopoliittisiin toimenpiteisiin liittyviä valtarakenteita. Onkin tärkeää tutkia, kuinka yhteiskunnallinen asema kytkeytyy ilmastonmuutosasenteisiin ja miten tämä tulee ottaa huomioon ilmastonmuutoksen torjuntaan liittyvien yhteiskunnallisten toimien suunnittelussa ja toteutuksessa. Yhteiskunnallisen aseman vaikutuksen tarkastelu ilmastonmuutosasenteisiin voisi myös olla lähestymistapa, jossa nimenomaan politiikan tutkimuksen oppiaineella olisi annettavaa ilmastoasenteiden monialaiselle tutkimukselle.

Nuorten ilmastonmuutosasenteiden jatkotutkimuksen kannalta olisi mielenkiintoista tarkastella myös muiden sosialisaatioagenttien, kuin pelkästään vanhempien, vaikutusta ilmastonmuutosasenteiden kehittymiselle. Esimerkiksi koululla on haastava rooli tarjota ilmastonmuutostietämystä ja kehittää nuorten toimijuuden kasvamista tavalla, joka tukee nuorten yhdenvertaisia mahdollisuuksia osallistua ilmastonmuutoksen yhteiskunnallisten toimien suunnitteluun ja toteuttamiseen. Toisaalta myös medialla on suurta potentiaalia vaikuttaa nuorten ilmastonmuutosasenteisiin ja niiden eriytymiseen. Esimerkiksi sosiaalisen median mahdollistama uutisten personointi saattaa vaikuttaa

ilmastonmuutosasenteiden eriytymiseen. Tutkimuksen tekohetkellä ei ole tiedossa suomalaista tutkimusta, joka olisi tarkastellut samanaikaisesti kaikkien socialisaatioagenttien vaikutusta nuorten ilmastonmuutosasenteille. Tällaisen kaikki agentit integroivan tutkimuksen tekeminen voisi paljastaa uusia näkökulmia esimerkiksi socialisaatioagenttien vaikutuksen voimakkuuseroista ja siten lisäisi ymmärrystä ilmastoasenteiden kehityksestä.

Kun otetaan huomioon, että nuoria yleensä pidetään ilmastonmuutoksen vastaisen taistelun suurena voimana, olisi socialisaatioagenttien tutkimuksen kannalta mielenkiintoista myös tarkastella, miten nuoret ovat keskenään vuorovaikutuksessa ilmastonmuutoksen aihealueen ympärillä ja toimivat toistensa socialisaation agentteina. Kuten johdannossa esitettiin, socialisaation tutkimuksessa nuoria helposti käsitellään passiivisina, mutta tarkastelemalla nuorten keskinäisiä verkostoja huomiota pystyttäisiin kiinnittämään enemmän nuorten mahdollisesti sisäsyntyiseen yhteiskuntaa transformoivaan voimaan.

LÄHTEET

- Ambusaidi, A., E. Boyes, M. Stanisstreet & N. Taylor (2012). "Omani students' views about global warming: beliefs about actions and willingness to act". *International Research in Geographical and Environmental Education* 21 (1): 21–39.
- Arbuckle, M. B. (2017). "The Interaction of Religion, Political Ideology, and Concern About Climate Change in the United States". *Society & Natural Resources* 30 (2): 177–194.
- Armstrong, A. & R. C. Stedman (2019). "Understanding Local Environmental Concern: The Importance of Place". *Rural Sociology* 84 (3): 93–122.
- Arnett, J. J., K. D. Ramos & L. A. Jensen (2001). "Ideological Views in Emerging Adulthood: Balancing Autonomy and Community". *Journal of Adult Development* 8 (2): 69–79.
- Bandura, A. (1977). *Social learning theory*. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice Hall.
- Bandura, A. (1997). *Self-efficacy – The exercise of control*. New York: W.H. Freeman and Company.
- Bartos, A. E. (2015). "Friendship and environmental politics in childhood". *Space and Polity* 17 (1): 17–32.
- Borg S. & S. Pikkala (2017). *Kuntavaalitrendit*. Helsinki: Kunnallissalan kehittämissäätiö. Saatavissa: <https://kaks.fi/wp-content/uploads/2017/03/kuntavaalitrendit.pdf>, luettu 5.2.2022.
- Bretherton, C. (1996). "Gender and environmental change: are women the key to safeguarding the planet?". Teoksessa Volger, J. & M. F. Imber (toim.), *The Environment and International Relations*, 99–119. London: Routledge.
- Bretherton, C. (2003). "Movements, Networks, Hierarchies: A Gender Perspective on Global Environmental Governance". *Global Environmental Politics* 3 (2): 103–109.
- Brody, S., H. Grover & A. Vedlizt (2012). "Examining the willingness of Americans to alter behaviour to mitigate climate change". *Climate policy* 12 (1): 1–22.
- Capstick, S. B. & N. F. Pidgeon (2014). "What is climate change scepticism? Examination of the concept using a mixed methods study of the UK public". *Global Environmental Change* 24: 389–401.
- Corry, O. & D. Jørgensen (2015). "Beyond 'deniers' and 'believers': Towards a map of the politics of climate change". *Global Environmental Change* 32: 165–174.
- van Deth, J. W. (1990). "Interest in Politics". Teoksessa Jennings M. K. & J. W. van Deth (toim.), *Continuities in Political Action*, 275–312. de Gruyter Studies on North America, Vol. 5. Berlin: de Gruyter.
- Driscoll, D. (2019). "Assessing Sociodemographic Predictors of Climate Change Concern, 1994–2016". *Social Science* 100 (5): 1699–1708.

- Dunlap, R. E. & R. York (2008). "The Globalization of Environmental Concern and The Limits of The Postmaterialist Values Explanation: Evidence from Four Multinational Surveys". *The Sociological Quarterly* 49 (3): 529–563.
- Feldman, L., P. S. Hart, A. Leiserowitz, E. Maibach & C. Roser-Renouf (2015). "Do Hostile Media Perceptions Lead to Action? The Role of Hostile Media Perceptions, Political Efficacy, and Ideology in Predicting Climate Change Activism". *Communication Research* 44 (8): 1099–1124.
- Field, A. (2018). *Discovering Statistics Using IBM SPSS Statistics*. London: Sage Publications.
- Finkel, S. E. (1985). "Reciprocal Effects of Participation and Political Efficacy: A Panel Analysis". *American Journal of Political Science* 29 (4): 891–913.
- Flanagan, C. A., & L. R. Sherrod (1998). "Youth political development: An introduction". *Journal of Social Issues* 54 (3): 447–456.
- Fornaro, P. (2021). *Onko suomalainen politiikka polarisoitunut? Kansalaisuuden kuilut ja kuplat, 1/2021 Helsinki: Elinkeinoelämän tutkimuslaitos ETLA. Saatavissa: <https://bibu.fi/wp/wp-content/uploads/2021/01/BIBUpolarisaatioBrief.pdf>, luettu 1.2.2022.*
- Fortner, R. W., J.-Y. Lee, J. R. Corney, S. Romanello, J. Bonnell, B. Luthy, C. Figuerido & N. Ntsiko (2000). "Public Understanding of Climate Change: Certainty and willingness to act". *Environmental Education Research* 6 (2): 127–141.
- Fridays for Future (2021). *Who are we*. Saatavissa: <https://fridaysforfuture.org/what-we-do/who-we-are/>, luettu 7.3.2021.
- Gregersen, T., R. Doran, G. Böhm, E. Tvinnereim & W. Poortinga (2020). "Political Orientation Moderates the Relationship Between Climate Change Beliefs and Worry About Climate Change". *Frontiers in Psychology* 11: Article 1573.
- Grundmann, R. (2016). "Climate change as a wicked social problem". *Nature Geoscience* 9: 562–563.
- Grønhøj, A. & J. Thøgersen (2009). "Like father, like son? Intergenerational transmission of values, attitudes, and behaviours in the environmental domain". *Journal of Environmental Psychology* 29 (4): 414–421.
- Harrinvirta, M. (2019). "Myytti nuorten poliittisesta passiivisuudesta". *Politiikasta.fi*. Saatavissa: <https://politiikasta.fi/myytti-nuorten-poliittisesta-passiivisuudesta/>, luettu 12.1.2022.
- Heath, Y. & R. Gifford (2006). "Free-Market Ideology and Environmental Degradation: The Case of Belief in Global Climate Change". *Environment and Behavior* 38 (1): 48–71.
- Hermans, M. & J. Korhonen (2017). "Ninth graders and climate change: Attitudes towards consequences, views on mitigation, and predictors of willingness to act". *International Research in Geographical and Environmental Education* 26 (3): 223–239.

- Hickman, C., E. Marks, P. Pihkala, S. Clayton, E. Lewandowski, E. E. Mayall, B. Wray, C. Mellor & L. van Susteren (2021). "Climate anxiety in children and young people and their beliefs about government responses to climate change: a global survey". *The Lancet Planetary Health* 5 (12): 863–873.
- Hornsey, M. J., E. A. Harris, P. G. Bain & K. S. Fielding (2016). "Meta-analyses of the determinants and outcomes of belief in climate change". *Nature Climate Change* 6: 622–626.
- Huddart-Kennedy, E., T. M. Beckley, B. L. McFarlane & S. Nadeau (2009). "Rural-Urban Differences in Environmental Concern in Canada". *Rural Sociology* 74 (3): 309–329.
- Hukkanen, V. (2021) "Turvepelloista tuli kirosana, maanviljelijät Ville Junnila ja Tuomo Latvala pelkäävät elantonsa puolesta: 'Tässä on ilmastohysteria käynnissä'". *YLE*. Saatavissa: <https://yle.fi/uutiset/3-11954813>, luettu 1.7.2021.
- Hulme, M. (2015). "(Still) Disagreeing about Climate Change: Which Way Forward?". *Journal of Religion & Science* 50 (4): 893–905.
- Inglehart, R. (1977). *The Silent Revolution*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press.
- Inglehart, R. & C. Welzel (2005). *Modernization, Cultural Change, and Democracy: The Human Development Sequence*. Cambridge, Massachusetts: Cambridge University Press.
- IPCC (2014). *Climate Change 2014: Synthesis Report. Contribution of Working Groups I, II and III to the Fifth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change*. Geneva, Switzerland: IPCC.
- IPCC (2018). "Summary for Policymakers". Teoksessa Masson-Delmotte V., P. Zhai, H.-O. Pörtner, D. Roberts, J. Skea, P. R. Shukla, A. Pirani, W. Moufouma-Okia, C. Péan, R. Pidcock, S. Connors, J. B. R. Matthews, Y. Chen, X. Zhou, M. I. Gomis, E. Lonnoy, T. Maycock, M. Tignor & T. Waterfield (toim.), *Global Warming of 1.5°C. An IPCC Special Report on the impacts of global warming of 1.5°C above pre-industrial levels and related global greenhouse gas emission pathways, in the context of strengthening the global response to the threat of climate change, sustainable development, and efforts to eradicate poverty*. Geneva, Switzerland: World Meteorological Organization.
- Jennings, K., L. Stoker & J. Bowers (2009). "Politics across Generations: Family Transmission Reexamined". *The Journal of Politics* 71 (3): 782–799.
- Jensen, B. B. (2002). "Knowledge, Action and Pro-environmental Behaviour". *Environmental Education Research* 8 (3): 325–334.
- Kallio, K. P. (2019). "Elettyä kansalaisuutta jäljittämässä: kansalaisuuden ulottuvuudet nuorisobarometrissa". Teoksessa Pekkarinen E. & S. Myllyniemi (toim.), *Vaikutusvaltaa Euroopan laidalla: Nuorisobarometri 2018*, 167-182. Helsinki: Valtion nuorisoneuvosto, Nuorisotutkimusseura, Nuorisotutkimusverkosto, Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- Kim, S. Y. & Y. Wolinsky-Nahmias (2014). "Cross-National Public Opinion on Climate Change: The Effects of Affluence and Vulnerability". *Global Environmental Politics* 14 (1): 79–106.

- Koivisto, M. & A. Koistinen (2019). ”Omistatko bensasyöpön auton? Ylen ilmastokysely puolueille paljastaa, että se voi tulla vieläkin kalliimmaksi”. *YLE*. Saatavissa: <https://yle.fi/uutiset/3-10648020>, luettu 3.7.2021.
- Kollmuss, A. & J. Agyeman (2002). “Mind the Gap: Why do people act environmentally and what are the barriers to pro-environmental behavior?”. *Environmental Education Research* 8 (3): 239–260.
- Kränge, O., B. P. Kaltenborn & M. Hultman (2018). “Cool dudes in Norway: climate change denial among conservative Norwegian men”. *Environmental Sociology* 5 (1): 1–11.
- Kvaløy, B., H. Finseraas & O. Listhaug (2012). “The publics’ concern for global warming: A cross-national study of 47 countries”. *Journal of peace research* 49 (1): 11–22.
- Lawson, D. F., K. T. Stevenson, M. N. Peterson, S. J. Carrier, E. Seekamp & R. Strnad (2019a). “Evaluating climate change behaviors and concern in the family context”. *Environmental Education Research* 25 (5): 678–690.
- Lawson, D. F., K. T. Stevenson, M. N. Peterson, S. J. Carrier, R. L. Strnad & E. Seekamp (2019b). “Children can foster climate change concern among their parents”. *Nature Climate Change* 9: 458–462.
- Lehtonen, A. & H. Cantell (2015). *Ilmastokasvatus osaamisen ja vastuullisen kansalaisuuden perustana*. Suomen ilmastopaneelin raportti 1/2015. Helsinki: Suomen ilmastopaneeli. Saatavissa: https://www.ilmastopaneeli.fi/uploads/selvitykset_lausunnot/Ilmastokasvatuksen%20raportti%20%209.6.2015.pdf, luettu 1.2.2022.
- Lehtonen, T., M. K. Niemi, A. Perälä, V. Pitkänen & J. Westinen (2020). *Ilmassa ristivetoa - löytyykö yhteinen ymmärrys? Tutkimus kansalaisten, kuntapäätäjien ja suuryritysten johtajien ilmastoasenteista*. Vaasa: e2 Tutkimus, Vaasan yliopisto. Saatavissa: https://www.uwasa.fi/sites/default/files/2020-11/Ilmassa_ristivetoa%20loppuraportti_30_11_2020.pdf, luettu 26.4.2021.
- Lewis, G. B., R. Palm & B. Feng (2018). “Cross-national variation in determinants of climate change concern”. *Environmental Politics* 28 (5): 793–821.
- van der Linden, S. (2017). “Determinants and Measurement of Climate Change Risk Perception, Worry, and Concern”. Teoksessa Nisbet, M.C., S. Ho, E. Markowitz, S. O'Neill, M. Schäfer & J. Thaker (toim.), *The Oxford Encyclopedia of Climate Change Communication*, 369-401. Oxford, United Kingdom: Oxford University Press.
- Lockwood, M. (2018). “Right-wing populism and the climate change agenda: exploring the linkages”. *Environmental Politics* 27 (4): 712–732.
- McAvoy, P. & G. Reyes (2014). ”Political Socialization”. Teoksessa Thompson, S. (toim.), *Encyclopedia of Diversity and Social Justice*, 787–791. Lanham, Maryland: Rowman & Littlefield Publishers.

- McCright, A. M. (2010). "The effects of gender on climate change knowledge and concern in the American public". *Population and Environment* 32 (1): 66–87.
- McCright, A. M. & R. E. Dunlap (2010). "Anti-reflexivity". *Theory, Culture & Society* 27 (2–3): 100–133.
- McCright, A. M. & R. E. Dunlap (2011). "The Politicization of Climate Change and Polarization in the American Public's Views of Global Warming, 2001–2010". *The Sociological Quarterly* 52 (2): 155–194.
- McCright, A. M., R. E. Dunlap & S. T. Marquart-Pyatt (2015). "Political ideology and views about climate change in the European Union". *Environmental Politics* 25 (2): 338–358.
- McCright, A. M., S. T. Marquart-Pyatt, R. L. Shwom, S. R. Brechin & S. Allen (2016). "Ideology, capitalism, and climate: Explaining public views about climate change in the United States". *Energy Research & Social Science* 21: 180–189.
- Mead, E., C. Roser-Renouf, R. N. Rimal, J. A. Flora, E. W. Maibach & A. Leiserowitz (2012). "Information Seeking About Global Climate Change Among Adolescents: The Role of Risk Perceptions, Efficacy Beliefs, and Parental Influences". *Atlantic Journal of Communication* 20 (1): 31–52.
- Meinhold, J. L. & A. J. Malkus (2005). "Adolescent Environmental Behaviors: Can Knowledge, Attitudes, and Self-Efficacy Make a Difference?". *Environment and Behavior* 37 (4): 511–532.
- Metelinen, S. (2019) *Elämänmuutoksen empiijat. Suomalainen on valmis ilmastotoimiin, kunhan naapurikin on*. EVA Analyysi 73. Helsinki: Elinkeinoelämän valtuuskunta. Saatavissa: https://www.eva.fi/wp-content/uploads/2019/06/eva_analyysi_no_73-5.pdf, luettu 5.6.2021.
- Milfont, T. L. (2012). "The interplay between knowledge, perceived efficacy, and concern about global warming and climate change: a one-year longitudinal study". *Risk Analysis* 32 (6): 1003–1020.
- Mudde, C. & C. Rovira Kaltwasser (2017). *Populism: A Very Short Introduction*. Gosport, Great Britain: Oxford University Press.
- Muilu, H. (2021). "Tutkimus: Hiilinieluvaatimus saattaa pysäyttää metsäalan kasvun 2025 – uusia työpaikkoja ei alalle enää syntyisi". *YLE*. Saatavissa: <https://yle.fi/uutiset/3-11967484>, luettu 1.7.2021.
- Nasa (2021). *The Causes of Climate Change*. Saatavissa: <https://climate.nasa.gov/causes/>, luettu 20.4.2021.
- Nummenmaa, L. (2009). *Käyttätymistieteiden tilastolliset menetelmät*. Helsinki: Tammi.
- Ojala, M. (2007). *Hope and worry: exploring young people's values, emotions, and behavior regarding global environmental problems*. Doctoral dissertation. Örebro: Örebro universitetsbibliotek.

- Ojala, M. (2012). "Regulating Worry, Promoting Hope: How Do Children, Adolescents, and Young Adults Cope with Climate Change?". *International Journal of Environmental & Science Education* 7 (4): 537–561.
- Ojala, M. (2013). "Coping with Climate Change among Adolescents: Implications for Subjective Well-Being and Environmental Engagement". *Sustainability* 5 (5): 2191–2209.
- Ojala, M. (2015). "Climate change skepticism among adolescents". *Journal of Youth Studies* 18 (9): 1135–1153.
- Opetushallitus (2014). *Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet*. Helsinki: Next Print. Saatavissa: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf, luettu 22.1.2022.
- Park, C. S., Q. Liu & B. K. Kaye (2021). "Analysis of Ageism, Sexism, and Ableism in User Comments on YouTube Videos About Climate Activist Greta Thunberg". *Social Media + Society* 7 (3): 1–14.
- Piispa, M. & S. Myllyniemi (2019). "Nuoret ja ilmastonmuutos. Tiedot, huoli ja toiminta Nuorisobarometrien valossa". *Yhteiskuntapolitiikka* 84 (1): 61–69.
- Quintelier, E. (2015). "Engaging Adolescents in Politics: The Longitudinal Effect of Political Socialization Agents". *Youth & Society* 47 (1): 51–69.
- Rahmstorf, S., (2004). *The Climate Sceptics*. Potsdam: Potsdam Institute for Climate Impact Research. Saatavissa: http://www.pik-potsdam.de/~stefan/Publications/Other/rahmstorf_climate_sceptics_2004.pdf, luettu 27.1.2021.
- Ratinen, I., A. Kinni, A. Muotka & E. Sarivaara (2019). *Kohti ratkaisukeskeistä ilmastokasvatusta*. Suomen ilmastopaneelin raportti 9/2019. Helsinki: Suomen ilmastopaneeli. Saatavissa: https://www.ilmastopaneeli.fi/wp-content/uploads/2019/11/Ilmastokasvatusraportti_final-1.pdf, luettu 15.1.2022.
- Robison, J. (2017). "The Social Rewards of Engagement: Appealing to Social Motivations to Stimulate Political Interest at High and Low Levels of External Efficacy". *Political Studies* 65 (1): 24–41.
- Rytioja, Anni & Kirsi Pauliina Kallio (2018) "Nuorten toteuttama poliittisuus jää helposti piiloon". *Ilmiö*. Saatavissa: <https://ilmiömedia.fi/artikkelit/nuorten-toteuttama-poliittisuus-jaa-helposti-piiloon/>, luettu 1.2.2022.
- Semenza J. C., D. E. Hall, D. J. Wilson, B. D. Bontempo, D. J. Sailor & L. A. George (2008). "Public perception of climate change voluntary mitigation and barriers to behavior change". *American Journal of Preventive Medicine* 35 (5): 479–87.
- Singh, M., M. Oliver, H. Siddique & N. Zhou (2019) "Global climate strike: Greta Thunberg and school students lead climate crisis protest – as it happened". *The Guardian*. Saatavissa: <https://www.theguardian.com/environment/live/2019/sep/20/climate-strike-global-change->

protest-sydney-melbourne-london-new-york-nyc-school-student-protest-greta-thunberg-rally-live-news-latest-updates, luettu 3.4.2021.

- Sjöberg, L. (1998). "Worry and Risk Perception". *Risk Analysis* 18 (1): 85–93.
- Stevenson, K. T., M. N. Peterson & H. D. Bondell (2019). "The influence of personal beliefs, friends, and family in building climate change concern among adolescents". *Environmental Education Research* 25 (6): 832–845.
- Suni, A., M. Steenroos & R. Mietola (2018). "Nuoret ovat jo yhteiskunnallisia toimijoita". *Politiikasta.fi*. Saatavissa: <https://politiikasta.fi/nuoret-yhteiskunnallisina-toimijoina/>, luettu 2.2.2022.
- Suoninen, A., P. Kupari & K. Törmäkangas (2010). *Nuorten yhteiskunnalliset tiedot, osallistuminen ja asenteet: Kansainvälisen ICCS 2009 -tutkimuksen päätulokset*. Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuslaitos.
- Suuronen, A., K. Grönlund & R. Sirén (2020). "Puolueiden äänestäjät". Teoksessa Borg, S., E. Kestilä-Kekkonen & H. Wass (toim.), *Politiikan ilmastomuutos: Eduskuntavaalitutkimus 2019*, 260–287. Helsinki: Oikeusministeriö.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2019) *Nuoret*. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveys/eriarvoisuus/elamankulku/nuoret>, luettu 18.11.2020.
- Tranter, B. & K. Booth (2015). "Scepticism in a changing climate: A cross-national study". *Global environmental Change* 33: 154–164.
- Tremblay, K. R. & R. E. Dunlap (1978). "Rural-Urban Residence and Concern with Environmental Quality: A Replication and Extension". *Rural Sociology* 43 (3): 474–491.
- Wahlström, M., M. Sommer, P. Kocyba, M. De Vydt, J. de Moor, S. Davies, R. Wouters, M. Wennerhag, J. van Stekelenburg, K. Uba, C. Saunders, D. Rucht, D. Mikecz, L. Zamponi, J. Lorenzini, M. Kołczyńska, S. Haunss, M. Giugni, T. Gaidyte, B. Doherty & A. Buzogany (2019). "Fridays For Future: a new generation of climate activism: Introduction to country reports". Teoksessa Wahlström, M., P. Kocyba, M. De Vydt & J. de Moor (toim.), *Protest for a future: Composition, mobilization and motives of the participants in Fridays For Future climate protests on 15 March, 2019 in 13 European cities*, 6–18. Saatavissa: https://eprints.keele.ac.uk/6571/7/20190709_Protest%20for%20a%20future_GCS%20Descriptive%20Report.pdf, luettu 7.3.2022.
- Wass, H. (2020). "Puolueiden kannatuspohja talouden rakennemuutoksessa". Teoksessa Ehrenkrona O. (toim.), *Puolueet tienhaarassa – Ruotsin ja Suomen muuttuva poliittinen maisema*, 73–82. Stockholm: Förlaget Scriptum.
- Webb, J. (2012). "Climate Change and Society: The Chimera of Behaviour Change Technologies". *Sociology* 46 (1): 109–125.
- Weise, E. (2019). "How dare you?" Read Greta Thunberg's emotional climate change speech to UN and world leaders". *USA Today News*. Saatavissa:

<https://eu.usatoday.com/story/news/2019/09/23/greta-thunberg-tells-un-summit-youth-not-forgive-climate-inaction/2421335001/>, luettu 10.3.2021.

WWF (2013). *Undersökning gällande ungas syn på och beteende kring klimatfrågan*. Saatavissa: <https://docplayer.se/19741333-Cat-holloway-wwf-canon-undersokning-gallande-ungas-syn-pa-och-beteende-kring-klimatfragan.html>, luettu 24.5.2021.